

वृषाली जोशी

सॉमरसेट मॉम

आई व इतर कथा

आई आणि इतर कथा

लेखक- सॉमरसेट मॉम

मराठी अनुवाद – वृषाली जोशी

© वृषाली जोशी

सर्व हक्क अनुवादिकेच्या स्वाधीन. या अनुवादातील कोणताही भाग कोणत्याही माध्यमातून प्रसिद्ध करण्यासाठी अनुवादिकेची पूर्व परवानगी घेण्याची आवश्यकता आहे.

दूरभाष ९९२१७४६२४५

आई आणि इतर कथा

लेखक - सॉमरसेट मॉम

अनुवादक: डॉ. वृषाली जोशी

चलभाष : १९२१७४६२४५

इमेल – vrishalisjoshi@gmail.com

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क अनुवादिकेकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण वा नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रूपांतर करण्यासाठी अनुवादिकेची परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई केली जाईल.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

प्रकाशन : ई साहित्य प्रतिष्ठान

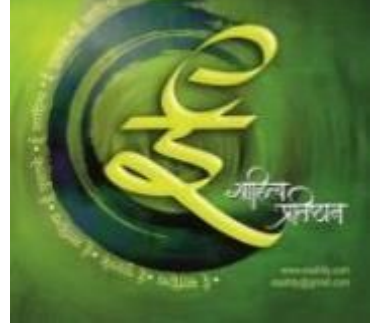
www.esahity.com

esahity@gmail.com

Whatsapp- 9987737237

प्रकाशन : २६ जानेवारी २०२४

©esahity Pratishthan®2024

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध .
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फ़ॉरवर्ड करू शकता .
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापूर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापूर्वी ई प्रतिष्ठानची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

सॉमरसेट मॉम

इंग्लीशमधील सर्वाधिक लोकप्रिय क्लासिक लेखकांमध्ये सॉमरसेट मॉमचे नाव घेतले जाते. त्याच्या कथांवरून अडतीस सिनेमे, शेकडो नाटके यांची निर्मिती झाली. त्यांच्या कथा आणि कादंबऱ्या यांच्या काही हजार प्रती छापल्या गेल्या. जगातील जवळपास सर्व भाषांमध्ये त्यांच्या कथांचे अनुवाद झाले. त्यांच्या कथांवरून निर्मिती झालेल्या सिनेमांची यादी भली मोठी आहे.

आई आणि इतर कथा

अनुक्रम

कवी

आनंदी मनुष्य

लुईस

आत्मसन्मानाचा प्रश्न

ग्लासगोचा मनुष्य

आई

The poet कवी

मला प्रसिद्ध व्यक्तींचे विशेष आकर्षण नाही. खूप लोकांना ताटकळत राहून, त्यांच्याशी हातमिळवणी करायची इच्छा असते, तशी माझी काहीच इच्छा नव्हती. जेव्हा मला एका खूप काही मिळवलेल्या प्रसिद्ध व्यक्तीला भेटायचे सुचवले गेले, तेव्हा मी काही कारण सांगून तो मान घेण्याचे टाळले. जेव्हा माझा मित्र डिण्गो टो याने सॅटा अॅनाशी माझी ओळख करून देण्याचे सुचवले, तेव्हा मी त्याला नकार दिला. पण एकदा मात्र मी ते गंभीरपणे घेतले. सॅटा अॅना फक्त थोर कवी नव्हता, तर एक अद्भुतरम्य व्यक्ती होता व [निदान स्पेनमध्ये] तरी त्याच्या साहसाच्या कहाण्या सांगितल्या जात. त्याच्या आताच्या म्हाताऱ्या अवस्थेने माझे मनोरंजन झाले असते. मला माहिती होते, की तो म्हातारा व आजारी होता. माझा विश्वास बसत नव्हता, की कुणा परक्या

वा परदेशी व्यक्तीला भेटणे हा त्याच्या दृष्टीने एक उपद्रव कसा नव्हता. कॅलिस्टो डे सॅटा अँन हा प्रसिद्ध शाळेतून बाहेर पडलेला शेवटचा जिवंत माणूस होता. त्याच्या बरोबरच्या लोकांना माहिती नसलेली प्रसिद्धी त्याने त्याच्या कष्टाच्या आयुष्यावर कविता करून मिळवली होती. बायरनचा जसा करिश्मा होता, तसाच त्यानेही मिळवला होता. मी काही त्यांचे परीक्षण करण्याइतका मोठा नाही. कारण मी त्या पहिल्यांदा तेवीस वर्षांचा असतांना वाचल्या होत्या. मी तेव्हा त्यामुळे भारून गेलो होतो. त्यात जबरदस्त भावात्मकता होती, नायकगिरीचा अभिमान होता आणि रंगीबेरंगी ताकद होती. त्यामुळे मी भान विसरलो. आजसुद्धा त्यातील खूपशा ओळी माझ्या मनात रुंजी घालत असतात. तारुण्यातील रम्य आठवणींबरोबर त्या चाली माझ्यावर गारुड घालतात. मी माझे हृदय न धडधडता, त्या वाचू शकत नाही. मी असा विचार करू बघतो, की कॅलिस्टो डे सॅटा अँन स्पॅनिश बोलणाऱ्या लोकांमध्ये त्याचे नाव राखून आहे. त्या काळी तरुणांच्या तोंडी त्याच्या कवितेतील ओळी असत. माझे मित्र माझ्याबरोबर अथकपणे त्याच्या रानटी पद्धती, त्याची भावनेनी ओथंबलेली जोरदार भाषणे [कारण तो कवी असून राजकारणी व्यक्तीदेखील होता.], अवगामी स्पष्ट विचारप्रक्रिया दर्शवणारे शहाणपण व त्याची गुप्त प्रेमप्रकरणे चघळत असत. तो क्रांतिकारक व काही वेळा कायदेभंग करणारा होता. त्याचे थोर नटी व स्वर्गीय आवाजाच्या गायिकेबद्दलच्या अतीव प्रेमाविषयी आपण सर्व जाणतो. आपण त्यांच्या प्रेमाचे, रागाचे व शारीरिक/मानसिक हालअपेष्टांचे वर्णन करणाऱ्या चौदा ओळींच्या सुनीतांबद्दल सर्व काही पाठ होईपर्यंत वाचले नाही का? आपल्याला माहिती आहे की सर्वात

मोठी असून राजगादीचा वारसा न मिळालेली स्पेनची राजकन्या, कळकळीची विनंती करणारी बरबोर्नची अभिमानास्पद वारस, त्याने प्रेम करायचे नाकारल्यावर तोंड झाकून घेणारी. जेव्हा तिचा पूर्वज, राजा फिलीप बायकोला कंटाळून गेला, तेव्हा जोगीण होणारी! कारण एकदा जी राजाच्या प्रेमास पात्र ठरली, तिच्यावर दुसऱ्या कुणी प्रेम करावे, हे चुकीचे मानणारी. आणि कॅलिस्टो डे सॅटा अॅन पृथ्वीवरील कुणाही राजापेक्षा महान नव्हता का? त्या स्त्रीचे अद्भुतरम्य हावभाव बघून आपण पसंतीच्या टाळ्या नाही का वाजवल्या? ते तिला शोभेसे होते आणि कवीला उगीचच डोक्यावर चढवणारे नव्हते का? पण हे सर्व अनेक वर्षांपूर्वी झाले आणि गेली पंचवीस वर्षे कॅलिस्टो आता जगातून हद्दपार झाल्यासारखाच आहे. तो आता त्याच्या इसिजा नावाच्या मूळ गावात, एकांत वासात रहातो आहे. मी तिथे जाण्याचा माझा मानस बोलून दाखवला, [मी सेव्हीलमध्ये तेव्हा एक दोन आठवडे रहाणार होतो.] तेव्हा माझे जाणे त्याच्यासाठी नव्हते, तर ते अंडाल्युसियातील एक छानसे सुंदर गाव होते व तिथे मला त्या माझ्या आवडत्या प्रसिद्ध कवीच्या स्मृती जागवता आल्या असत्या. डिएगो टो ने मला हे सुचवले होते. असे दिसत होते, की कॅलिस्टोने त्याच्या सोनेरी दिवसात, ज्यांची हृदये स्वतःच्या लिखाणाने पेटवून दिली होती, अशा विद्वान साहित्यिक तरुणांना, त्यांना काही प्रसंगी त्याला भेटायची, व कधीकधी बोलायची परवानगी दिली होती.

मी विचारले, “आता तो कसा दिसतो?”

“भला मोठा.”

“तुझ्याकडे त्याचा फोटो आहे का?”

“मला वाटते, माझ्याकडे तो हवा होता. तो पस्तीस वर्षांचा झाल्यापासून, त्याने फोटो काढायला नकार दिला. त्याला त्याच्या तरुणपणाशिवाय त्याचा कुठलाही फोटो नको होता.”

मी कबूल केले की असे सुचवणे, हे जादा अभिमानाचे लक्षण होते. पण ते हृदयस्पर्शी नव्हते. मला माहिती होते की तरुणपणी तो फार सुंदर होता आणि त्याचे ते भावविभोर सुनीत तेव्हा लिहिलेले होते. जेव्हा त्याला जाणवले, की त्याचे इतके वाखाणले गेलेले त्याचे सौंदर्य त्याला सोडून चालले आहे. तेव्हा त्याला कटू व अचानक खुपणारी कळ जाणवली असणार.

पण मी माझ्या मित्राचे म्हणणे नाकारले. मला चांगल्या माहिती असलेल्या कविता परत वाचून, माझे समाधान झाले होते. मग एसिजा मध्ये शांत व सूर्याच्या उन्हाणे प्रकाशित झालेल्या रस्त्यांवर मी स्वैरपणे फिरणार होतो. मी काळजीत होतो. मी तिथे आलो, त्या संध्याकाळी मला त्या थोर माणसाकडून चिड्डी मिळाली. डिएगो टो म्हणाला की त्याने त्या थोर कवीला मी तिथे येत असल्याबद्दल कळवले होते. दुसऱ्या दिवशी सकाळी अकरा वाजता मी त्याला भेटलो, तर त्याला आनंद होणार होता. अशा परीस्थितीत मला दुसरे काही करण्यासारखे नव्हतेच. ठरलेल्या वेळी त्याच्या घरी जाऊन त्याला भेटणे क्रमप्राप्त होते.

माझे हॉटेल प्लाझा मध्ये होते आणि वसंत ऋतूतील त्या सकाळी उत्फुल्लता दाटली होती. पण मी निघालो, तेव्हा मला ते गाव ओसाड वाटू

लागले. एक काळे कपडे घातलेली, प्रार्थना आटपून मोजून मापून पाऊले टाकत येणारी बाई सोडल्यास, पांढरे/छळीक रस्ते रिकामे होते. इसिजा हे बरीच चर्च असलेले गाव होते. पण तुम्हाला मोडकळीस आलेली चर्चची पुढील बाजू किंवा मनोरा व त्यात बगळ्यांनी केलेली घरटी दिसल्याशिवाय रस्त्याने पुढे जाता येत नसे. एकदा मी ओळीने चाललेली लहान गाढवे पहाण्यास थांबलो. त्यांना सजवण्यासाठी घातलेली लाल आच्छादने विटली होती. ते काय सामान असलेल्या टोपल्या वहात होते, कुणास ठाऊक! पण अमेरिकेतून पैसा मिळवून आणलेले लोक इथे इसिजामध्ये त्यांच्या आयुष्याची शेवटची गलितगात्र वर्षे घालवण्यासाठी, येऊन उजाड वस्तीच्या त्यांच्या पांढऱ्या घरात रहात असत. त्या घरांना, रक्षण करणारे दगडी गेट असे. अशाच एका घरात कॅलिस्टो रहात होता. मी घंटी वाजवून ग्रीलबाहेर उभा राहिलो. अशा छान घरात तो रहात असल्याच्या विचाराने मी खूप झालो होतो. आत जायचा भक्कम रस्ता नादुरुस्त दिसत होता. त्याच्या आत्मविश्वासाने व घराच्या भपकेबाजपणामुळे, तो कवी माझे त्याच्याबद्दलचे मत दृढ करत होता. मी घंटीचा आवाज आत पोचलेला ऐकला, तरी दार उघडायला कोणीच आले नाही. मग मी ती दुसऱ्यांदा व तिसऱ्यांदा वाजवली. शेवटी एक मिशावाली म्हातारी बाई आली.

तिने विचारले, “तुम्हाला काय हवे आहे?”

तिची काळे डोळे छान होते. पण ते अंधारी व दुःखी वाटत होते. मला वाटते कॅलिस्टोची काळजी ती घेत असावी. मी माझे कार्ड दिले.

“माझी तुमच्या मालकांबरोबर भेटायची वेळ ठरलेली आहे.”

तिने लोखंडी गेट उघडले व मला आत घेतले. मला थांबायला सांगून, ती वर जिना चढून गेली. मी उभा असलेली जागा रस्त्यापेक्षा थंड होती. ती आलिशान होती. तरी ती काही वाईट छाया असलेली, कुणा परदेशी जेत्याने बांधल्यासारखी वाटत होती. पण रंगाचे पोपडे उडाले होते. जमिनीवरील फरशी मोडली होती. जिकडेतिकडे प्लॅस्टरचे तुकडे पडले होते. हे गरीबीचे दृष्य होते पण कुठे घाण नव्हती. कॅलिस्टो गरीब असल्याचे मला माहिती होते. एके काळी त्याच्याकडे भरपूर पैसा येत होता पण त्याने त्याला काही महत्व दिले नाही व तो कसाही खर्च केला. हे स्पष्ट होते, की आता तो फार गरिबीत रहात होता, हे अगदी लक्षात येण्यासारखे होते. तिथे मध्यभागी एक पंधरा दिवसांपूर्वीचे वर्तमानपत्र असलेले टेबल होते व त्याच्या दोन्ही बाजूंना गोल फिरणाऱ्या खुर्च्या होत्या. मला नवल वाटले, की तो उन्हाळ्यातील गरम रात्री इथे बसून, सिगरेट ओढत, कुठल्या स्वप्नांचा विचार करत असेल! छताला आधार देणाऱ्या खांबांखालच्या भिंतींवर ठळकपणे वाईट स्पॅनिश चित्र काढली होती. जिकडेतिकडे जुन्या सामानावर धूळ बसली होती. तिथे एका दाराच्या एका कडेला एक पिस्तुल टांगलेले दिसत होते. तिथे चकचकीत थाळी पडली होती. माझ्या मनात एक सुखकर विचार आला, की त्याने नर्तक, पपा मॉन्टॅनेझ [आता मला वाटते तो तोंडाचे बोळके झालेला व चेटक्यासारखा दिसणारा असेल] साठी लिहिलेली द्वंद्वसाठीची प्रसिद्ध गीते लिहितांना अशा शस्त्रांचा उपयोग केला असणार. मॉन्टॅनेझने उमराव डोस हर्मानोसला ठार मारले होते. त्या अद्भुतरम्य कवीचे ते फार सुखावणारे दृष्य आठवून मला या जागेच्या महत्वाची कल्पना आली. या अशा तेजाळ उदात्त जागी त्याच्या तरुणपणी त्याला ती गीते

स्फुरली असणार. आणि आता त्या भव्य पण मोडकळीस आलेल्या घरात त्याने त्याचे नावाजलेले आयुष्य घालवावे असे विधिलिखित असणार. नक्कीच कवी जगणार व मरणार. आमच्या भेटीबद्दल मी थोडासा कंटाळलो होतो. पण आता मी थोडा उदासदेखील होऊ लागलो. मी सिगरेट पेटवली. मी ठरलेल्या वेळी आलो होतो आणि अजून तो म्हातारा मला भेटत का नव्हता, याचे मला आश्चर्य वाटत होते. शांतता बोचरी वाटत होती. त्या जागेत जुन्या काळची भुते येऊन माझे आयुष्य सावलीने घेरत होती. तेथील माणसे, त्यांच्या आकांक्षा व रानटी चैतन्य हे पूर्वीच जगभर विखरून गेले होते. त्यांची उद्दाम कृत्ये व नायकगिरी आम्ही आता सहन करू शकत नव्हतो. मी एक आवाज ऐकला व माझे हृदय धडधडू लागले. मी फारच उद्दीपित झालो. पण शेवटी त्याला जिना उतरून येतांना पाहून, मी श्वास रोधून धरला.

त्याने हातात माझे कार्ड धरले होते. तो उंच, फार बारीक व जुन्या

हस्तीदंती रंगाचा म्हातारा होता. त्याचे केस दाट असून पांढरे होते. त्याच्या केसाळ भुवया अजूनही काळ्या होत्या. त्याचे डोळे गंभीर व उदास असून ते आगीसारखे दिसत होते. इतक्या वयातही ते डोळे अजून त्यांची हुशारी टिकवून होते, हे विशेष होते. त्याचे नाक गरुडाच्या चोचीसारखे होते. तोंड बंद होते त्याचे न हसणारे डोळे माझ्याकडे लागले होते. ते थंडपणे माझा अंदाज घेत होते. त्याने काळे कपडे परिधान केले होते आणि एका हातात मोठ्या कडा असलेली टोपी धरली होती. त्याच्या आकृतीत दिलासा व रुबाव होता. मला तो जसा दिसायला हवा होता, तसाच तो होता. मी त्याचे निरीक्षण करत गेलो, तसे मला समजले

की त्याने कसे अनेकांचे मन हलवून, हृदये काबीज केली. तो अगदी प्रत्येक इंचात कवी होता.

तो मी उभा होतो, तिथे सावकाश आला. त्याला खरोखर गरुडाचे डोळे होते. मला तो महान क्षण वाटला. कारण तो जुन्या स्पॅनिश परंपरेतील भव्य व पोलादी कवी माझ्यासमोर उभा होता., गतकाळात रमणारा व हलताबोलता फ्रे लुईस, जुआन डे ला क्रुझ, एक चमत्कृती, एक प्रकारचे ऑर्चिड जातीचे छोटे अगम्य फूल! तो लांबलचक ओळीतील शेवटचा होता आणि तो त्याच्या उच्च पात्रतेमुळे त्यांच्यात जाऊन बसला होता. विचित्रपणे त्याचे ते सर्वात प्रसिद्ध, सुंदर, कोवळे गाणे मी माझ्या मनात गुणगुणू लागलो.

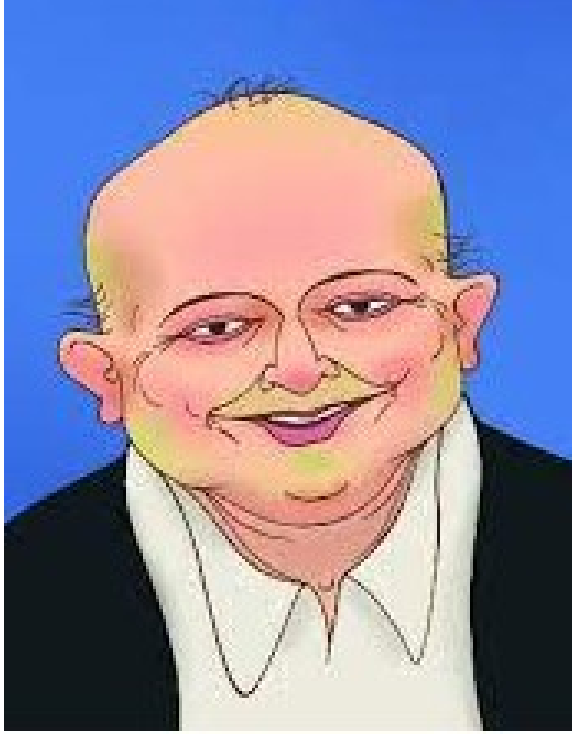
मी लाजलो. हे माझे सुदैव होते, की मी त्याच्याशी अभिनंदनपर काय बोलायचे, हे आधीच ठरवले होते. “महान कवीवर, हा माझ्यासारख्या एका परदेशी माणसाचा बहुमान आहे की, इतक्या महान कवीबरोबर समोरासमोर ओळख करून घ्यायची संधी मला मिळाली.”

त्या आरपार बघणाऱ्या डोळ्यात मनोरंजन झाल्याची भावना तरळली. त्या कडक ओठांवर क्षणभर एक हास्य उमटून गेले. “महाशय, मी कवी नाही. तर लहानसा व्यापारी आहे. तुम्ही एक चूक केली आहे. डॉन कॅलिस्टो पुढील घरात रहातो.”

मी चुकीच्या घरात आलो होतो.

The Happy Man

आनंदी मनुष्य

दुसऱ्याच्या आयुष्याला शिस्त लावणे, ही धोकादायक गोष्ट आहे आणि मला नेहमी राजकीय पुढाऱ्यांचे, सुधारणा घडवणाऱ्यांचे व अशाच प्रकारच्या लोकांचे त्यांच्या आत्मविश्वासाबद्दल नवल वाटते. ते त्यांच्या अनुयायांवर त्यांच्या सवयी, पद्धती व दृष्टीकोन बदलण्यासाठी, जबरदस्ती करतात. मी उपदेश करायला नेहमी कां कू करतो, कारण एखादा स्वतःला व दुसऱ्याला

ओळखत असल्याशिवाय उपदेश कसा काय करू शकतो? देवकृपेने, मी मला थोडेफार ओळखू शकतो. पण दुसऱ्यांबद्दल मला काहीच माहिती नसते. आपण आपल्या शेजाऱ्यांच्या भावना व विचार याबद्दल तर्क करू शकतो. आपल्यापैकी प्रत्येकजण एकाकी मनोऱ्यातील कैदी असतो. आणि तो दुसऱ्या कैद्यांबरोबर संवाद साधतो. पण त्याला जसा एखाद्या गोष्टीचा अर्थ आहे असे वाटेल, तसेच त्या दुसऱ्यांना वाटेल अशा स्वभावाचे ते नसू शकतात. आणि दुर्दैवाने आयुष्य, हे तुम्हाला एकदाच मिळते. चुका दुरुस्त करण्यापलीकडे असतात. तुम्ही तुमचे आयुष्य असे घालवा आणि तसे घालवा, असे सांगणारा मी कोण? आयुष्य हा कठीण व्यापार आहे. मला तो माझ्यासाठी गोष्टी सुरळीत व बिनचूक करण्यासाठी पुरेसा अवघड वाटतो. माझ्या शेजाऱ्याने त्याच्या आयुष्याचे काय करावे, हे सांगायचा मोह मला होत नाही. पण काही माणसे अशी आहेत जे पाण्यात व चिखलात सुरवातीला हात मारतात, त्यांच्यासमोरचा रस्ता गोंधळवणारा व कठीण असतो. तरी मलाही मनाविरुद्ध प्रसंगानुरूप, भविष्याकडे बोट दाखवणे भाग पडले. कधीकधी लोक मला म्हणतात, मी माझ्या आयुष्याचे काय करणार आहे? मग क्षणभर मला असे वाटते, की मी मला नशीबाच्या गडद कपड्यात करकचून बांधून टाकले आहे.

एकदा मात्र मी अचूक सल्ला दिला होता.

तेव्हा मी तरूण मनुष्य होतो आणि लंडनमधील व्हिक्टोरिया स्टेशनजवळ आधुनिक सदनिकेत रहात होतो. एका कलत्या दुपारी, जेव्हा मी विचार करायला सुरवात केली, की आज दिवसभर मी पुरेसे काम केले आहे, तेव्हा मी

दाराची घंटी वाजलेली ऐकली. मी दार उघडले तर तिथे एक पूर्णपणे अनोळखी इसम उभा होता. त्याने माझे नाव विचारले, मी सांगितले. तो घरात येण्याबद्दल विचारू लागला.

“नक्कीच, आत या.”

मी त्याला हॉलमध्ये घेऊन गेलो व बसायची विनंती केली. तो थोडा लाजला. मी त्याला सिगरेट हवी आहे का विचारले. त्याला त्याची टोपी काढल्याखेरीज, ती पेटवायला त्रास होत होता. जेव्हा त्याला ते जमले, तेव्हा मी त्याला विचारले की मी त्याची टोपी खुर्चीवर ठेवावी का. त्याने पटकन स्वतःच ते केले आणि ते करतांना त्याची छत्री पडली.

तो बोलला, “मला आशा आहे, की मी तुम्हाला असे भेटायला येणे ठीक वाटले असेल. माझे नाव स्टीफन आहे आणि मी डॉक्टर आहे. मला वाटते, तुम्ही पण त्याच क्षेत्रातले आहात.”

“हो, पण मी प्रॅक्टीस करत नाही.”

“नाही, ते मला माहिती आहे. मी नुकतेच तुमचे स्पेनवरील एक पुस्तक वाचले. मला तुम्हाला त्याबद्दल काही विचारायचे आहे.”

“मला वाटते, ते फारसे चांगले पुस्तक नाही.”

बाब अशी आहे, की तुम्हाला स्पेनबद्दल काही माहिती आहे आणि असे दुसरे कुणी मला माहिती नाही. मला वाटले, कदाचित तुम्ही मला काही उपयुक्त माहिती द्याल.”

“मला आनंद होईल.”

काही वेळ तो गप्प राहिला. त्याने त्याची टोपी घेतली आणि ती एका

हातात धरून, रिकाम्या मनाने ती दुसऱ्या हातावर आपटू लागला. त्यामुळे त्याला आत्मविश्वास मिळत होता, हे खरे होते.

“मी अशी आशा करतो, की एखाद्या पूर्णपणे अनोळखी माणसाने असे बोलावे, हे तुम्हाला विचित्र वाटत नसेल.” त्याने माझ्याकडे माफी मागितल्यासारखे हसून बघितले. “मी काही तुम्हाला माझ्या आयुष्याची गोष्ट सांगणार नाही आहे.”

मला लोक असे जेव्हा सांगतात, तेव्हा ते नक्की ते करणार असतात, हे मी जाणून होतो. माझी काही हरकत नव्हती. खरे तर मला ते आवडले असते.

मला माझ्या दोन म्हाताऱ्या आत्यांनी वाढवले. मी कधीच कुठे नव्हतो. मी कधीच काही केले नाही. माझे लग्न होऊन सहा वर्षे झाली. मला मुले नाहीत. मी कॅबरवेल हॉस्पिटलमध्ये वैद्यकीय ऑफिसर असून, मी आता तिथे अजून काळ राहू शकत नाही.”

तो थोडक्यात जे टोकेरी वाक्य बोलला, त्यात धक्कादायक असे काही होते. त्यात चांगलाच जोर होता. मी त्याच्याकडे फक्त एक शिब्याशाप देणारा कटाक्ष टाकला होता, पण आता मी त्याच्याकडे चौकस दृष्टीने पाहू लागलो. तो एक लहानसा मनुष्य होता. तो साधारण तिशीचा, चांगला जाडजूड आणि

दणकट मनुष्य होता. त्याचा चेहरा गोल व लाल असून डोळे तेजस्वीपणे चमकत होते. त्याचे काळे केस कपाळावर चापून चोपून बसवले होते. त्याने परिधान केलेला निळा सूट तसा गबाळाच होता. त्याची पॅट गुडध्याशी खूपच सैल झाली होती आणि खिसे अव्यवस्थितपणे फुगले होते. “हॉस्पिटलमधील वैद्यकीय ऑफिसरचे काम काय असते, ते तुम्हाला माहिती आहे का? एक दिवस अगदी दुसऱ्या दिवसासारखाच असतो. आणि आयुष्यभर मला हेच करत बसायचे होते. हे असे करणे योग्य होते, असे तुम्हाला वाटते का?”

मी उत्तरलो. तो पैसे मिळवायचा एक मार्ग आहे.”

“हो, ते मला माहिती आहे. पैसा खूप चांगला आहे.”

“तुम्ही माझ्याकडे का आला आहात, हे मला अजून समजलेले नाही.”

“ठीक आहे. मला असे विचारायचे होते, की स्पेनमध्ये इंग्लिश डॉक्टरला काही संधी आहे का?”

“स्पेनच का?”

मला माहिती नाही. मला ते आवडते एवढेच.”

“ते काही गाडीच्या चालकासारखे नाही.”

“पण तिथे सूर्यप्रकाश असतो. चांगले मद्य मिळत आणि तिथल्या हवेत तुम्ही श्वास घेऊ शकता. मला जे सांगायचे आहे, ते सरळ सांगू दे. मी अपघाताने असे ऐकले, की तिथे सेव्हीलमध्ये इंग्लिश डॉक्टर नाही. मी तिथे पैसे मिळवू

शकेन, असे तुम्हाला वाटते का? की येथील खात्रीची नोकरी सोडून, तेथील अशाश्वती स्विकारणे मूर्खपणा ठरेल?”

“तुमच्या बायकोला याबद्दल काय वाटते?”

“ती तयार आहे.”

“हा मोठा धोका आहे.”

“ते मला माहिती आहे. पण तुम्ही जर म्हणालात, तर मी मी तो घेईन. जर तुम्ही म्हणालात आहेस तिथेच रहा, तर मी तिथेच राहीन.”

तो त्याच्या तेजस्वी काळ्या डोळ्यांनी माझ्याकडे लक्ष देऊन

बघत होता. आणि मला खात्री होती की तो बोलला, त्याप्रमाणे करेल. मी क्षणभर विचार केला.

“तुमचे सगळे भविष्य या निर्णयावर अवलंबून आहे. तुमचे तुम्हीच ठरवायला पाहिजे. पण मी तुम्हाला एवढे सांगू शकतो, की जर तुम्हाला पोटापाण्यापुरता पैसा मिळवून चालणार असेल, तरच तुम्ही तिथे जा. कारण तिथले आयुष्य छान असेल.

तो गेला. मी त्याच्याबद्दल एक दोन दिवस विचार करत होतो आणि मग त्याला विसरलो. तो प्रसंग माझ्या स्मृतीतून निघून गेला.

त्यानंतर निदान पंधरा वर्षांनी मी सेव्हीलमध्ये होतो आणि मला काही किरकोळ अस्वस्थता होती. मी हमालाला विचारले, इथे कुणी इंग्लिश डॉक्टर आहे का? तो हो म्हणाला व त्याने मला पत्ता दिला. मी टॅक्सी करून तिथे गेलो.

एक लहानसा जाड माणूस बाहेर आला. तो म्हणाला, मला पाहिल्यावर तो कां कू करू लागला.

“तुम्ही मला भेटायला आला आहात का? मी इंग्लिश डॉक्टर आहे.”

मी मला काय होते आहे, ते सांगितले. त्याने मला आत बोलावले. तो सर्वसामान्य स्पॅनिश घरात रहात होता. त्यात थोडी मोकळी जागा होती व सल्लामसलतीची खोली होती. तिथे पुस्तके, कागद, वैद्यकीय उपकरणे व बरेच काही सामान अस्ताव्यस्तपणे पडले होते. ते दृष्य पाहून, कुणाही रोग्याला उबग आला असता. आम्ही आमचा व्यवहार उरकला आणि मग मी डॉक्टरना विचारले की किती फी द्यायची आहे. तेहा त्याने मान हलवली व हसला.

“फी काही नाही.”

“का?”

“तुम्हाला मी आठवत नाही का? तुमच्या सल्ल्यामुळे मी आज इथे आहे. तुम्ही माझे आयुष्य बदलले आहे. मी स्टीफन्स आहे.”

तो काय बोलतो आहे, याबद्दल मला जराही कल्पना नव्हती. त्याने मला आम्ही भेटल्याची आठवण करून दिली. तो माझ्याशी काय बोलला होता, त्याची मला त्याने आठवण करून दिली. आणि मग हळूहळू मला तो प्रसंग पुसटसा आठवला.

तो नवल वाटत म्हणाला, “तुम्ही मला परत कधी भेटाल, असे मला वाटले नव्हते. तुम्ही माझ्यासाठी जे केलेत त्याबद्दल तुमचे आभार मानायची संधी मला मिळेल, असे मला वाटले नव्हते.”

“म्हणजे तुम्ही यशस्वी झालात तर?”

मी त्याच्याकडे पाहीले. आता तो खूप जाड झाला होता. त्याला टक्कल पडले होते. पण त्याचे डोळे आनंदाने चमकत होते आणि लाल, मांसल चेहऱ्यावर चांगले भाव होते. त्याचे कपडे अत्यंत गबाळे होते. ते नक्कीच स्पॅनिश शिंप्याने शिवले होते. टोपी मोठ्या कडा असलेली व काड्यांची होती. तो माझ्याकडे चांगल्या वाइनच्या बाटलीसारखा बघत होता. तो एन्द्रिय तऱ्हेने सुखी व पूर्णपणे सहिष्णू दिसत होता. तुम्ही त्याला तुमचे आंत्रपुच्छ काढायची परवानगी कदाचित दिली नसतीत, पण तुम्हाला वाइनचा पेला प्यायला त्याच्याहून आनंदी माणूस सापडला नसता.

मी म्हणालो, “तू नक्की विवाहित मनुष्य होतास, नाही का?”

“हो, माझ्या बायकोला स्पेन आवडत नाही. ती कॅबरवेलला परत गेली. तिला तिथे घरच्यासारखे वाटते.”

“ओहो, त्याबद्दल, मी दिलगीर आहे.”

त्याचे काळे डोळे नशा केल्यासारखे हसले. तो काहीसा तरुण सेलेनस [घोड्याचे कान व शेषूट असलेली देवता] सारखा दिसत होता.

तो पुटपुटला, “जीवन हे नेहमी भरपाई करणारे असते.”

हे शब्द त्याच्या तोंडातून बाहेर पडत नाहीत, तोच एक प्रौढ पण सुंदर स्पॅनिश बाई दारात आली. ती त्याच्याशी स्पॅनिशमधून बोलली आणि मला समजल्यावाचून राहिले नाही, की ती घराची मालकीण होती.

तो मला पोचवायला दाराशी आला, तेव्हा मला म्हणाला, “मी तुम्हाला शेवटचे भेटलो, तेव्हा तुम्ही म्हणाला होतात, की मी पोटापाण्यापुरते पैसे मिळवेन. पण छान आयुष्य जगेन. मला तुम्हाला सांगायचे आहे, की तुमचे बरोबर होते. मी गरीब होतो, गरीब राहिलो व राहीन, पण देवकृपेने मी छान आयुष्य जगलो. जगाच्या राजाबरोबर मला आयुष्य बदलायला सांगितले, तरी देखील मी तसे करणार नाही.

Louise

लुईस

मला हे कधीच समजले नाही, की लुईस माझ्याबद्दल त्रास का घेत होती. तिला मी आवडत नव्हतो आणि तिच्या सभ्य पद्धतीने मला हे माझ्या पाठीमागे ऐकू आलेले होते. माझ्या न पटणाऱ्या गोष्टी सांगण्याची संधी ती नेहमी घेत असे. सरळसरळ न बोलायचा खूपच चतुरपणा तिच्याकडे नेहमी होता. ती काही सुचवून, सुस्कारा टाकून आणि तिचे सुंदर हात हलवून, तिला म्हणायची असलेली गोष्ट दुसऱ्यांपर्यंत पोचवत असे. ती नेहमी लोकांची स्तुती करण्याऐवजी निंदा करत असे. हे खरे होते, की आम्ही गेली पंचवीस वर्षे एकमेकांना खूप जवळून ओळखत होतो. पण माझ्यासाठी हे कबूल करणे अशक्य होते, की जुन्या संबंधामुळे तिच्यावर काही परिणाम होईल. ती मला

रंगडा, कडक, रानटी, अविश्वासू आणि चांगल्या रुचीचा नसलेला समजत असे. ती मला कशात सामील न करता वगळत असे, याचे मला आश्चर्य वाटे. तसे ती काहीच करत नसे. पण खरेच ती मला एकटे सोडत नसे. ती मला सतत तिच्याबरोबर जेवायला बोलावत असे. वर्षातून एकदोनदा शनिवार रविवार तिच्या शेतघरावर एकत्र घालवण्यासाठी आमंत्रण देत असे. शेवटी मी विचार केला, की मला तिचा असे करण्याचा उद्देश समजलेला आहे. तिला अस्वस्थ करणारा संशय होता, की माझा तिच्यावर विश्वास नाही. आणि म्हणून जर तिला मी आवडत नसेन, तर ती माझी ओळख का वाढवत होती? त्यामुळे ती चिडत होती, की मी एकट्याने तिला विनोदी मुलगी म्हणून ओळखावे. मी स्वतःला चुकलेला व पराभूत म्हणून ओळखल्याशिवाय तिला चैन पडणार नव्हते. तिला संशय होता, की मी तिचा बुरख्याआडील चेहरा पाहिलेला आहे आणि या कारणासाठी लवकर वा उशीरा, मी देखील माझ्या चेहऱ्यावर मुखवटा घालण्याचे ठरवावे, असे तिला वाटत होते. मी याबद्दल कधीच ठाम नव्हतो. ती पूर्ण फसवी व काहीही बडबडणारी आहे, याबद्दल मला खात्री नव्हती. ती जगाला जसे उल्लू बनवे, तसेच स्वतःलाही बनवत होती की तिच्यातील विनोदाचे अंग तिच्या हृदयाच्या कुपीत दडलेले होते, याचे मला आश्चर्य वाटे. जर तसे असेल, तर जसे दोन वेडे लोक एकमेकांकडे आकर्षित होतात, तसे ती माझ्याकडे आकर्षित झाली असेल. कारण आम्ही इतर सगळ्यांपासून काहीतरी गुपित लपवलेले असते.

तिच्या लग्नापूर्वीपासून मला लुईसा माहिती होती. तेव्हा ती नाजूक, अशक्त व तिच्या मोठ्या डोळ्यात थोडी उदास छटा असलेली, मुलगी होती. तिच्या आईवडिलांनी तिला जाणीवपूर्वक मोठ्या प्रेमाने वाढवले होते. मला वाटते, तिला गोवर झाल्यामुळे, त्यांना मोठ्या जड हृदयाने तिला सोडून आठवडाभर रहावे लागले होते व तिलाच स्वतःची काळजी घ्यावी लागली होती. जेव्हा टॉम मॅटलँडने तिला मागणी घातली, ते काही अनपेक्षित झाल्याने दुःखी झाले होते. लग्नासारख्या तन देणाऱ्या गोष्टीसाठी, ती फारच नाजूक होती ते काही फार पैसे राखून नव्हते आणि टॉम चांगलाच श्रीमंत होता. त्याने जगातील ती म्हणेल ती गोष्ट करायचे कबूल केले होते. शेवटी त्यांनी तिला ते पवित्र बंधन असल्याची खात्री पटवून दिली. टॉम मॅटलँड मोठा बळकट व देखणा माणूस असून चांगला खेळाडू होता. तो लुईसवर भाळला होता. तिच्या नाजूक हृदयासकट त्याला तिला खूप वेळ स्वतःजवळ ठेवायची आशा नव्हती. पण मिळतील तेवढी वर्षे तिला पृथ्वीवर सुखात ठेवण्याची त्याची इच्छा होती. तो निष्णात असलेले खेळ त्याने सोडून दिले, कारण तिची तशी इच्छा होती, म्हणून नव्हे. त्याने गोल्फ आणि शिकारीसारखे खेळ खेळावेत असे तिला वाटत असे, पण काही कारणाने त्याने एक दिवस तिला सोडून जायचे ठरवले, तेव्हा तिला हृदयाचा झटका आला आणि म्हणून त्याने खेळ सोडून दिले. जर त्यांच्यात मतभिन्नता असती, तरी तिने त्याचे म्हणणे कबूल केले असते, कारण ती पूर्णपणे त्याला शरण गेलेली बायको होती. पण तिच्या हृदयाने दगा दिला आणि आठवडाभर ती तक्रार न करता, समाधानाने राहिली. तिला त्रास देण्याइतका, तो दुष्ट नव्हता.

नंतर त्यांच्यात छोटेसे भांडण झाले आणि त्यातून असे झाले, की मोठ्या मुश्किलीने तो तिला पाहिजे ते तिने करावे, म्हणून तिचे मन वळवण्यात यशस्वी झाला. तिला करायच्या असललेल्या एका मोहिमेत तिला आठ मैल चाललेले बघून, मी टॉमला असे सुचवले, की आपल्याला वाटते, त्यापेक्षा ती बळकट आहे. त्याने डोके हलवून, एक सुस्कारा सोडला.

“नाही. नाही. ती फार नाजूक आहे जगातील सर्वोत्कृष्ट हृदयतज्ञानी तिला बघितले आहे व ते म्हणाले आहेत, की तिचे आयुष्य अस्थिर आहे. पण तिला प्रचंड उत्साह आहे.”

त्याने तिला सांगितले की मी तिला खूप सहनशक्ती असल्याचे म्हणालो. ती तिच्या शोकात्मक पद्धतीने बोलली, “मी मरणदारी असेन, तेव्हा उद्या मला ते भरावे लागेल.”

मी पुटपुटलो, “कधीकधी मला वाटते, तू तुला पाहिजे ते करण्यासाठी, खूप बलवान आहेस.”

मी जाणले होते, की एखादी मेजवानी रंगतदार असेल, तर ती पहाटे पाचपर्यंतदेखील नाचू शकते पण जर ती फार सरस नसेल, तर ती गळाटून जाते आणि टॉमला तिला घेऊन, लवकर घरी जावे लागते. मला वाटले, तिला माझे उत्तर आवडले नाही कारण जरी ती थोडेसे दयनीय हसू हसली असली, तरी मला तिच्या मोठ्या निळ्या डोळ्यात, मजा आलेली दिसली नाही. ती उत्तरली, “तू अशी अपेक्षा नक्कीच करू शकत नाहीस, की मी तुला खूश करण्यासाठी, मरून पडावे.”

लुईस तिच्या नवऱ्यापेक्षा जास्त जगली. ते जहाजातून प्रवास करत असतांना, एक दिवस सर्दी होऊन तो मेला आणि लुईस तिची थंडी कमी व्हावी, म्हणून तिथे अनेक रंग अंगावर घेऊन बसली होती .त्याने तिला मागे आरामदायी भविष्यकाळ व एक एक मुलगी ठेवली.

लुईस फार शोकाकुल होती. पण हे नवलपूर्ण होते, की तिने धक्का बऱ्यापैकी सहन केला. तिच्या मैत्रिणींना वाटत होते की टॉमच्या मागोमाग तीदेखील लवकरच जाईल. त्यांना आयरीसची, तिच्या कन्येची, ती अनाथ होईल म्हणून काळजी वाटत होती. त्यांनी लुईसकडे दुप्पट लक्ष दिले. त्यांनी तिला इकडची काडी तिकडेही करून दिली नाही. त्यांनी तिचा त्रास वाचावा, म्हणून जगातील प्रत्येक गोष्ट तिच्यासाठी केली. त्यांना तसे करावेच लागले, कारण जर तिने काही दमवणारे किंवा सोयीस्कर नसलेले काम केले तर तिचे हृदयाचे दुखणे उफाळून येत असे आणि ती मरणाच्या दारी जाई. नवऱ्याशिवाय ती स्वतःची काळजी घ्यायला असमर्थ होती. तिला समजत नव्हते, की तिच्या नाजून तब्येतीने ती आयरीसची काळजी कशी घेणार आहे, तिच्या आवडत्या आयरीसला कसे वाढवणार आहे. तिच्या मैत्रिणींनी तिला विचारले, की ती परत लग्न का करत नाही. ओहो, तिच्या हृदयाच्या दुखण्यासकट तिला कुणी स्विकारणे अशक्य होते. आवडत्या टॉमनेही तिने तसे करावे, अशीच इच्छा केली असती. तिने तसे केले असते, तर आयरीससाठी पण ती उत्तम गोष्ट ठरली असती. पण तिच्यासारखी दुःखी दुखणाईत कुणाला हवी असणार? पण तरीही विचित्रपणे एकापेक्षा जास्त लोकांनी तशी तयारी दर्शवली. आणि टॉमच्या

मृत्यूनंतर वर्षभराने तिने जॉर्ज हॉबहाउसशी लग्न केले. तो चांगला, होतकरू माणूस होता आणि तसा पैसा राखून होता. त्या नाजूक लहानशा बाईची काळजी घेण्यास मिळाल्यामुळे, स्वतःला भाग्यवान समजणारा अजून कोणी मी पाहीला नव्हता. ती म्हणाली, “मी फार वर्षे तुला त्रास देणार नाही.”

तो महत्वाकांक्षी सैनिक होता. पण त्याने ती नोकरी सोडली. लुइसच्या तब्येतीमुळे त्याला हिवाळा मॉन्टो कार्लोमध्ये घालवणे व उन्हाळा डेउव्हीलमध्ये घालवणे भाग पडले. नोकरी सोडायला त्याने थोडी कुरकुर केली आणि लुईस पहिल्यांदा त्याला तसे करून द्यायला तयार नव्हती. पण शेवटी नेहमीप्रमाणे तिने त्याचे मतपरिवर्तन केले व शेवटची काही वर्षे त्याच्या बायकोच्या आनंदासाठी, तो तसे करायला तयार झाला.

ती बोलली, “आता माझे मरण काही फार लांब नाही. मी तुला त्रास न द्यायचा प्रयत्न करेन.”

पुढची दोन तीन वर्षे लुईसने हृदय नाजूक असून, तिची तब्येत सांभाळली. सर्व मेजवान्यांना ती छान छान कपडे घालून जात राहीली. मोठ्या मेहनतीने जुगार खेळला. नाच केला आणि उंच, बारीक तरुणांना देखील नाचवले. पण जॉर्ज हॉबहाउसला तिच्या पहिल्या नवऱ्याइतकी ताकद नव्हती. त्याला स्वतःच्या कामासाठी व लुइसला सांभाळण्यासाठी सतत कडक पेय घेऊन स्वतःला आधार द्यायला लागायचा. त्याची ती सवय वाढत चालली. ती लुईसला अजिबात आवडत नव्हती. पण [तिच्या] चांगल्या नशीबाने लढाई सुरु झाली तो परत त्याच्या तुकडीत रूजू झाला आणि तीन महिन्यांनी मारला गेला.

लुइसला मोठा धक्का बसला. पण अशा संकटसमयी तिला वाटले, की व्यक्तिगत दुःख करत बसण्याची ही वेळ नाही. जर तिला हृदयाचा झटका आला असेल, तर त्याबद्दल कुणी ऐकले नाही. तिचे मन सावरण्यासाठी तिने मॉन्टो कार्लोमधील तिचे घर जखमी ऑफिसरांसाठी हॉस्पिटलमध्ये रुपांतरीत केले. तिच्या मैत्रिणी म्हणाल्या की इतका कामाचा ताण तिला सहन होणार नाही.

ती म्हणाली, “अर्थात त्याने मी मरेन. मला ते माहिती आहे. पण तसे झाले, तर झाले. मीदेखील थोडेफार देशकार्य केले पाहिजे.”

पण त्याने तिला काहीही झाले नाही. तिला आयुष्यात काही चांगले करायला मिळाले. तेव्हा फ्रान्समध्ये अशा प्रकारचे प्रसिद्ध हॉस्पिटल नव्हते. योगायोगाने मी तिला फ्रान्समध्ये भेटलो. ती रिट्झमध्ये एका उंच व देखण्या फ्रेंच माणसाबरोबर जेवत होती. ती म्हणाली, की ती हॉस्पिटलशी संबंधित काही कामासाठी तिथे आलेली आहे. ती म्हणाली की तेथील ऑफिसर्स तिचे फार आवडते आहेत. त्यांना माहिती होते, की ती किती नाजूक आहे. त्यामुळे ते तिला एकही काम करून देत नसत. ते तिची काळजी घेत. ठीक आहे --- जसे काही ते सर्व तिचे नवरे होते. तिने सुस्कारा टाकला.

बिचारा जॉर्ज, त्याला असे कधीच वाटले नसेल, की मी माझ्या कमकुवत हृदयाने त्याला अमर करेन?

मी म्हणालो, “आणि बिचारा टॉम!”

मी बोललेले तिला का आवडले नाही, ते मला समजले नाही. ती माझ्याकडे बघून उदासीनतेने हसली आणि तिचे सुंदर डोळे पाण्याने भरले.

“तू नेहमी असा बोलतोस, की मी आता जे काही थोडेफार आयुष्य जगेन, त्यात मी तुझा काही अपमान केला आहे.”

“पण तसेही तुझे हृदय चांगले ठणठणीत दिसते आहे, नाही का?”

“ते इतके चांगले कधीच नव्हते. मी आज सकाळीच एका हृदयतज्ञाला दाखवले. तेहा तो म्हणाला, की मी आता कधीही माझ्याकडून तयारी ठेवली पाहिजे.”

“ओहो, गेली वीस वर्षे तू त्यासाठी तयारी करते आहेस, नाही का?”

जेव्हा युद्ध संपत आले, तेव्हा लुईस लंडनमध्ये रहायला आली. आता ती चाळीसच्या वरच्या वयाची झाली होती. अजूनही नाजूक, अशक्त, मोठ्या डोळ्यांची व फिकट गालांची होती. पण ती पंचवीसपेक्षा एक वर्षांनीही मोठी दिसत नव्हती.

कॉलेजमध्ये शिकणारी आयरीस आता मोठी झाली होती व तिच्याबरोबर रहायला आली होती.

लुईस म्हणाली, “आता ती माझी काळजी घेईल. अर्थात अशा माझ्यासारख्या अपंग स्त्रीबरोबर रहाणे, तिच्यासाठी कठीण असेल. पण ते फार काळासाठी नसेल. माझी खात्री आहे ती ते नक्की निभावेल.”

आयरीस एक चांगली मुलगी होती. तिला लहानपणापासून असे सांगतच वाढवले गेले होते, की तिच्या आईची तब्येत बरी नसते. एक बालिका म्हणून तिला कधीच आरडाओरडा करून दिला जात नसे. आईला कधीही नाराजी

भासता कामा नये, असे तिला सांगितले गेले होते. आणि आता जरी लुईसने तिला असे सांगितले असले, की तिच्यासारख्या दमलेल्या म्हातारीसाठी तिने काही स्वार्थत्याग करू नये, तरी मुलीने ते ऐकले नसते. तो तिच्या स्वार्थत्यागाचा प्रश्न नव्हता, तर तिच्या प्रिय आईच्या सुखासाठी काही करायचा प्रश्न होता. एक सुस्कारा टाकून तिची आई तिला खूपसे काही करून देत असे.

ती म्हणे, “ती माझ्यासाठी उपयुक्त असे काही करत आहे, असे वाटून मुलीला दिलासा मिळतो आहे.”

मी विचारले, “तुला असे वाटत नाही का, की तिने बाहेर जाऊन काही अधिक करावे?”

“तेच तर मी तिला सतत सांगत असते. पण सगळ्यांना असे वाटते, की मी तिला आयुष्य उपभोगायला जसे काही देतच नाही. माझ्यामुळे तिने अडकून पडावे, असे मला मुळीच वाटत नाही, हे देव जाणतो.

आणि आयरीसबरोबर मी बोललो, तेव्हा ती म्हणाली, “गरीब बिचारी माझी आई! तिला वाटते, की मी बाहेर जाऊन मित्रांबरोबर रहावे, मेजवान्या झोडाव्यात, पण मी कुठेही जाऊ लागले, की त्या क्षणी तिला हृदयाचा झटका येतो. त्यामुळे मी घरीच रहाणे पसंत करते.”

पण आता ती प्रेमात पडली आहे. माझा फार चांगल्या तरुण मित्राने तिला लग्नासाठी विचारले आहे आणि ती हो म्हणाली आहे. मला ती मुलगी आवडते आणि तिच्यासाठीही तिचे स्वतःचे आयुष्य जगण्याची शेवटची संधी आहे. अशी एखादी गोष्ट शक्य होईल, असे तिला कधीच वाटले नव्हते. पण एक

दिवस तो तरुण मनुष्य माझ्याकडे दुःखी होऊन आला. त्याने सांगितले, की त्याचे लग्न अनिश्चित काळासाठी पुढे ढकलले गेले आहे. आयरीसला असे वाटते आहे, की तिला आईला एकटे टाकणे जमणार नाही. अर्थात त्याच्याशी माझा काही संबंध नव्हता. पण मी ही संधी घेऊन लुईसला भेटायचे ठरवले. ती चहाच्या वेळी तिच्या मित्रांचे स्वागत करायला नेहमीच उत्सुक असायची आणि ती म्हातारी झाल्याने, मी असे ऐकले, की तिने चित्रकार व लेखकांचा एक गट बनवला आहे.

मी थोड्या वेळाने विचारले, “मी असे ऐकले, की आयरीस लग्न करत नाही आहे?”

“त्याबद्दल मला काही माहिती नाही. मी इच्छा केल्याशिवाय ती लग्न करायला तयार होणार नाही. मी तिची त्यासाठी कितीतरी विनवणी केली पण ती मला सोडून जायला तयारच नाही.”

“पण हे तिला कठीण जात असणार, असे तुला वाटत नाही का?”

“खूपच वाटते. अर्थात हे फक्त काही महिन्यांसाठी असेल. पण कुणीतरी माझ्यासाठी असे करावे, हे मला आवडत नाही.”

“माझ्या प्रिय लुईस, तू दोन नवऱ्यांना पुरलेस. तू अजून निदान दोन नवऱ्यांना का पुरू नयेस, याचे कुठलेही कारण मला सापडत नाही.”

ती पश्चात्तापदग्ध आवाजात म्हणाली, “तुला ती गंमत वाटते का?”

मला वाटते, तुला हे कधी विचित्र वाटले नाही, की तुला जे करायचे असते, त्यासाठी तू अगदी बळकट असतेस आणि ज्या गोष्टी तुला कंटाळवाण्या वाटतात, त्यासाठी तू कमकुवत हृदयाची ढाल पुढे करतेस, बरोबर आहे ना?”

“ओहो, मला माहिती आहे, मला माहिती आहे, तुला माझ्याबद्दल नेहमी काय वाटते. तुझा कधीच विश्वास बसणार नाही, की मला काही आजार होता. नाही ना?”

मी तिच्याकडे खोलवर पाहीले.

“कधीच नाही. मला वाटते, तू पंचवीस वर्षे खोलवर ठसा उमटवणारी फसवणूक करत आली आहेस. मला वाटते, तू मला माहिती असलेली सर्वात स्वार्थी व राक्षसी बाई आहेस. तू तुझ्याशी लग्न करणाऱ्या दोन लोकांचे आयुष्य उध्वस्त केले आहेस आणि आता तू तुझ्या मुलीचे आयुष्य उध्वस्त करायला निघालेली आहेस.”

यानंतर तिच्या हृदयाला धक्का बसला असता, तर मला नवल वाटले नसते. तिने पूर्णपणे आपला राग प्रदर्शित करण्याची अपेक्षा मी करत होतो. तिने फक्त सभ्यपणे हसून माझ्याकडे बघितले.

“माझ्या बिचाऱ्या मित्रा, हे मला म्हटल्याबद्दल एक ना एक दिवस तुला पश्चात्ताप झाल्यावाचून रहाणार नाही.”

“तू असे नक्की ठरवले आहेस का, की आयरीस या मुलाशी लग्न करणार नाही?”

“मी तिने हे लग्न करावे म्हणून तिची मनधरणी केली आहे. त्यामुळे मला मरण येईल. पण त्याचे एवढे काही नाही. माझी कुणीच पर्वा करत नाही. प्रत्येकाला माझे ओझे झाले आहे.”

“तू तिला हे सांगितलेस का, की ती लग्न करून दुसरीकडे रहायला गेली, तर तू मरशील?”

“तिने मला तसे सांगायला लावले.”

“जसे काही कोणीतरी तुला काहीतरी करायला लावले, पण तू असे करायचे वगैरे काही ठरवले नव्हतेस.”

“तिला आवडत असेल, तर तिने जरी उद्या त्या माणसाशी लग्न केले तर केले. जर त्यामुळे मी मेले तर मेले.”

“ठीक आहे, आपण तो धोका घेऊ, चालेल का?”

“तुला माझी काही दया येत नाही का?”

मी उत्तरलो, “तुझ्याइतके माझे मनोरंजन कोणी केले नसेल. मग मी तुझ्याबद्दल दया का दाखवावी?”

लुइसच्या फिकट गालांवर थोडा रंग चढला आणि ती जरी हसत असली तरी, तिचे डोळे कडकपणे रागावलेले होते.

ती बोलली, “आयरीस महिन्याभरात लग्न करेल आणि मला आशा आहे, की जर मला काही झालेच, तर तू आणि ती स्वतःला माफ करू शकाल.”

लुईसने तिचा शब्द पाळला. लग्नाची तारीख निश्चित झाली. कपडे वगैरे खूप खरेदी झाली. आमंत्रणे धाडली गेली. आयरीस आणि तो तरुण खूश होते. लग्नाच्या दिवशी दहा वाजता, त्या राक्षसी बाईला, लुईसला हृदयाचा धक्का बसला --- आणि ती मेली. आयरीसने तिला मारले तरी तिने आयरीसला गंभीरपणे माफ केले.

Point Of Honour

आत्मसन्मानाचा प्रश्न

काही वर्षांपूर्वी 'सुवर्णकाळातील स्पेन' या विषयावरील पुस्तक लिहितांना, मला कॅल्डेरोनची नाटके पुन्हा वाचायचा योग आला. इतर अनेक नाटकांपैकी 'एल मेडिको डे सु ऑनर' म्हणजे 'आत्मसन्मान असलेला डॉक्टर' या नावाचे नाटक परत वाचले. ते दुष्ट नाटक आहे आणि अंगावर शहारा आल्याशिवाय तुम्ही ते वाचू शकत नाही. पण ते परत वाचतांना मला मी अनेक वर्षांपूर्वी वाचलेले सर्वात विचित्र असे काहीसे ते असल्याचे आठवले. मी तेव्हा खूपच लहान होतो आणि सेव्हीलला कॉर्पस ख्रिस्तीच्या उत्सवासाठी धावती भेट द्यायला गेलो होतो. तेव्हा प्रचंड उन्हाळा होता. खूप गरम होत होते.

सावलीसाठी लहान रस्ते कापडाने झाकले होते. पण चौकामध्ये सूर्य आग ओकत होता. सकाळी मी मिरवणूक पाहीली. ती खूपच छान व ठसा उमटवणारी होती. स्वर्गीय राजाला आदरांजली वाहण्यासाठी गणवेशधारी नागरी सेना सलामी देत होती. उत्सवमूर्ती जातांना, लोक गुडघ्यात वाकत होते. दुपारी मी खचाखच गर्दीच्या बुल रींग खेळाच्या ठिकाणी गेलो. सिगरेट ओढणाऱ्या मुली व शिवणाऱ्या मुली यांच्या काळ्याभोर केसात रंगीत फुलांचे भरगच्च गजरे होते. तरुण मुलांनी त्यांचे सर्वात चांगले कपडे म्हणजे भरतकाम केलेले जाकीट, पायाला चिकटून बसणारी पॅट व रुंद कडा असलेली खाली घसरलेली टोपी घातली होती. हे स्पॅनिश अमेरिकन युद्धानंतर लगेच होत होते. घोड्यावर बसून, बैलांची झुंज काठीने व्यवस्थापित करणारा गर्दी थोडी बाजूला हटवत होता. तो गुद्दे मारत असलेली माणसे त्या दुपारी पुन्हा उठू शकत नव्हती. आणि तो भडक कपडे घातलेला गर्विष्ठ घोडेस्वार नम्रपणे लोकांबरोबर गंभीर बाबी हसण्यावारी नेऊन, काही वार्तालाप करत होता. जुन्या झाल्यामुळे अथवा दुर्लक्ष केल्याने गचाळ दिसत असलेल्या आणि गाड्यांची, त्यातील खूप जाणकार असल्याचा आव आणणाऱ्या लोकांची रांग, आवाज करत बाजूने चालली होती.

आजूबाजूची बसायची जागा लोकांनी भरत चालल्याचे दृष्य मला बघायला मजा येत असल्याने, मी लवकरच तिथे गेलो होतो. उन्हातील स्वस्त जागा आधीच भरल्या होत्या. पुरुष व स्त्रिया अथकपणे पंख्याने वारा घेत असल्याने, अनेक फुलपाखरे तिथे उडत असल्याचा आभास निर्माण होत होता. मी बसलो होतो, त्या सावलीतील जागा सावकाश भरत होत्या. पण त्यावरून

देखील तिथे सुमारे एक तासापूर्वी मारामारी सुरु झाली होती. त्यामुळे जागेच्या बाबतीत काळजी घेतलेली बरी होती. आता एक माणूस माझ्यापुढे येऊन स्मितहास्य करत थांबला आणि मी त्याला जागा करून देऊ शकतो का, असे विचारू लागला. नंतर तो स्थिरस्थावर झाल्यावर, मी बाजूला वळून त्याच्याकडे पाहीले आणि माझ्या असे लक्षात आले की त्याने व्यवस्थित इंग्लिश कपडे केलेले होते व तो सभ्य दिसत होता. त्याचे हात सुंदर व कौतुक करण्यासारखे ठाम होते. त्याची बोटे बारीक व लांब होती. मला सिगरेट ओढायची असल्याने, मी सिगरेटचे पाकीट बाहेर काढले व नम्रपणे त्याला हवी आहे का, असे विचारले. त्याने ती घेतली व मी परदेशी असल्याचे पाहून, त्याने फ्रेंचमधून माझे आभार मानले.

त्याने विचारले, “तुम्ही इंग्लिश आहात का?”

“हो.”

“मग तुम्ही या उन्हाळ्यापासून लांब कसे पळाला नाहीत?”

मी कॉर्पस ख्रिस्तीचा उत्सव बघायला आल्याचे स्पष्ट केले.

“शेवटी काय, सेव्हीलला येण्याचे हे एक कारण असू शकतेच.”

मग मी उसळलेल्या गर्दीबद्दल काही बोललो.

“स्पेनच्या राज्याचे जे काही अवशेष उरले आहेत, त्याबद्दल कोणाला कल्पना असणे शक्य नाही. स्पेनचे पूर्वीचे वैभव आता नावापुरते उरले आहे.”

“पण तरीही ते खूपच आहे.”

“सूर्यप्रकाश, निळे आकाश आणि भविष्यकाळ!”

जसे काही त्याच्या देशाच्या पडत्या काळाबद्दल त्याला काही देणेघेणे नसल्यासारख्या भावनाशून्य आवाजात तो बोलला. काय बोलावे हे न कळून मी शांत राहीलो. आम्ही थांबलो. काळ्या पांढऱ्या लेसचे कपडे घातलेल्या बायकांनी, जागा भरू लागल्या. त्यांच्या टिकाऊ शाली छताच्या खांबांपर्यंत पसरल्याने, वातावरण आनंदी व रंगीबेरंगी झाले. त्यापैकी एकजण फारच सुंदर असल्याने ती येताच सर्वांनी टाळ्या वाजवल्या व तिनेही न लाजता, हसून अभिवादन केले. शेवटी बैलांच्या झुंजीच्या अध्यक्षाने प्रवेश केला. बॅंड वाजू लागला. सॅटीन व सोन्याचांदीत मढलेले बैल मोठ्या रुबावात रिंग ओलांडत चालत आले. मिनिटाभराने मोठा, काळा बैल फुरफुरत आला. मला दिसले की सगळेजण त्या झुंजीसाठी फार उद्दीपित झाले आहेत. पण माझा शेजारी मात्र शांत होता. जेव्हा बैलाशी झुंज घेणारा माणूस पडला, तेव्हा त्या क्रूर पशूच्या शिंगांपासून केवळ नशीब बलवत्तर म्हणून वाचला. ते बघतांना हजारो लोक अवाक होऊन श्वास रोधत उभे राहीले. जेव्हा बैल ठार झाला आणि खेचरांनी ते महाकाय प्रेत ओढत आणले, तेव्हा मला शीण येऊन, मी मागे टेकून बसलो.

त्याने मला विचारले, “तुला बैलाची झुंज आवडते का? बऱ्याच इंग्रजांना ती आवडते. पण त्यांच्या स्वतःच्या देशात ते त्याबद्दल फारसे चांगले बोलत नाहीत. उरलेली दुपारभर आम्ही एकमेकांशी अगदी कमी बोललो.

“भीतीदायक व उबग येणारे, असे काही कुणाला आवडू शकेल का? प्रत्येक वेळी मी बैलाच्या झुंजीला येतो, तेव्हा असे ठरवतो, की परत असले काही बघायला जायचे नाही आणि तरीही मी जातो.”

“दुसऱ्याच्या नाशात आपल्याला आनंद मिळणे, ही चौकस अशी वाईट इच्छा आहे. मनुष्यप्राण्यासाठी ती कदाचित नैसर्गिक असावी. रोमन लोकांना त्यांचे ग्लॅडीएटर्स [रानटी प्राण्यांविरुद्ध शस्त्रानिशी लढणारे] होते आणि आधुनिक लोकांना क्षोभनाट्य आहे. रक्तपात आणि छळ यातून आनंद मिळवणारी सहजप्रवृत्ती माणसात कदाचित असावी.”

मी सरळ उत्तर दिले नाही.

“बैलाच्या झुंजीमुळे स्पेनमध्ये माणसाचे आयुष्य यकश्चित्त समजले जात असावे.”

त्याने विचारले, “भग ते फार महत्वाचे आहे, असे तर तुला वाटत नाही ना?”

मी पटकन त्याच्याकडे पाहीले, कारण त्याच्या आवाजातील विरोध भासात्मक स्वर कुणालाही समजण्यासारखा होता आणि डोळे मिस्कील वाटत होते. त्याने मला मी खूप तरुण असल्याचे भासवल्याने, मी वरमलो. त्याच्या चेहऱ्यावरील बदलते भाव पाहून मला आश्चर्य वाटले. त्याच्या मोठ्या, स्निग्ध डोळ्यांसकट तो मला मित्रवत, आनंदी मनुष्य वाटला. पण आता तो गंभीरपणे चेष्टेखोर व थोडा काळजीयुक्त चढेलपणा असलेला दिसू लागला. मी स्वतःला आक्रसून घेतले. शेवटचा बैल मारला गेला, तेव्हा आम्ही सगळे उठून उभे

राहिलो व त्याने माझ्याबरोबर हातमिळवणी केली. आपण कदाचित परत भेटू, असे आशापूर्ण विधान त्याने केले. हा केवळ नम्रपणा होता आणि मला वाटते आमच्यापैकी कुणालाच तशी जराही शक्यता वाटत नव्हती.

पण दोन तीन दिवसांनी फक्त योगायोगाने, आम्ही पुन्हा भेटलो. मी सेव्हीलच्या मला फारशा माहिती नसलेल्या भागात होतो. त्या दिवशी दुपारी मी अल्बा राजाच्या राजवाड्यात गेलो होतो. तिथे एक सुंदर बाग होती आणि एका खोलीतील मोठे छत, ग्रॅनडा [स्पेनच्या समुद्रकिनार्या वरील एक राज्य] च्या पाडावापूर्वी, एका मुरीश कैद्याने ते फार प्रेक्षणीय असे बनवले होते. तिथे प्रवेश मिळवणे सोपे नव्हते पण मला ते बघायचेच होते. आता ऐन उन्हाळ्यात, तिथे फारसे प्रवासी नसतांना, दोन तीन पेसिटास [स्पेनचे चलन] मध्ये मला प्रवेश मिळेल, असे मला वाटले. पण माझी निराशा झाली. तेथील माणसाने मला सांगितले, की काही दुरुस्ती चालू असल्याने तिथे राजाच्या दलालाच्या लेखी परवानगी शिवाय, कुणाला प्रवेश दिला जात नाही आहे. करायला दुसरे काही नसल्याने, मी दुष्ट पेद्रोच्या अल्काझरच्या जुन्या राजवाड्यात गेलो. त्याची आठवण तेथील लोक अजून काढत असल्याचे मला समजले. तिथे संत्र्यांच्या व सायप्रसच्या झाडांमध्ये खूप छान वाटत होते. माझ्याकडे कॅल्डेरॉनचे एक पुस्तक होते. मी थोडा वेळ तिथे बसून, ते वाचले. मग मी थोडा हिंडलो. सेव्हीलच्या बाहेरील भागातील रस्ते अरुंद व त्रासदायक होते. पण त्या रस्त्यांवर घातलेल्या कॅनव्हासच्या छतामुळे तिथे फिरायला मजा वाटत होती. पण तिथे रस्ता शोधणे सोपे नव्हते. मी रस्ता चुकलो. मला कुठल्या दिशेने जावे, हे कळत

नव्हते. तेव्हाच माझ्या दिशेने एक माणूस आला आणि बैलाच्या झुंजीच्या इथे आम्ही भेटलेलो असल्याने, त्याने मला ओळखले. मी त्याला थांबवून, रस्ता विचारला.

तो हसत, गोल वळत बोलला, “तुला रस्ता कधीच सापडणार नाही. तू चुकणार नाहीस, याची खात्री होईपर्यंत, मी तुझ्याबरोबर चालतो.” मी विरोध करायचा प्रयत्न केला, पण तो त्यात काही त्रास नसल्याचे म्हणाला.

तो बोलला, “म्हणजे तू अजून सेव्हीलमध्येच आहेस.”

“मी उद्या जाणार आहे. मी आता अलाबाच्या राजवाड्यात गेलो होतो. मला तेथील मुरीश छत बघायचे होते. पण त्यांनी मला आत सोडले नाही.”

“तुला अरेबिक कलेमध्ये रुची आहे का?”

“हो, आहे. मी असे ऐकले आहे की ते छत म्हणजे सेव्हीलमधील सर्वात चांगली गोष्ट आहे.”

“मला वाटते, मी तुला तितकीच चांगली गोष्ट दाखवू शकतो.”

“कुठे?”

त्याने माझ्याकडे मी कुठल्या प्रकारचा मनुष्य आहे, असे विचारपूर्वक पाहिले. मग तो समाधानकारक निर्णयाप्रत आला.

“जर तुझ्याकडे दहा मिनिटे असतील, तर मी तुला तिथे घेऊन जातो.”

मी त्याचे आभार मानले व आम्ही वळून चालू लागलो. आम्ही एका हलक्या हिरव्या रंगात रंगवलेल्या मोठ्या घराशी येईपर्यंत खूप विषयांवर गप्पा मारल्या. ते घर अरेबिक तुरुंगासारखे होते. रस्त्याच्या बाजूकडील खिडक्यांना गज ठोकले होते. तसे सेव्हीलमधील अनेक घरांना होते. घरात शिरायच्या रस्त्याशी आल्यावर माझ्या वाटाड्याने हाताने टाळी वाजवली. अंगणातील खिडकीतून नोकराने बघितले व एक दोरी ओढली.

“हे कुणाचे घर आहे?”

“हे माझे घर आहे.”

मला नवल वाटले, कारण स्पॅनिश लोक त्यांचा खासगीपणा किती जपतात आणि परक्या माणसाला ते सहसा कसे घरात घेत नाहीत, याबद्दल मी ऐकून होतो. जड लोखंडी दार उघडले व आम्ही अंगणात शिरलो. ते ओलांडून, एका अरुंद मार्गाने, जाऊ लागलो. अचानक मी एका जादुई बागेत आलो. तिच्या तिन्ही बाजूंना घराइतक्या उंच भिंती होत्या. त्यांच्या लाल विटा जुन्या होऊन ढिसाळ झाल्या होत्या. त्यावर प्रत्येक इंचात निरुद्देशपणे सुगंधी ऐश्वर्यात गुलाब पसरले होते. रानटीपणे वाढलेल्या बागेत, जसे काही निसर्गाचे आनंदाने उमलणे माळी थांबवण्याचा व्यर्थ प्रयत्न करत असल्यासारखे, सूर्याची हाव धरत, पामची झाडे हवेत उंच उंच गेली होती. तिथे गडद संत्र्यांची आणि फुलांच्या वाफ्यात मला नाव माहिती नसलेली झाडे होती. शिवाय गुलाबच गुलाब होते. चौथी मुरीश भिंत म्हणजे बागेत जाणारी गॅलरीची उघडी भिंत होती. तिथे घोड्याच्या नालेच्या आकाराच्या शोभिवंत अरेबिक पद्धतीच्या दगडांनी

सजवलेल्या कमानी होत्या. तिथून आत शिरल्यावर मी मोठे छत पाहिले. ते थोडेसे अल्काझरसारखे होते. पण तिथे जशी दुरुस्ती चालू होती तशी नसल्याने, ते सुंदर वाटत होते. त्याचे रंगही ताजे दिसत होते. तो खरोखर सुंदरतेचा हिरा होता.

“तुला राजवाडा बघायला मिळाला नाही, म्हणून अजिबात खंत करू नकोस. उलट कुठल्याही परदेशी माणसाने जे कधी पाहिले नसेल, असे आठवणीत रहाण्यासारखे काही, तू बघितल्याचे तू म्हणशील.”

“ते तू मला दाखवलेस, हा तुझा चांगुलपणा आहे. मी तुझे आभार मानतो.”

त्याला स्वतःचा अभिमान वाटत असल्याचे मला जाणवले.

“दुष्ट डॉन पेद्रोच्या काळात माझ्या एका पूर्वजाने ते बांधले. अशी शक्यता आहे की खुद्द राजाने इथे या छताखाली बसून, माझ्या पूर्वजाबरोबर पेयपान केले असणार.”

मी माझ्याबरोबरचे पुस्तक बाहेर काढले.

“मी डॉन पेद्रोची महत्वाची भूमिका असलेले नाटक वाचत होतो.

“हे कुठले पुस्तक आहे?”

मी त्याला ते दिले. त्याने त्याचे नाव वाचले.

मी म्हणालो, “अर्थात सौंदर्य कशाने वाढले आहे, तर त्यातील नवलपूर्ण बागेने. एकूणच त्याचा ठसा फारच अब्दुतरम्य आहे.”

माझ्या उत्साहभरल्या भलावणीने तो स्पॅनिश माणूस खूप खूश झाला. त्याचे हास्य किती थंड आहे हे मला आधीच जाणवले होते.

“तुम्हाला काही वेळ इथे बसून सिगरेट ओढायला आवडेल का?”

“हो, नक्की आवडेल.”

आम्ही दोघे बाहेर बागेत हिंडलो. अल्काझारच्या बागेत जशा मुरीश फरश्या बसवल्या होत्या, तशा बसवलेल्या एका बाकावर बसलेल्या बाईकडे आम्ही आलो. ती भरतकाम करत होती. तिने पटकन वर पाहिले व एका परक्या माणसाला बघून बावरली व माझ्या जोडीदाराकडे तिने प्रश्नार्थक नजरेने पाहिले.

तो बोलला, “मला माझ्या बायकोशी तुमची ओळख करून देऊ दे.”

तिने मला थंडपणे अभिवादन केले. मोठे डोळे, पातळ नाकपुड्या असलेले सरळ नाक व फिकट मऊ कांती असलेली ती फार सुंदर होती. बहुतेक स्पॅनिश बायकांचे असतात, तसे तिचे केस लांबसडक असून त्यातील भांग पांढरा शुभ्र होता. चेहऱ्यावर एकही सुरकुती नव्हती आणि ती साधारण तिशीची वाटत होती.

काहीतरी बोलायचे म्हणून मी म्हटले, “बाईसाहेब, तुमची बाग फार सुंदर आहे.”

तिने एक बेपर्वाईची नजर टाकली. “हो ती सुंदर आहे.”

मी जरासा लाजलो. मला तिच्याकडून आनंदी व मित्रवत वागणुकीची अपेक्षा नव्हती आणि तिला माझी तेथील उपस्थिती त्रासदायक वाटली असती, तर मी तिला काही दोष दिला नसता.

तिच्यासंबंधी असे काही होते, की जे मी सांगू शकत नाही. तो फक्त कृतीशील पाहुणचार नव्हता, ती तरुण व सुंदर असली तरी मला तिच्यात काहीसे मृतवत वाटत होते.

तिने तिच्या नवऱ्याला विचारले की आम्ही तिथे बसत आहोत का.

“फक्त काही मिनिटे, तुमच्या परवानगीने! मी तुम्हाला त्रासदायक असे काही करणार नाही.”

ती ज्यावर काम करत होती, ते रेशमी व कॅनव्हासचे कापड तिने गोळा केले व जाण्यासाठी उठली, तेव्हा न हसता, ती रुबाबदार हावभाव करत, राजेशाही पद्धतीने उठली व माझ्यापुढे वाकली. त्या काळात माझा दृष्टीकोन गंभीर वा मान देणारा नव्हता. मी माझ्या मनाशी असे म्हटलेले मला नक्की आठवते, की ती मूर्ख तर नक्कीच नव्हती. आम्ही रंगीबेरंगी बाकावर बसलो. मी माझ्या यजमानाला सिगरेट दिली व ती पेटवण्यासाठी काडी ओढून त्याच्यापुढे धरली. माझे कॅल्डेरॉनचे पुस्तक अजून त्याच्या हातात होते. तो सावकाशीने त्याची पाने उलटत होता.

“तू कुठले नाटक वाचत होतास?”

“एल मेडीको डे सु ऑनर”

त्याने माझ्याकडे पाहीले. मला वाटते, मी त्याच्या डोळ्यात थंड, फसवे भाव चमकलेले पाहीले.

“आणि तुला ते वाचून काय वाटले?”

“मला ते बंडखोर वाटले. अर्थात, खरे तर आमच्या आधुनिक विश्वासासाठी, ती कल्पना फार परदेशी वाटली.”

“कुठली कल्पना?”

“आत्मसन्मानाचा प्रश्न आणि तसेच काही.”

मला तुम्हाला हे स्पष्ट करू दे, की बहुतेक स्पॅनिश नाटकांचा मुख्य विषय आत्मसन्मानाशी संबधित असा असतो. हा उमरावी खाक्या आहे, की ज्यामुळे तो बायकोचा थंड डोक्याने खून करतो. कारण फक्त ती अविश्वासू असते, म्हणून नव्हे तर तिचा दोष अगदी नगण्य असला, तरी तिचे वागणे काही प्रकरण उभे करत होते. मी वाचलेल्या कुठल्याही नाटकापेक्षा या नाटकात विशेष करून, हे उदाहरण ठळकपणे मांडले आहे. त्याच्यासारखा आत्मसन्मान असलेला डॉक्टर ती वार्डट वागल्याबद्दलची शिक्षा म्हणून, ती निर्दोष व निरागस असल्याचे माहिती असूनही तिला शिक्षा देतो.

माझा मित्र म्हणाला, “ते स्पॅनिश रक्तातच असते. तुम्ही परदेशी लोक ते स्वीकारा किंवा सोडून द्या.”

“ओहो, जाऊ दे. कॅल्डेरॉनच्या काळापासून आता पुलाखालून खूपसे पाणी वाहून गेले आहे. आता कोणी माणूस असा वागेल, असे समजू

नका.”

“उलट मी तर असे समजतो, की अजूनही ज्या माणसापुढे अशी लाजीरवाणी व विचित्र परिस्थिती उद्भवेल, त्याचा आत्मसन्मान त्याला फक्त बायकोला मारूनच परत मिळू शकेल.”

मी काही उत्तर दिले नाही. मला वाटते, तो अद्भुतरम्यता फार ताणत होता. मी स्वतःशीच पुटपुटलो, “हे चांगले नाही.” तो माझ्याकडे बघून कटू बोचरे हसला.

“ती कधी डॉन पेद्रोच्या अँग्युरीयाबद्दल ऐकले आहेस का?”

“कधीच नाही.”

“स्पॅनिश इतिहासाला हे नाव चांगलेच माहिती आहे. दुसरा फिलीप या राजाच्या हाताखाली माझा एक पूर्वज अँडमिरल [नेव्हीतील एक मोठा

अधिकारी] होता आणि दुसरा एकजण चौथ्या फिलिपचा जिवलग मित्र होता. राजाज्ञेने तो त्याचे चित्र काढून घेण्यासाठी व्हेलासक्वेझसमोर बसला.”

माझा मित्र बोलतांना थोडा घुटमळला. पुढे बोलण्यापूर्वी त्याने माझ्याकडे बराच वेळ विचारपूर्वक नजरेने पाहिले. फिलिप्सच्या हाताखाली अँग्युरीया चांगला श्रीमंत होता. पण माझा मित्र डॉन पेद्रो याची परिस्थिती त्याचे वडील वारल्यावर खालावली होती. तरीही तो काही गरीब नव्हता, कार्डोव्हा व अँग्युलर यामध्ये त्याच्या जमिनी होत्या व सेव्हीलमधील त्याचे घर अजून शान राखून होते. अकाबाचा गरीब उमराव याची मुलगी असलेल्या सोलेदाद बरोबर

त्याचा साखरपुडा त्याने जाहीर केला, तेव्हा सेव्हीलचे छोटेसे जग हादरून गेले. कारण ते कुटुंब नावाजलेले असले तरी तिचे वडील दुष्ट व त्रासदायक होते. ते कर्जात बुडालेले होते आणि देणेकऱ्यांना चुकवून, कसेबसे इकडे तिकडे हिंडून, तग धरून होते. पण सोलेदाद सुंदर असून, डॉन पेद्रो तिच्या प्रेमात होता. त्यांचे लग्न झाले व त्याने तिला एखादा स्पॅनिश माणूस ठेऊ शकेल अशा अत्यंत प्रेमाने, तिची भक्ती करत सुखात ठेवले. पण दुःखाने त्याला असा शोध लागला, की ती त्याच्यावर प्रेम करत नव्हती. ती दयाळू आणि सभ्य होती. ती चांगली बायको होती. ती घर चांगले ठेवत असे. ती त्याच्या ऋणात होती. पण तेवढेच! त्याला वाटले, की मूल झाल्यावर ती बदलेल. पण मूल झाले, तरी काही फरक पडला नाही. पहिल्यापासून त्याला जाणवत असलेली दोघांमधील दरी तशीच होती. त्याचा त्याला त्रास होऊ लागला. त्याने स्वतःला समजावले, की तिचे चारित्र्य उमदे होते, भौतिक इच्छाआकांक्षांच्या पातळीला यायला तिचे भावनिक मन खूप नाजूक होते. त्यामुळे त्याने त्याच्या मनातून ते विचार काढून टाकले. नैतिक प्रेमामध्ये ती त्याच्या खूपच वर होती.

मी माझ्या खुर्चीतल्या खुर्चीत थोडा अस्वस्थ झालो. माझ्या मते तो स्पॅनिश माणूस नको इतके बोलणारा होता. त्या माझ्या मित्राने पुढे चालू ठेवले.

“तुला माहिती आहे का, की इथे सेव्हीलमध्ये इस्टरनंतर नृत्यनाट्याचे थिएटर फक्त सहा आठवडे चालू असते. सेव्हीलमधील लोक युरोपमधील संगीताची फार पर्वा करत नाहीत. गायकांची गाणी ऐकण्यापेक्षा आम्ही मित्रांना भेटणे जास्त पसंत करतो. आणि विशिष्ट ऋतुत ती नृत्यनाट्याची थिएटर्स उघडत

असत. सगळ्यांसारखीच त्या अॅग्युरीयाकडे देखील उत्तम तिकिटे होती. पण दिवसभर करायला काही नसल्याने ते तिथे नेहमीप्रमाणे उशीरा म्हणजे, पहिला अंक संपल्यावर पोचले. मध्यंतरात अकाबाचा उमराव, म्हणजे सोलादादचे वडील डॉन पेद्रोने पूर्वी कधी न पाहीलेल्या एका शस्त्रात्रांच्या तरुण ऑफिसरला घेऊन तिथे आले. सोलादाद त्याला चांगली ओळखत असल्याचे दिसत होते.

उमराव बोलला, “हा पेपे अल्वारेझ आहे. तो अलीकडेच क्युबाहून आला आहे आणि त्याने तुम्हाला भेटण्याचा आग्रह धरला होता. सोलेदादने हसून तिचा हात पुढे केला व नवऱ्याला त्याची ओळख करून दिली.

“पेपे हा कार्मोनाच्या वकीलाचा मुलगा आहे. लहान असतांना आम्ही एकत्र खेळत असू.”

कार्मोना हे सेव्हीलजवळील एक लहानसे शहर आहे. मूर्खपणाने वाटेल तसा पैसा उधळून, आता भविष्यासाठी त्याच्याकडे फक्त तो रहात असलेले घर शिल्लक राहिले होते. जेव्हा सोलादादच्या वडिलांना, त्या उमरावाला, त्यांचे देणेकरी त्रास देऊ लागले, तेव्हा त्याच्या निवृत्तीनंतर तो इथे येऊन राहू लागला होता, पण आता डॉन पेद्रोच्या उदारतेमुळे तो सेव्हीलमध्ये येऊन राहू लागला. पण डॉन पेद्रोला तो आवडत नसे, त्यामुळे त्याने तरुण ऑफीसरला जेमतेम अभिवादन केले. त्याला वाटले, की त्या तरुणाचे वडील व सोलादादचे वडील असलेले उमराव यांचे व्यवहार काही फारसे चांगल्या प्रकारचे नसावेत. एका मिनिटात तो सॅन्टॅग्यूअॅडोरच्या उमरावाची बायको असलेल्या व त्याच्या

समोरील रांगेत बसलेल्या त्याच्या चुलत बहीणीशी बोलण्यासाठी, तेथून निघून गेला.

काही दिवसांनी तो सिएरपेस येथील क्लबमध्ये पेपेला भेटला व त्यांनी खूप गप्पा मारल्या. आश्चर्य म्हणजे त्याला तो खूप छान तरुण मनुष्य वाटला. त्याने क्युबामधील काही गंमतशीर अनुभव डॉन पेद्रोला सांगितले.

इस्टरच्या आधीचे सहा आठवडे सेव्हीलमध्ये फार आनंदाचे असतात. सर्व जग गप्पाटप्पा व हास्यरसात बुडालेले असते. एकामागून एक उत्सवी वातावरण असते. त्याच्या चांगल्या स्वभावाने व उत्साही मनाने पेपे अल्व्हारेझला खूपदा बोलावले गेले आणि त्याची व अँग्युरीयाची खूप वेळा भेट झाली. डॉन पेद्रोला जाणवले की पेपे सोलादादचे चांगले मनोरंजन करतो आहे. तो तिथे असतांना ती जास्त आकर्षक व नटलेली असते, असेदेखील त्याच्या लक्षात आले. त्याने क्वचितच पाहिलेले तिचे त्याला आनंदी करणारे हसणे, आता त्याला सतत पहायला मिळू लागले. इतर उमरावांप्रमाणेच त्याने

जत्रेत जागा घेतली. तिथे ते पहाटेपर्यंत नाचत व शॅपेन घेऊन रात्रीचे जेवण करत. मेजवान्यांमध्ये पेपे अल्वारेझचा महत्वाचा वाटा असे.

एका रात्री डॉन पेद्रो सॅन्टॅग्युअँडोरच्या उमरावाची बायको असलेल्या, त्याच्या चुलत बहीणीबरोबर नाचत होता, तेव्हा त्याने सोलेदाद व पेपे अल्व्हारेझ या दोघांना देखील नाचतांना पाहिले.

चुलत बहीणीने शेरा मारला, “आजच्या संध्याकाळी सोलेदाद खूपच सुंदर दिसते आहे.”

तो उत्तरला, “आणि आनंदीदेखील.”

“हे खरे आहे का, की एके काळी तिचे पेपे अल्वारेझबरोबर लग्न ठरले होते?”

“अर्थात नाही.”

पण त्या प्रश्नाने तो बेचैन झाला त्याला माहिती होते की सोलेदाद व पेपे हे बालपणीचे मित्र होते पण त्यांच्यात असे काही असे असेल, हे कधी त्याच्या मनातही आले नव्हते. अकाबाचा उमराव लबाड असला तरी, जन्मतः तो सभ्य माणूस होता. त्याने एका वकिलाच्या मुलाशी सोलेदादचे लग्न लावून देण्याचा विचार करणे पटत नव्हते. जेव्हा ते घरी आले, तेव्हा त्याने त्याची चुलत बहीण काय म्हणाली व त्याने काय उत्तर दिले, ते सांगितले.

ती बोलली, “पण माझे अल्वारेझबरोबर लग्न ठरले होते.”

“पण तू हे मला कधीच सांगितले का नाहीस?”

“कारण ते सगळे संपून गेले होते. तो क्युबामध्ये होता. तो पुन्हा कधी भेटेल, याची मी काहीही अपेक्षा करत नव्हते.”

“तुमचे लग्न ठरल्याचे माहिती असणारे काही लोक असतील.”

“मी असे म्हणू शकते का, की त्याचे आता काय?”

“आता काय म्हणजे, खूपच काही आहे. तो परतल्यावर तू त्याच्याशी ओळख वाढवायला नको होतीस.”

“तुझा माझ्यावर विश्वास नाही, असे मी समजू का?”

“अर्थात तसे नाही. माझा तुझ्यावर पूर्ण विश्वास आहे. पण तू आता हे संपवावेस, असे मला वाटते.”

“आणि जर मी हे मान्य केले नाही, तर?”

“मी त्याला ठार करेन.”

त्यांनी खूप वेळ एकमेकांच्या डोळ्यात बघितले. मग तिने त्याला थोडेसे झुकून दाखविले व ती तिच्या खोलीत गेली. त्याला नवल वाटले, की ती अजून पेपे अल्वारेझवर प्रेम करते की काय आणि तिने त्याच्यावर कधीच प्रेम केले नाही, म्हणून ते तसे वाटत असावे का? परंतु तो अयोग्य अशी हेव्याची भावना त्याच्यात येऊन देत नव्हता. त्याने स्वतःच्या हृदयात डोकावून पाहिले पण त्या शस्त्रात्रांच्या तरुण ऑफिसरविषयी त्याच्या मनात हेवादावा नव्हता. उलट त्याला तो आवडत होता. तो प्रेमाचा किंवा हेवादाव्याचा प्रश्न नव्हता तर आत्मसन्मानाचा प्रश्न होता. अचानक त्याला आठवले की काही दिवसांपूर्वी क्लबमध्ये गेला असतांना, लोक बोलायचे एकदम थांबले. आता विचार करता, त्याच्या असे लक्षात आले की तिथे गप्पा मारत बसलेल्या बऱ्याच

गटांनी त्याच्याकडे चौकस दृष्टीने पाहिले. असे होते का, की ते त्याच्याविषयी

संभाषण करत होते? त्या विचाराने, त्याच्या अंगावर शहारा आला.

या गोष्टीचा शेवट केलेले बरे होते आणि जेव्हा तसे झाले, तेव्हा अँग्युरीयाने डॉन पेद्रोच्या कोर्डोव्हा येथे असलेल्या इस्टेटीवर जायचे ठरवले. तिथे त्याला अधूनमधून जावे लागे. त्या गावाकडे गेल्यावर सेव्हीलसारख्या

गर्दीच्या शहरापासून सुटका होऊन थोडी शांतता मिळेल, अशी आशा तो करत होता आणि दुसऱ्या दिवशी तिलाही तसेच वाटत होते. डॉन पेद्रो तिला सकाळी व संध्याकाळी तिच्या खोलीत भेटला व ते अनेक विषयांवर बोलले. पण तिसऱ्या दिवशी त्याची चुलत बहीण कोंचिता डे सॅन्ट्युअॅडोर एक मेजवानी देणार होती. त्या ऋतुतील तो शेवटचा दिवस होता आणि प्रत्येक स्त्री तिथे नटूनथटून येणार होती.

सोलेदादने तिला अजून बरे वाटत नसल्याने, घरीच रहायचे ठरवले. डॉन पेद्रोने तिला विचारले, की आपण त्या रात्री जे काही बोललो, त्यामुळे तू यायचे नाकारत आहेस का?

“तू जे काही बोललास, त्यावर मी विचार करत होते. मला वाटते, तुझी मागणी अवास्तव होती. पण तरीही मी ती मान्य करेन. पेपेबरोबरची माझी मैत्री तोडायचा एक मार्ग म्हणजे तो भेटू शकेल, अशा ठिकाणी जायचे टाळणे. कदाचित ते चांगले ठरेल.” तिच्या सुंदर चेहऱ्यावर दुःखाची छटा पसरली.

“तुझे अजूनही त्याच्यावर प्रेम आहे का?”

“हो.”

डॉन पेद्रो अतीव दुःखाने गार पडला.

“मग तू माझ्याशी लग्न का केलेस?”

“कारण तो क्युबामध्ये लांब होता. तो परत केव्हा येणार हे कुणालाच माहिती नव्हते. कदाचित कधीच येणार नव्हता. माझे वडील म्हणाले मला तुझ्याशी लग्न करायला पाहिजे.”

“त्यांना गाळात जाण्यापासून वाचवण्यासाठी?”

“त्याहीपेक्षा वार्डट परिस्थितीतून वाचवण्यासाठी.”

“मला तुझी कणव येते.”

“तू मला खूप दयाळूपणा दाखवलास. मी तुझी उतराई होण्यासाठी माझ्या हातात होते, ते सर्व काही केले.”

“आणि पेपे तुझ्यावर प्रेम करतो का?”

तिने मान हलवली व ती दुःखाने हसली.

“पुरुष माणसे वेगळी असतात. तो तरुण आहे. कुणावर दीर्घ काळ प्रेम करण्यासाठी तो फार आनंदी आहे. नाही, त्याच्यासाठी मी केवळ एक लहानपणी त्याच्याबरोबर खेळलेली व कुमारवयात काहीसे माफक चाळे

केलेली मैत्रिण आहे. एके काळी त्याला वाटणाऱ्या माझ्या प्रेमाविषयी तो आता विनोद करू शकतो.”

त्याने तिचा हात हातात घेऊन दाबला व त्याचे चुंबन घेऊन तिला सोडून दिले. त्याच्या मित्रांनी सोलेदादच्या किरकोळ आजारपणाबद्दल ऐकून हळहळ व्यक्त केली व ते संध्याकाळ मजेत घालवू लागले. डॉन पेद्रो सहजच पत्ते खेळायच्या खोलीत शिरला. तिथे टेबलावर चाललेल्या खेळात एक जागा

रिकामी होती. तिथे तो बसला व चेमीन डे फर खेळू लागला. त्याला नशीब साथ देत गेले आणि त्याने बरेच पैसे जमवले. त्या संध्याकाळी सोलेदाद कुठे आहे असे त्यांच्यापैकी एकाने विचारले. त्यांच्यापैकी एकाने दुसऱ्याला डोळा मारतांना डॉन पेद्रोने बघितले. पण त्याने हसून उत्तर दिले, की ती घरी झोपली आहे. मग एक वाईट प्रसंग घडला. शस्त्रास्त्रांशी संबंधित असा कोणी एक तरुण मनुष्य खोलीत आला व एका माणसाला पेपे अल्वारेझ कुठे आहे, असे त्याने विचारले.

तो म्हणाला, “तो इथे नाही का?”

“नाही.”

मेजवानीमध्ये एक विचित्र शांतता पसरली. डॉन पेद्रोला अचानक काय वाटले, हे चेहऱ्यावर दिसणार नाही, असा प्रयत्न त्याने केला. त्याला मनातून लाज वाटली. त्याची बायको, सोलेदाद आणि पेपे कुठेतरी एकत्र असल्याचे तेथील लोकांना वाटते आहे, असा विचार त्याच्या मनात तरळून गेला. ओहो, हे किती लाजीरवाणे होते! केवढा अपमान होता! तो तासभर तसाच रेटून खेळत राहीला आणि तरीही तो जिंकत राहीला. खेळ संपल्यावर तो नाचाच्या खोलीत परतला. तो त्याच्या चुलत बहिणीकडे गेला.

तो म्हणाला, मी तुझ्याशी फारसे काहीच बोललो नाही. चल, थोडा वेळ आपण दुसऱ्या खोलीत जाऊन बसू.”

“तुला पाहिजे तर चल.”

कोचीताची झोपायची खोली रिकामी होती.

“आज रात्री पेपे अल्वारेझ कुठे आहे?”

“मी तो विचार करू शकत नाही.”

“तुला तो इथे येणे अपेक्षित होते का?”

“अर्थात.”

ती त्याच्यासारखेच हसत होती. पण ती त्याच्याकडे वेगळ्याच नजरेने रोखून बघत असल्यासारखे त्याला वाटले. त्याने त्याचा काळजी करायचा मुखवटा उतरवून, तिथे ते दोघेच आहेत असे पाहून, आवाज खाली नेत विचारले, “कोचीता, मी तुला अगदी खरे सांगायची विनंती करतो. ते असे म्हणत आहेत का, की तो सोलेदादचा प्रेमिक आहे?”

“अरे, तू मला काय राक्षसी प्रश्न विचारला आहेस!”

पण त्याला तिच्या डोळ्यात भीती दिसली आणि अचानक तिने तिचा हात चेहऱ्याकडे नेलेला दिसला.

“तू उत्तर दिले आहेस.”

तो उठून खोलीबाहेर पडला. सरळ घरी गेला. त्याने बाहेरून त्याच्या बायकोच्या खोलीत उजेड असल्याचे पाहिले. त्याने वर जाऊन तिच्या खोलीचे दार वाजवले. काही उत्तर मिळाले नाही. तो आत गेला. उशीर झाला होता, तरी ती ती नेहमी करत असे ते भरतकाम करत बसली होती.

“यावेळी, अपरात्री तू का काम करत आहेस?”

“मला झोप येत नव्हती. मी वाचू शकत नव्हते. मला वाटले या कामामुळे माझे मन शांत होईल.”

तो बसला नाही.

तो बोलला, “सोलेदाद, तुला ऐकून दुःख होईल, असे मला तुला काही सांगायचे आहे. मी तुला शूर रहाण्यास सांगतो. पेपे अल्वारेझ आज रात्री कोचीताकडे आलेला नव्हता.”

“त्याचा माझ्याशी काय संबंध?”

“तू पण तिथे नव्हतीस, हे दुदैव होते. नाचाच्या येथील सगळ्यांना असे वाटत होते, की तुम्ही दोघे बरोबर होतात.”

“हे फारच विचित्र आहे.”

“मी समजू शकतो. पण त्यामुळे जे लोकांना वाटले, ते तर काही बदलता येणार नाही. तू स्वतःच दार उघडून त्याला आत घेतले असशील, तू त्याला बाहेर घालवले असशील. किंवा कुणी न बघता तूदेखील त्याच्याबरोबर बाहेर पडली असशील.”

“पण तुझा यावर विश्वास आहे?”

“नाही. असे म्हणणे विचित्र असल्याचे, तुझे म्हणणे मला पटते. पण मग पेपे अल्वारेझ कुठे होता?”

“मला कसे व का माहिती असेल?”

तो या अशा या ऋतूतील शेवटच्या मेजवानीला आला नाही, हे विचित्र होते.”

ती मिनिटभर शांत होती. “त्या रात्री तू माझ्याशी बोलल्यावर मी त्याला ते कळवले व सांगितले, की मला असे वाटते, की एकंदर परिस्थिती बघता, यापुढे आपण न भेटलेले बरे. मी ज्या कारणाने मेजवानीला आले नाही, त्याच कारणाने तोदेखील आला नसणार.

काही वेळ दोघेही गप्प होते. तो जमिनीकडे बघत होता पण तिची नजर त्याच्याकडे लागलेली त्याला समजत होते. “मी तुला यापूर्वी सांगायला हवे होते, की डॉन पेद्रोने त्याच्या बरोबरीच्या लोकांपेक्षा वरचढ कीर्ती मिळवली आहे, पण ती त्याचा कमीपणाही ठरू शकते आहे. अंडाल्युसियामध्ये तो सर्वात उच्च स्थानी आहे. सगळ्यांना हे माहिती आहे आणि त्याला खाली बघायला लावणारा कुणी अती शूरच असला पाहिजे. काही दिवसांपूर्वी तबाल्डा येथे कबुतरांच्या शिकारीचा खेळ होता.

गुडालकव्युव्हीर व डॉन पेद्रोबरोबर सेव्हीलच्या बाहेरील खूप मोठी गर्दी तिथे जमा झाली होती. मात्र पेपे अल्वारेझ त्या सगळ्यांपासून फटकून रहात होता व सगळे त्याला हसत होते. शस्त्रात्रांचा तरुण ऑफिसर लोकांची टिंगलटवाळी चांगल्या विनोदाने घेत होता. गाडीवर लादलेला मोठा शस्त्रात्रांचा साठा ही त्याची आयुधे होती, असे तो म्हणाला. सोलादादने विचारले, “आता तू काय करणार?”

“तुला माहिती आहे, की मी एकच गोष्ट करू शकतो.”

तिला समजले. पण तिने त्याच्या बोलण्याचा काय परिणाम होतो, हे आजमावले.

“तू पोरकट आहेस. आपण काही सोळाव्या शतकात रहात नाही आहोत.”

“मला माहिती आहे. म्हणूनच मी तुझ्याशी आता बोलतो आहे. जर मला पेपेला आव्हान द्यायचे असेल, तर मी त्याला ठार करेन. पण मला ते करायचे नाही. तो नोकरीचा राजीनामा देऊन जर स्पेनबाहेर गेला, तर मी काही करणार नाही.”

“तो असे कसे करेल? तो कुठे जाणार?”

“तो दक्षिण अमेरिकेत जाऊन त्याचे नशीब काढू शकतो.”

“मी त्याला तसे सांगावे, अशी तुझी अपेक्षा आहे का?”

“जर तुझे त्याच्यावर प्रेम असेल तर.”

“माझे त्याच्यावर खूप प्रेम आहे. मी त्याला असे पळपुट्यासारखे पळून जायला सांगू शकत नाही. तो आत्मसन्मानाशिवाय आयुष्य कसे जगेल?”

डॉन पेद्रो हसला.

“कार्मोनाच्या वकीलाचा मुलगा असलेल्या पेपे अल्वारेझचा काय मोठा मान?”

ती काही बोलली नाही. पण तिच्या डोळ्यात द्वेषाचा भयंकर भीतीदायक अंगार पेटलेला त्याला दिसला. त्या नजरेने त्याचे हृदय घायाळ केले, कारण तो तिच्यावर पूर्वीसारखेच निरातिशय प्रेम करत होता.

दुसऱ्या दिवशी तो क्लबमध्ये जाऊन एका गटात सामील झाला व खिडकीतून खालील गर्दीकडे बघत राहीला. लबाड पेपे अल्वारेझ त्यात होता. ते कालच्या मेजवानीबद्दल बोलत होते.

कोणीतरी विचारले, “पेपे, तू काल कुठे होतास?”

तो उत्तरला. “माझी आई आजारी असल्याने मला काल कार्मोनाला जावे लागले. मी खूप नाराज झालो होतो, पण झाले ते चांगलेच झाले. तो हसतहसत डॉन पेद्रोकडे वळला. तुझे नशीब जोरदार असल्याचे व तू भरपूर पैसे मिळवल्याचे, मी ऐकले.

दुसऱ्या कुणी त्याला विचारले, पेड्रीटो, तू आम्हाला सूड उगवायची संधी केव्हा देणार आहेस?”

तो उत्तरला, “मला वाटते, तुम्हाला वाट बघावी लागेल. कारण मला कोर्डोव्हाला जावे लागेल. माझा वकील मला लुटतो आहे. सगळेच वकील चोर असतात. पण मी मूर्ख असल्याने, मला वाटत होते, की हा तसा नसून प्रामाणिक आहे.”

तो हे इतके सहज बोलत होता, की पेपे अल्वारेझ मध्येच बोलला, “पेड्रीटो, तू हे जरा जास्त ताणतो आहेस. माझे वडील वकील आहेत व ते प्रामाणिकदेखील आहेत.”

डॉन पेद्रो हसत म्हणाला, “मी याच्यावर एक मिनिटदेखील विश्वास ठेवणार नाही. मला याबद्दल मुळीच संशय नाही, की तेदेखील इतरांसारखेच चोर आहेत.”

हा अपमान इतका अचानक व दुसऱ्याला राग येईल असा केला गेला, की मिनिटभर पेपे अल्वारेझ चक्रावून गेला. इतरजण अचानक गंभीर झाले.

“पेड्रीटो, तुला काय म्हणायचे आहे?”

“बरोबर मी म्हणालो, तेच.”

“हे खोटे आहे आणि हे खोटे असल्याचे तुला माहिती आहे. तू ताबडतोब तुझे शब्द मागे घेतले पाहिजेस.”

डॉन पेद्रो हसला.

“मी अर्थातच ते मागे घेणार नाही. तुझे वडील चोर आणि कुचकामाचे आहेत.”

पेपेला एकच गोष्ट करणे शक्य होते व तीच त्याने केली. तो त्याच्या खुर्चीतून हात उगारून उठला आणि डॉन पेद्रोच्या एक सणसणीत थोबाडीत मारली. याचा परिणाम अटळ होता. दुसऱ्या दिवशी ती दोन माणसे पोर्तुगालच्या सीमारेषेवर भेटली. पेपे अल्वारेझ एखाद्या सभ्य माणसासारखा छातीत गोळी लागून मेला.”

त्या स्पॅनिश माणसाने गोष्ट अशा वळणावर सहजपणे आणून सोडून दिली, की मला ती संपल्याचे समजलेच नाही आणि जेव्हा समजले तेव्हा मी हादरून गेलो.

मी बोललो, “हे किती रानटीपणाचे वागणे झाले! हा थंड डोक्याने केलेला खून होता.”

माझा यजमान उठला.

“माझ्या तरुण मित्रा, तू काहीही बरळतो आहेस. त्या परिस्थितीत डॉन पेद्रोने जे करायला पाहिजे, तेच केले.

दुसऱ्या दिवशी मी सेव्हील सोडले पण तेव्हापासून आतापर्यंत मला ही विचित्र गोष्ट सांगणाऱ्या माणसाचे नाव मी जाणून घेऊ शकलो नाही.

मला नेहमी नवल वाटत राहिले, की मी ज्या उदास चेहऱ्याच्या व केसांची एक बट पिकलेल्या बाईला पाहिले, ती दुःखी सोलेदादच असली पाहिजे.

A Man From Glasgow

ग्लासगोचा मनुष्य

शेलीचे लक्ष वेधून घेणारी घटना नेपल्ससारख्या मोठ्या शहरात पहिल्यांदा शिरणाऱ्या कुणालाही दिसेल अशी नव्हती. एक तरुण दुकानातून धावत निघाला होता आणि एक सुराधारी माणूस त्याचा पाठलाग करत होता. त्या माणसाने त्याला गाठले आणि मानेवर मारलेल्या एका फटक्यात त्याला

रस्त्यावर पाडून ठार मारले. शेलीचे हृदय कोमल होते. त्याने ते नुसते बघून सोडून दिले नाही. तो ते बघून भीतीने व रागाने शहारला. पण जेव्हा त्याने त्याच्या भावना त्याच्याबरोबर प्रवास करणाऱ्या, मोठ्या शक्तीच्या व उंचीच्या एका इटालियन धर्मगुरूला बोलून दाखवल्या, तेव्हा तो धर्मगुरू मोठ्याने हसला व त्याला कोड्यात टाकायचा प्रयत्न करू लागला. शेली म्हणाला, “असे कुणाला ठार मारावे, असे मला कधीच वाटत नाही. मी इतके उद्दीपित करणारे कधीच काही पाहिले नाही. पण मी जेव्हा पहिल्यांदा अल्गोसिरासला गेलो, तेव्हा मला एक असामान्य अनुभव मिळाला. तेव्हा अल्गोसिरास अव्यवस्थित व दुर्लक्षित शहर होते. मी तिथे रात्री पोचलो. धक्क्यावरील एका खानावळीत गेलो. ती जरा ओंगळ होती. तिथून जिब्रॅल्टरचा, खरे तर खाडीपल्याडपर्यंतचा देखावा, छान दिसत होता. त्या दिवशी पौर्णिमा होती. कार्यालय पहील्या मजल्यावर होते. मी खोली मागितली, तेव्हा एक घाणेरडी व गबाळी नोकराणी मला वरील मजल्यावर घेऊन गेली.

मालक पत्ते खेळत होता. मला पाहून तो थोडा खूश झाला.

त्याने मला निरखून पाहिले. नम्रपणे मला एक क्रमांक दिला आणि मग माझ्याकडे काही लक्ष न देता, परत खेळू लागला. जेव्हा नोकराणीने मला माझी खोली दाखवली, तेव्हा मी मला खायला काय मिळेल, असे विचारले.

ती उत्तरली “तुम्हाला हवे असेल ते.”

होता.

“तुमच्याकडे काय काय आहे?”

“तुम्हाला अंडी आणि डुकराचे मास मिळू शकेल.”

त्या खानावळीचा एकंदरीत नूर बघून मला वाटले, की मला दुसरे काहीही मिळणे अवघड आहे. पांढऱ्या भिंती असलेल्या व बुटक्या छताच्या एका खोलीत मला नोकराणी घेऊन गेली. तिथे दुसऱ्या दिवशीच्या जेवणासाठी लांबलचक टेबल ठेवलेले होते. दाराकडे पाठ करून एक उंच मनुष्य बसला होता. अंडाल्युसिया मधील थंडीपासून संरक्षण करण्यासाठी एका मोठ्या धातूच्या ट्रेमध्ये धगधगते कोळसे ठेवले होते व गरम राख पडण्यासाठी त्याखाली एक ब्रासची ताटली ठेवली होती. मी टेबलाशी बसून माझ्या लहानशा जेवणाची वाट पाहू लागलो. मी त्या परक्या माणसाकडे अधूनमधून पाहू लागलो. तोदेखील माझ्याकडे बघत होता.

मी पण त्याच्याकडे बघतो आहे, हे समजल्यावर त्याने चटकन त्याची नजर वळवली. मी अंड्यांकरता थांबलो होतो. शेवटी नोकराणीने ती आणली, तेव्हा त्याने परत माझ्याकडे बघितले. तो तिला म्हणाला, “मला उद्या पहील्या बोटीसाठी जागे कर.”

“हो, सर.”

त्याच्या उच्चारांवरून, तो इंग्लिश असल्याचे मला समजले. तब्येतीने तो चांगला आडवा असून, तो नाकीडोळी रेखीव होता. त्यावरून तो उत्तरेकडचा असावा, असा अंदाज मी बांधला. स्पेनमध्ये इंग्लिश माणसापेक्षा कणखर स्कॉटीश मनुष्य सापडणे जास्त संभाव्य होते. तुम्ही रिओ टीन्टोच्या समृद्ध खाणीत, जेराझच्या बोडेगसमध्ये, सेव्हीलला किंवा कॅडीझला गेलात तर

कॅनडातील ट्वीड नदीपलीकडे बोलली जाणारी, सावकाश बोललेली भाषा तुमच्या कानावर पडते. कार्मोनाच्या ऑलीव्हच्या बागांमध्ये, अल्गोसिरास व बोबाडीला यामधील रेल्वेत आणि मेरीडाच्या बुचांच्या सुनसान जंगलात, तुम्हाला स्कॉटीश माणसे भेटतील. माझे जेवण झाले आणि मी गरम ताटलीपाशी गेलो. तो थंडीचा मध्य होता. खाडीवरून वाहणाऱ्या वाऱ्यांनी मला गार वाटत होते. त्या माणसाने त्याची खुर्ची ढकलली आणि मी माझी खुर्ची पुढे ओढली.

मी म्हणालो, “हलू नको. दोघांना पुरेशी जागा आहे..”

मी सिगरेट पेटवली आणि एक त्याच्यापुढे केली. स्पेनमध्ये जिब्रॅल्टरची हवाना कोणी नाकारत नाही.

तो त्याचे हात ताणत म्हणाला, “मला ती चालेल.”

मला ग्लासगोचे गाणारे बोलणे जाणवले. पण तो परका माणूस फारसे बोलणारा नव्हता. मी केलेल्या संभाषणाचा प्रयत्न एखाददोन शब्दांपलीकडे पोचला नाही. आम्ही शांतपणे सिगरेट ओढली. तो मला वाटत होता, त्यापेक्षा मोठा होता. रंद खांदे व मोठे हात होते. त्याचा चेहरा उन्हाने भाजलेला आणि केस लहान व काळेपांढरे होते. त्याचे नाक डोळे ठसठशीत होते. तोंड, कान व नाक मोठे व जड होते. त्वचा सुरकुतलेली होती. त्याचे निळे डोळे मंद होते. तो सतत त्याच्या करड्या, नीट न राखलेल्या मिशा ओढत होता. त्याचे शामळू हावभाव मला चीड आणत होते. आता मला असे वाटले, की तो माझ्याकडे बघत होता आणि त्याची ती नजर मला असह्य झाली. त्याने ती माझ्यावरून

दूर करायची अपेक्षा मी करत होतो. क्षणभर त्याने तसे केलेही. पण परत तो

एकटक माझ्याकडेच बघू लागला.

त्याच्या लांब, दाट भुवयांच्या आडून तो माझे निरीक्षण करत होता.

अचानक त्याने विचारले, “तू आताच गिबमधून येतो आहेस का?”

“हो.”

“मी उद्या माझ्या घराकडे चाललो आहे. देवाचे आभार.” तो शेवटचे दोन शब्द इतके भयानकपणे बोलला, की मी हसलो.

“तुला स्पेन आवडले नाही का?”

“नाही, स्पेन चांगले आहे.”

“तू इथे खूप दिवस आहेस का?”

“खूप दिवस. खूपच दिवस.”

तो घापा टाकत बोलला. मी सहज म्हणून विचारलेल्या प्रश्नाने, त्याच्या भावना उद्दीपित झालेल्या पाहून, मी आश्चर्य चकित झालो. तो उठून उभा राहीला व पिजऱ्यात बंदिस्त केलेल्या पशूसारखा मागेपुढे येरझऱ्या घालू लागला. त्याने खुर्ची बाजूला ढकलून दिली. वाटेत उभा राहीला आणि जोराने ओरडू लागला, “फार लांब. फार लांब.” मी स्तब्ध बसून राहीलो. मी लाजलो. माझा चेहरा लपवण्यासाठी, मी पेटत्या कोळशांचा ट्रे ढवळून, गरम राख बाजूला केली. तो

माझ्यावर वाकून, उभा राहिला. जसे काही माझ्या हालचालीमुळे, माझे आस्तित्व त्याच्या लक्षात आले. मग तो धपकन खुर्चीत बसला.

तो म्हणाला, “तुला मी विचित्र वाटतो का?”

मी हसून म्हणालो, “खूप लोक असे असतात. त्यांच्यापेक्षा जास्त नाही.”

“तुला माझ्यात काही विचित्र दिसले नाही?” मी त्याला नीट बघावे, म्हणून हे बोलतांना, तो पुढे वाकला.

“नाही.”

“तुला तसे काही दिसले, तरी तू नाही म्हणणार, बरोबर?”

“म्हणेनही.”

हे सर्व काय चालले होते, ते मला समजेना. मला नवल वाटले तो प्यायला होता का? दोन तीन मिनिटे तो काही बोलला नाही. मलाही मुद्दाम काही बोलावेसे वाटले नाही.

अचानक त्याने विचारले, “तुझे नाव काय आहे?” मी ते सांगितले.

“माझे नाव रॉबर्ट मॉरीसन आहे.”

“स्कॉच?”

“ग्लासगो. मी या असंतुष्ट देशात खूप वर्षे आहे. तंबाखू आहे?”

मी त्याला तंबाखूची पुडी दिली आणि त्याने पाइप भरला. त्याने पेटत्या कोळशावर तो पेटवला.

“आता मी अजून राहू शकत नाही. मी खूप राहीलो.”

त्याला पुन्हा उडी मारावीशी वाटली व मागेपुढे येरझऱ्या घालाव्याशा वाटल्या पण त्याने तसे केले नाही व खुर्चीत चिकटून बसला. असे न करण्यासाठी करावे लागणारे प्रयत्न मला त्याच्या चेहऱ्यावर दिसत होते. मी

निष्कर्ष काढला की त्याचा अस्वस्थपणा सतत मद्य पिण्याने आहे. मला असे लोक फार कंटाळवाणे वाटतात. मी ही संधी घेऊन लवकर झोपायचे ठरवले.

तो बोलत राहीला. “मी काही ऑलिव्हच्या बागांची व्यवस्था बघत होतो. मी इथे साउथ ऑफ स्पेन ऑलिव्ह ऑइल कंपनी व ग्लासगोसाठी काम करत होतो.”

हो का?”

तुला माहिती आहे का, की आम्ही तेलातील अशुद्धता काढायची नवीन कृती शोधून काढली. जर ती पद्धत योग्य रीतीने राबवली, तर स्पॅनिश तेल हे ल्युसाइटकेच चांगले आहे आणि आम्ही ते स्वस्त विकू शकतो.”

तो हे सर्व स्कॉटीश माणसासारखे अगदी नेमक्या व्यावसायिकासारखे, कोरडे व जेवढ्यास तेवढे बोलला. तो चांगला शुद्धीवर असलेला वाटत होता.

तुला माहिती आहे का, की इसिजा हे ऑलिव्ह तेलाच्या व्यापाराचे मध्यवर्ती ठिकाण मानले जाते. आमचा एक स्पॅनिश माणूस तिथे देखरेख करण्यासाठी नेमलेला होता. पण तो आम्हाला लुटत असल्याचे, माझ्या लक्षात

आले. त्यामुळे मला त्याला काढावे लागले. मी सेव्हीलमध्ये रहात असे. ते जहाजाने तेल पाठवण्यासाठी सोयीस्कर होते. पण मला इसिजामध्ये कुणी विश्वासू माणूस सापडेना. म्हणून मागील वर्षी मी स्वतः तिथे गेलो. तुला हे माहिती नाही का?”

“नाही.”

“गावापासून दोन मैलांवर, सॅन लॉरेंझो गावाबाहेर कंपनीची मोठी इस्टेट आहे. तिथे एक छानसे घरही आहे. ते सुंदर पांढरे घर डोंगर शिखरावर आहे. त्याच्या छपरावर खूपशी वळणावळणांची नक्षी काढलेली आहे. तिथे कुणी रहात नाही आणि मला वाटले, मी तिथे राहिलो, तर माझे शहरातील भाडे वाचेल.”

मी शेरा मारला, “पण ते जरा एकाकी असणार.”

“तसे ते होते.”

रॉबर्ट मॉरीसनने एक दोन मिनिटे शांतपणे सिगरेट ओढली.

तो मला जे काही सांगत होता, ते ऐकण्यात मला काही राम वाटेना.

मी घड्याळाकडे पाहिले.

त्याने विचारले, “घाईत आहेस का?”

“खूप घाई आहे, असे नाही. पण उशीर होतो आहे.”

“त्याचे काय एवढे?”

मी जाता जाता विचारले, “मला वाटते, तुम्ही फार लोकांना भेटत नाही?”

“फारशा नाही. मी तिथे एका म्हाताऱ्या माणसाबरोबर व त्याच्या बायकोबरोबर रहातो. ते माझ्याकडे बघतात. कधीकधी मी गावात जातो व फर्नांडेझबरोबर ट्रिप्लेट नावाचा खेळ खेळतो. केमिस्ट आणि इतर एकदोनजण दुकानात येतात. आम्ही भेटतो. मी थोडी नेमबाजी व घोडेस्वारी करतो.”

“हे चांगले आयुष्य आहे.”

मागील वसंत ऋतुपासून दोन वर्षे मी तिथे आहे. देवाच्या कृपेने, तिथल्या मे मधल्यासारखा उन्हाळा मी कधीच पाहीला नाही. कोणी काहीच करू शकत नाही. कामगार सावलीत बसतात. बकऱ्या मरतात आणि काही जनावरे वेडी होतात. बैलही काम करू शकत नाहीत. ते त्यांची पाठ उंच करून, धापा टाकत रहातात. सूर्याची उष्णता इतकी झोडपून काढत असते व उन्हाची तिरीप इतकी भयंकर असते, की आपले डोळे फुटून डोक्यातून बाहेर पडतील, की काय असे वाटत असते. धरती तडकून फाटते. पिके करपतात. तेव्हा ऑलिव्हच्या बागा नष्ट झाल्या. सगळीकडे नरक पसरला होता. कुणाचाही डोळा लागत नव्हता. मी श्वासासाठी हवा घेण्याचा प्रयत्न करत, या खोलीतून त्या खोलीत हिंडत होतो. मी अर्थात खिडक्या लावल्या होत्या व जमिनीवर पाणी मारले होते. पण त्याने काही साध्य झाले नाही. रात्री पण दिवसाइतक्याच गरम होत्या. हे कुकरमध्य उकडून निघाल्यासारखे होते.

घराच्या उत्तरेकडील खोली सर्वसामान्यपणे ओलसर असे. तिथे माझी झोपायची तयारी केली असेल, असे वाटल्याने, मी निदान काही तास तरी झोप मिळेल, असे वाटून तिकडे गेलो. सर्व वेळ तिथे झोपून बघणे योग्य ठरले असते.

पण ती खोली चांगली नव्हती. पाण्याने भरली होती. मी वळलो व पटपट चालू लागलो. माझे अंथरूण इतके गरम होते, की मला ते सहन होईना. मी उठून दारे उघडली आणि गॅलरीत गेलो. ती चांदणी रात्र होती. चंद्र इतका तेजस्वी दिसत होता, की तुम्ही त्या उजेडात पुस्तकदेखील वाचू शकला असता. हे घर डोंगर शिखरावर असल्याचे मी तुला सांगितले का? मी वाकून ऑलिव्हची झाडे बघितली. तो जणू समुद्रच होता. मला वाटते, त्यामुळेच मी घराचा विचार करू लागलो. फरच्या झाडांमधून गार वारा येत होता. ग्लासगोमधील रस्त्यातून गुणगुण ऐकू येत होती.

विश्वास ठेवा अगर ठेऊ नका. मला पाऊस आणि करडे आकाश आवडले. मला त्यांचा वास येत होता. समुद्राचाही वास येत होता. देवाशपथ, एक तास ती हवा मिळण्यासाठी मी जगात माझ्याकडे असलेला प्रत्येक पैसा दिला असता. ते म्हणतात ही ग्लासगोमधील वाईट हवा आहे. तू यावर विश्वास ठेऊ नकोस.

मला पाऊस, करडे आकाश, पिवळा समुद्र आणि लाटा आवडतात. मी स्पेनमध्ये, ऑलिव्हच्या राज्यात आहे, हे मी विसरलो आहे. मी माझे तोंड उघडून जसे काही मी समुद्रावरचे धुके हुंगून घेतो आहे, असा एक खोल श्वास घेतला.

आणि अचानक मी एक आवाज ऐकला. तो एका माणसाचा आवाज होता. मोठा नव्हता. अगदी लहानसा होता. तो शांततेमधून जणू सरपटत येत होता --- खरे तर तो कशासारखा होता ते मला कळत नव्हते. त्याने मला नवल

वाटले. खाली ऑलिव्हच्या बागांमध्ये आता कोण असावे, हे मला कळत नव्हते. तो मनुष्य हसत होता. ते मजेशीर हसणे होते. तू त्याला नक्की आतल्या आत शांतपणे हसणे म्हणशील. ते टेकडीभर सलग पसरत चालले होते. त्याने उच्चारलेले विचित्र शब्द, अवर्णनीय अशा त्याच्या भावना, हे सर्व मी कसे घेतो आहे, हे तो माझ्याकडे बघून आजमावत होता. बादलीतून दगड मारावेत, छोटे छोटे धक्के बसावेत, तसे ते मला वाटत होते. मी पुढे वाकून, निरखून बघू लागलो. पौर्णिमा असल्याने, तो दिवसच वाटत होता. पण काही दिसत नसल्याने मला धक्का बसला. आवाज थांबला. पण तो कुठून आला होता, जर कुणी हलले असेल, तर हे मी बघत राहीलो. मिनिटाभराने तो परत सुरु झाला. त्याला तुम्ही गालातल्या गालात हसणे, नक्कीच म्हटले नसते. हे अगदी आतून हसणे होते. ते रात्रीत घुमत होते. मला आश्चर्य वाटले, की त्याने माझे नोकर कसे जागे झाले नाहीत. कोणीतरी पिऊन आरोळ्या मारत असल्यासारखा तो हसण्याचा आवाज होता.

मी ओरडलो, “तिकडे कोण आहे?”

फक्त हसणे, हेच उत्तर मला मिळाले. मी आता चिडू लागलो, हे तुम्हाला सांगायला मला काही वाटत नाही. माझे अर्धे मन म्हणत होते, खाली जाऊन कोण आहे ते पहा. कुणा प्यायलेल्या डुक्कराला मध्यरात्री मी माझ्या बागा अशा उध्वस्त करून देणार नव्हतो आणि अचानक एक किंकाळी ऐकू आली. अरे देवा, मला धक्का बसला. मग रडण्याचा आवाज ऐकू येऊ लागला. तो

मनुष्य खर्जातील खोल आवाजात हसत होता. पण रडणे आणि किंकाळी एखादा डुकराला कापले जावे, तशी होती.

मी ओरडलो, “अरे देवा.”

मी नाचू लागलो व आवाजाच्या अनुरोधाने धावत सुटलो.

मला वाटले, कुणीतरी ठार झाले आहे. तिथे शांतता पसरली आणि एकदम एक भेदक किंकाळी ऐकू आली. मग हुंदके आणि दुःख! ते कुणी मेल्यासारखे वाटत होते. नंतर लांबलचक गुरगुर आणि मग काही नाही. शांतता. मी इकडे तिकडे धावत होतो. पण मला कोणीच सापडत नव्हते. शेवटी मी परत टेकडी चढलो आणि माझ्या खोलीत गेलो.

तू कल्पना करू शकतोस, की मला त्या रात्री किती झोप मिळाली असेल. उजाडल्यावर मी खिडकीतून पाहीले. ऑलिव्हच्या बागेशेजारील एका दरीत एक लहानसे पांढरे घर दिसत होते. मला नवल वाटले. त्याबाजूची जमीन आपली नव्हती. मी तिथे कधीच गेलो नव्हतो. मी त्या भागात कधी गेलो नसल्याने, मी हे घर कधी पाहीले नव्हते. मी जोसला विचारले, की तिथे कोण रहाते. तो म्हणाला की तिथे एक वेडा मनुष्य, त्याच्या भावाबरोबर व नोकराबरोबर रहातो.

मी म्हणालो, “असे स्पष्टीकरण होते होय! फार चांगला शेजारी नाही.”

तो स्कॉटीश माणूस खाली वाकला व माझे मनगट पकडले. तो माझ्या अंगावर धाऊन आला. त्याचे डोळे जणू डोक्यातून बाहेर पडल्यासारखे, खुनशीपणे रोखलेले होते.

तो कुजबुजला, “तो वेडा माणूस वीस वर्षांपूर्वी मेला आहे.”

त्याने माझे मनगट सोडून दिले व त्याच्या खुर्चीत धापा टाकत मागे झाला.

“मी खाली उतरून त्या घराशी गेलो व त्याच्या आजूबाजूला हिंडलो. दारे खिडक्या कुलुपबंद होती. मी टकटक केले. मी घंटी वाजवली व कडी हलवून पाहीली. मी अस्पष्ट आवाज ऐकला, पण कुणी आले नाही.

ते दुमजली घर होते. मी वर पाहीले. शर्ट्स घट्ट लावलेली होती आणि कुठेही जिवंतपणाची खूण नव्हती.

“बर. घराची दशा कशी काय होती?”

“ओहो, वाईट. भिंतींचा पांढरा रंग उडाला होता. जवळ जवळ काही रंग उरलाच नव्हता. छताची काही कौले फरशीवर पडली होती. बहुधा जोरदार वाऱ्यामुळे ती उडाली असावीत.”

मी म्हणालो, “विचित्र!”

“मी माझा मित्र, केमिस्ट फर्नांडेझकडे गेलो. त्यानेही मला जोसने सांगितलेली गोष्टच सांगितली. मी वेड्या माणसाबद्दल विचारले, तेव्हा फर्नांडेझ म्हणाला, की कोणीही त्याला पाहिलेले नाही.

तो सर्वसामान्यपणे कोमामध्ये असावा. पण दर काही काळाने त्याला वेडाचे झटके येत असावेत. तेव्हा त्याचा हसण्याचा व रडण्याचा आवाज सर्वदूर ऐकू जात असावा. त्याने लोक घाबरत असावेत. अशाच एका झटक्याच्या वेळी

तो मेला आणि त्याला सांभाळणाऱ्यांनी, त्याला लगेच पुरून टाकले. तेव्हापासून त्या घरात रहायला कोणी धजावत नाही.

मी काय ऐकले, ते मी फर्नांडेझला सांगितले नाही. मला वाटले, तो मला फक्त हसेल. मी त्या रात्री जागा राहीलो व लक्ष ठेवले. पण काही झाले नाही. मी पहाटेपर्यंत वाट पाहीली आणि मग झोपायला गेलो.

“आणि त्यानंतर तुला कधीच काही ऐकू आले नाही का?”

“महिनाभर नाही. दुष्काळ चालू राहिला. मी मागील बाजूच्या अडगळीच्या खोलीत झोपणे चालू ठेवले. एका रात्री मी गाढ झोपेत असतांना, मला काहीतरी झाल्यासारखे वाटले. त्याचे वर्णन कसे करायचे, ते मला समजत नाही. जसे काही कोणीतरी मला ताकीद देण्यासाठी, आपापसात खाणाखुणा करत होते. ती मजेशीर भावना होती. अचानक मी टक्क जागा झालो. पण अंथरुणात पडून राहीलो. मागीलप्रमाणेच कोणी माणूस एखादा विनोद ऐकून हसत असल्यासारखा, लांबलचक पोकळ बुडबुड्यांचा आवाज आला. तो लांबवरच्या दरीतून आला व मोठा होऊ लागला.

तो हास्याचा गडगडाट होता. मी अंथरुणातून उडी मारून, खिडकीशी गेलो. माझे पाय थरथरू लागले. तिथे रात्रीच्या अंधारात, हास्याच्या आरोळ्या ऐकत उभे रहाणे मुश्किल होते. मग त्या थोडा वेळ थांबल्या. मग वेदनेची किंचाळी व वेडेवाकडे हुंदके कानावर आले. तो आवाज माणसाचा वाटत नव्हता. एखाद्या पशुचा छळ व्हावा तसा तो आवाज वाटत होता. मला हे सांगायला काही संकोच वाटत नाही, की मी गोठून गेलो. मला पाहिजे असते,

तर मी हलू शकलो असतो. काही वेळाने अचानक नव्हे, पण हळूहळू कमी होत आवाज थांबला. मी कानात प्राण साठवून ऐकू लागलो, पण काहीही ऐकू येईना. मी परत अंथरुणावर झोपलो व तोंड झाकून घेतले.

मग मला फर्नांडेझने सांगितलेले आठवले, की त्या वेड्या माणसाला झटके अधून मधून येत असत. एरवी तो तसा शांत असे. काही लागते नसल्यासारखा, फर्नांडेझ म्हणाला वेडाचे झटके ठराविक काळाने येऊ लागले, तर मला आश्चर्य वाटेल. मी पाहिलेल्या दोन झटक्यांमध्ये किती अंतर होते, ते मी आठवू लागलो. अठ्ठावीस दिवस. त्यावरून निष्कर्ष काढायला मला वेळ लागला नाही. हे स्पष्ट होते, की ती पौर्णिमा असल्याने त्याला वेड लागत असावे. खरे तर मी उदास मनुष्य नाही. मी या प्रकरणाच्या तळाशी जायचे ठरवले. मी दिनदर्शिका पाहिली. त्यात पुढील पौर्णिमा कधी असेल, ते पाहीले. त्या रात्री मी झोपलो नाही. मी माझे पिस्तुल साफसूफ करून, भरून ठेवले. मी एक कंदील पेटवला आणि माझ्या घराच्या गच्चीवर जाऊन वाट बघत बसलो. मी शांत होतो. मी घाबरलो नसल्याने, माझ्यावर खूश झालो. थोडासा वारा होता. त्याने छपरावर शीळ वाजत होती. ऑलीव्हच्या झाडाची पाने एकमेकांवर घासून, समुद्रकिनारीच्या लाटा किनाऱ्यावरील दगडांवर आपटल्यासारखा आवाज येत होता. दरीतील घरावर चंद्राचा प्रकाश परावर्तित होऊन चकाकत होता. मला विशेष आनंद होत होता.

शेवटी मला एक बारीक, ओळखीचा आवाज ऐकू आला. मी हसू लागलो. माझे बरोबर होते. आज पौर्णिमा होती आणि घड्याळ्याच्या काटयाप्रमाणे त्याला झटका आला. हे चांगले झाले.

मी ऑलिव्हच्या बागेच्या भिंतीशी धावलो व त्या घरात शिरलो. मी जवळ आल्यावर मला हळूच असलेले हसणे जोरात ऐकू आले. मी घरात सर्वत्र पाहीले. कुठेही उजेड नव्हता. दाराला कान लाऊन काही ऐकू येते का, ते पाहीले.

मी त्या वेड्या माणसाचा जोरात हसण्याचा आवाज ऐकला. मी मुठीने दारावर टकटक केले आणि घंटी वाजवली. त्या आवाजाने त्याचे मनोरंजन झाले असावे. त्याने हास्यगर्जना केली. मी परत जोरजोरात घंटी वाजवू लागलो. मी घंटी जितक्या जोरात वाजवे, तितक्या जोरात तो हसे. मग मी फार जोरात आवाज काढून ओरडलो.

“दार उघड, नाहीतर मी ते मोडून टाकेन.”

मी मागे झालो आणि सर्व शक्तीनिशी कुलूप तोडले. मी माझ्या सर्व वजनाने दाराला लाथ मारली. ते मोडून उघडले.

मी पिस्तुल खिशातून बाहेर काढले व दुसऱ्या हातात कंदील घेतला. आता दार उघडल्यामुळे, हास्य जोरात ऐकू येऊ लागले. मी आत शिरलो.

घाणेरड्या वासाने मी जवळजवळ कोलमडलो विचार करा, खिडक्या गेल्या वीस वर्षात उघडलेल्या नाहीत. मृताला उठण्यासाठी जागा पुरेशी होती. क्षणभर मला समजले नाही, की तो वास कुठून येतो आहे. जणू काही आवाज भिंतीवर आपटून, पुढे मागे होत होता. मी दार ढकलून उघडले व एका खोलीत

गेलो. ती रिकामी असून पांढरी होती. तिथे अजिबात फर्निचर नव्हते. आवाज मोठा होत होता आणि मी त्याच्या अनुरोधाने चाललो होतो. पण तिथे काहीच नव्हते. मी दार उघडले आणि स्वतःला एका जिऱ्याच्या तळाशी उभे असलेले पाहिले. वेडा माणूस बरोबर माझ्या डोक्यावर हसत होता. काही धोका न घेता, मी काळजी घेत वर गेलो. जिना चढल्यावर तिथे एक पॅसेज होता. मी कंदिलाचा उजेड पाडत, त्यावरून चालत गेलो. शेवटी मला एक खोली लागली. मी थांबलो. तिथे तो होता. त्याच्या आवाजाच्या व माझ्यामध्ये फक्त एक पातळ दार होते.

आवाज ऐकणे भयंकर होते. माझ्या अंगावर शहारा आला. माझा थरकाप उडाला. ते जे काय होते, ते माणसासारखे नव्हते. देवाच्या कृपेने, मी जोरात पळत सुटलो. मी माझे दात आवळून धरले व जबरदस्तीने थांबलो. पण मला दाराची कडी काढवेना. मग हसणे थांबले. सुरीने थांबले, असे तुम्ही म्हणाल. मी एक दुःखाचा सुस्कारा ऐकला. असा मी यापूर्वी ऐकला नव्हता. तो मला जेमतेम ऐकू आला. आणि मग धापा!

मी एका माणसाला स्पॅनिशमध्ये बोलतांना ऐकले, “ओय! तुम्ही मला ठार करत आहात. ते बाजूला घ्या. अरे देवा, मला मदत कर.”

तो किंचाळला. दुष्ट लोक त्याचा छळ करत होते. मी दार उघडून आत घुसलो. वाऱ्याने खिडकी थोडी उघडली व चंद्रप्रकाश आता आल्याने कंदील मंद झाल्यासारखा वाटू लागला. माझ्या कानावर स्पष्टपणे वेदनेची किंकाळी आली. ते हुंदके, रडणे आणि भीतीदायक रीत्या श्वास रोधून धरणे, विचित्र होते.

कुणालाच ते सहन होण्यासारखे नव्हते. तो मरायला टेकला होता. मला त्याचे तुटके, गळा दाटलेले रडणे ऐकू येत होते. खोलीत तर कुणीच नव्हते.

रॉबर्ट मॉरीसन परत खुर्चीत मागे सरकून बसला. तो मोठा दणकट माणूस विचित्रपणे, स्टूडिओमधील मॉडेलसारखा दिसत होता, असे तुम्हाला वाटले असते, तर तो धपकन जमिनीवर पडला असता.

मी विचारले, “मग काय झाले?”

त्याने खिशातून एक मळकट रुमाल काढला व त्याचे कपाळ पुसले.

त्या उत्तरेकडील खोलीत मला फारसे झोपावेसे वाटत नव्हते. मी माझ्या घरी खोलीत गेलो. नंतर बरोबर एक महिन्यांनी पहाटे दोन वाजता, मी वेड्या माणसाच्या हसण्याने जागा झालो. ते माझ्या कोपराशीच होते. मी घाबरलो. तर मग पुढच्या वेळीचा जोरदार परिणाम झटक्यामुळे होता. पुढील पौर्णिमेला रात्री माझ्यासोबत फर्नांडेझ आला होता. मी त्याला काही सांगितले नाही. पहाटे दोनपर्यंत आम्ही पत्ते खेळत बसलो. त्यानंतर मला ते ऐकू आले. त्याला मी विचारले, की त्याला काही ऐकू आले का, तर तो म्हणाला, काही नाही.” मी म्हणालो, तिथे कुणीतरी हसते आहे.” तर तो म्हणाला, “तू प्यायल्यामुळे तुला भास होत आहेत.” आणि जोरजोरात हसू लागला. हे अती झाले. म्हणालो, “गप्प बस. मूर्खपणा बंद कर.” बाहेरचा हसण्याचा आवाज वाढू लागला. मी किंचाळू लागलो. मी ते ऐकू न येण्यासाठी कानावर हात ठेवले, पण त्याचा काही उपयोग नव्हता. मला ते ऐकू येतच राहिले आणि करूण किंकाळ्याही. फर्नांडेझला वाटले, मी वेडा झालो आहे. त्याने तसे काही म्हणायचे धाडस केले

नाही, कारण नाहीतर मी ठार करेन अशी भीती त्याला वाटली असावी. तो म्हणाला, की तो झोपायला चालला आहे आणि सकाळी मी पाहिले, तर तो हळूच पळून गेलेला होता. त्याचे अंथरूण काही विस्कटलेले नव्हते, त्याअर्थी तो तिथे झोपलाच नव्हता. तो मला सोडून निघाला, तेव्हाच तो बाहेर निघून गेला होता.

त्यानंतर मी इसिजामध्ये थांबू शकलो नाही. मी थोडेफार सामान तिथे ठेऊन, परत सेव्हीलला रहायला गेलो. तिथे मला चांगले सुरक्षित वाटते. पण जशी पुढची पौर्णिमा जवळ येऊ लागली, तशी मला भीती वाटू लागली. अर्थात मी स्वतःला मूर्खपणा न करण्याबद्दल बजावले. पण तरी त्याचा काही उपयोग झाला नाही. खरे तर मला असे वाटले, की ते आवाज माझा पाठलाग करत आले आहेत. जर मला ते सेव्हीलमध्येही ऐकू येऊ लागले, तर मला ते आयुष्यभर ऐकू येणार. एखादा मनुष्य जितके धैर्य ठेऊ शकेल, तेवढे मी ठेवले. पण ते व्यर्थ गेले. सगळ्या गोष्टींना शेवटी मर्यादा आहेत. मला ते सहन होईना. मला माहिती होते, मी वेडा होईन. त्यामुळे मी पिऊ लागलो. संशय इतका जोरदार होता, की मी दिवस मोजत राहू लागलो. शेवटी ते येणारच, हे मला माहिती होते. आणि ते आले. सेव्हीलमध्ये, इसिजापासून साठ मैल दूरही, ते आवाज मला ऐकू आले.

काय बोलावे, ते मला कळेना .मी शांत राहीलो.

“सर्वात शेवटचे आवाज तू कधी ऐकलेस?”

“चार आठवड्यांपूर्वी.”

मी लगेच पाहीले आणि मी चक्रावून गेलो.

“याचा अर्थ काय? तो पौर्णिमेचा दिवस नव्हता.”

त्याने माझ्याकडे रागाने पाहीले. त्याने बोलण्यासाठी तोंड उघडले आणि नंतर त्याला बोलताच येईना. त्याचे स्वरयंत्र कामातून गेले असावे. नंतर काही विचित्र आवाजात तो उत्तरला, “हो, ते मला ऐकू येते आहे. तो माझ्याकडे रोखून बघू लागला. त्याचे निळे डोळे लाल होऊन चमकत होते. मी इतका घाबरलेला माणसाचा चेहरा कधी पाहिला नव्हता. तो झटपट उठला व त्याच्यामागे दार आपटत खोलीबाहेर पडला.

मला कबूल केले पाहिजे, त्या रात्री मलाही चांगली झोप आली नाही.

THE MOTHER

आई

भांडणासारखा आवाज ऐकून दोनतीन माणसे त्यांच्या खोल्यांमधून बाहेर आली व ऐकू लागली.

एक बाई म्हणाली, "ती इथे नव्याने रहायला आली आहे.

सामान आणणाऱ्या हमालाबरोबर तिचे हुज्जत घालणे चालू आहे."

ते भाड्याने दिलेले दुमजली घर आहे. बाजूला मोकळी जागा आहे. ते ला मकारेनाच्या मागील रस्त्यावर आहे. तो सेव्हीलचा सर्वात वाईट भाग आहे. ज्यांच्यामुळे स्पेन चालते, त्या खोल्या पोस्टमन, पोलीस, ट्रामवाहक अशा लहानसहान कामगारांना दिलेल्या आहेत. ती जागा मुलांनी गजबजलेली आहे. तिथे वीस कुटुंबे रहातात. त्यांच्यात सतत भांडणे व शिवीगाळी चालू असते. डोक्याला डोकी भिडलेली असतात. पण गरज असते, तेव्हा ते एकमेकांना मदतही करतात. कारण अंडाल्युसियन्स हे चांगल्या स्वभावाचे लोक आहेत आणि एकंदरीत ते गुण्यागोविंदाने रहातात. तिथे एक खोली काही काळ रिकामी होती. त्या सकाळी एका बाईने ती घेतली आणि तासाभराने तिचे काही मोडके तोडके स्वतःला वाहून आणता येईल, तेवढे सामान आणले. गॅलेगो --- गालाशियन्स, हे स्पेनमधील, आराम करणारे, सर्वसामान्य हमाल आहेत.

पण भांडणांचे आवाज आक्रमकपणे वाढू लागले आणि पहील्या मजल्यावरील दोन बायका त्यांना भांडणातील एकही शब्द चुकवायचा नसल्याने, गॅलरीतून वाकल्या. त्यांनी नवीन आलेल्या माणसाचा किंचाळणारा शिवराळ आवाज व वाईट शैरेबाजी ऐकली दोन बायका एकमेकींना कोपरखळी देत होत्या. तो म्हणत राहिला, “तू जोपर्यंत मला पैसे देत नाहीस, तोपर्यंत मी इथून हलणार नाही.

“पण मी तुला आधीच पैसे दिलेले आहेत. तू हे काम तीन रीअल्समध्ये

करशील, असे म्हणाला होतास.”

“कधीच नाही. आपले चार रीअल्सचे ठरले होते.”

फक्त अडीच पेनीपेक्षा कमी रकमेवरून, त्यांची बाचाबाची चालली होती.

“एवढ्याशा गोष्टी हलवण्यासाठी चार रीअल्स? तू मूर्ख आहेस.”

तिने त्याला दूर ढकलायचा प्रयत्न केला.

तो परत तेच बोलला, “तू मला पैसे दिल्याशिवाय मी इथून जाणार नाही.”

“मी तुला एक पेनी जास्त देईन.”

“मी ती घेणार नाही”

भांडण वाढत चालले. बायका हमालावर ओरडू लागल्या व शिव्या देऊ लागल्या. तिने त्याला ठोसा मारला. शेवटी त्याची सहनशक्ती संपली.

“ओहो, ठीक आहे. मला एक पेनी जास्त दे आणि मी जातो. तुझ्यासारख्या वेश्येबरोबर मी माझा वेळ फुकट घालवणार नाही.”

तिने त्याला पैसे दिले आणि तो हमाल तिची गादी खाली टाकून, निघून गेला. तो जातांना तिने त्याला अपशब्दांची लाखोली वाहिली. तिने खोलीत सामान नेण्यासाठी ओढायला सुरवात केली आणि गॅलरीतील दोन बायकांनी तिचा चेहरा पाहिला.

“कराई, तिचा चेहरा किती दुष्ट आहे! ती खून करणारी वाटते.”

त्याच क्षणी जिना चढून तिथे एक मुलगी आली आणि तिच्या आईने हाक मारली, “रोझालीया, तू तिला पाहिलेस का?”

मी एका स्पेनच्या माणसाला विचारले, की ती कुठून आली आहे तर तो म्हणाला, की तिने ट्रीयानाहून वस्तू आणल्या आहेत. तिने त्या हमालाला चार रीआल्स द्यायचे कबूल केले आणि मग माघार घेतली.

“त्याने तुला तिचे नाव सांगितले का?”

“त्याला माहिती नव्हते. पण ट्रीआनामध्ये तिला ला कचिरा म्हणतात.”

ती आकर्षक पण भयानक बाई तिचे विसरलेले सामान न्यायला परत आली. गॅलरीतून काही लागते नसलेल्या बायकांना तिच्याकडे पाहतांना तिने पाहिले, पण ती काही बोलली नाही. रोझालिया शहारली.

“ती मला घाबरवते.”

ला कचिरा चाळीस वर्षांची होती. ती दमलेली व आजारी वाटत होती. तिच्या हातांची हाडे दिसत होती व बोटे गिधाडाच्या पायाच्या पुढील भागासारखी होती. गालफडे बसलेली होती आणि त्वचा पिवळी व सुरकुतलेली होती. ती तिच्या फिकट, जड ओठांनी तिचे तोंड उघडे, तेव्हा एखाद्या सावजावर झडप घालणाऱ्या पशुसारखे तिचे टोकेरी दात दिसत. तिचे केस काळे पण फार शुष्क होते. तिने त्याची विचित्र गाठ बांधली होती. ती सुटून तिच्या खांद्यावर येऊ बघत होती आणि प्रत्येक कानापुढे एक सरळ बट लोंबत होती. खोबणीत खोल गेलेले तिचे डोळे मोठे आणि काळे होते व भयानक रीत्या चमकत होते. तिच्या चेहऱ्यावर इतके भयंकर भाव होते, की कुणी जवळ येऊन तिच्याशी बोलायचे धाडस करत नव्हते. ती एकटीएकटीच रहात होती. पण शेजाऱ्यांचे कुतूहल चाळवले गेले होते. त्यांना ती फार गरीब असल्याचे माहिती होते,

कारण तिचे कपडे अगदी वाईट होते. रोज सकाळी सहाला ती बाहेर पडत असे आणि रात्रीपर्यंत परतत नसे. पण ती तिचा खर्च कसा भागवत असे, कुणालाच माहिती नव्हते. त्यांनी एका पोलिसाला तिची चौकशी करायला सांगितली होती.

तो पोलीस म्हणाला, “जोपर्यंत ती शांतताभंग करत नाही, तोपर्यंत मला त्या भानगडीत पडायचे नाही.”

पण सेव्हीलमध्ये लवकरच वादळ घोंघावू लागले आणि काही दिवसात, वरच्या खोलीत रहाणारा एक गवंडी अशी बातमी घेऊन आला, की ट्रिआनामध्ये रहाणाऱ्या त्याच्या मित्राला तिची गोष्ट माहिती आहे. ला कचिरा आताच एक महिन्यापूर्वी तुरुंगातून बाहेर आली होती आणि तिने खून केल्याबद्दल सात वर्षे तिथे काढली होती. ती ट्रिआनामधील एका घरात रहात होती. पण काय झाले होते, हे समजल्यावर मुले तिच्या अंगावर दगड उडवत व शिव्या देत. ती पण त्यांना बुक्के मारत, शिवीगाळ करे. तिथे इतका गोंधळ माजला होता, की मालकाने तिला घराबाहेर निघायला काही मुदत दिली. त्याला व तिच्याकडे पाठ फिरवलेल्या सर्वांना शिव्या देत एका सकाळी ती अचानक नाहीशी झाली.

रोझालीयाने विचारले, “आणि तिने कुणाचा खून केला?”

गवंडी उत्तरला, “असे म्हणतात, की तो तिचा प्रियकर होता.”

रोझालिया दुःखाने म्हणाली, “तिला प्रियकर असूच शकत नाही.”

तिची आई, पिलर ओरडली, “संता मारिया! मला अशी आशा आहे, की

आपल्यापैकी कुणाला ती मारणार नाही. मी म्हटले होते, की ती खून करणारी वाटते.”

रोझालियाने शहरत छातीवर क्रॉस काढला. त्याच क्षणी ला कचिरा तिच्या दिवसभराच्या कामावरून परत आली. बोलणाऱ्या लोकांवर अचानक दुष्ट सावली पडली. त्या डोळे विस्फारलेल्या बाईकडे उदासीनतेने पहात, लोक हालचाल करून, गर्दी करत उभे राहिले. त्यांच्या शांततेत तिला, काही नको ते घडणार असल्याची जाणीव झाली. तिने संशयाने त्यांच्याकडे नजर टाकली. पोलिसाने काही बोलायच्या उद्देशाने, तिला शुभ संध्याकाळ म्हटले.

ती रागाने उत्तरली, “शुभ संध्याकाळ.” व झटपट तिच्या खोलीत शिरून, दार लावले.

त्यांनी ते कुलुपबंद केलेले ऐकले. पापी द्वेषपूर्ण डोळ्यांनी त्यांच्यावर अंधारी छाया पसरली व ते विचित्र अंमलाखाली असल्यासारखे कुजबुजू लागले.

रोझालिया म्हणाली, “तिच्यात सैतान आहे.”

तिची आई पोलिसाला म्हणाली, “तू आमचे संरक्षण करायला आहेस, म्हणून मी आनंदी आहे.

परंतु ला कचिरा त्रास देणारी वाटत नव्हती. ती ताठपणे तिच्या वाटेने गेली. कुणाशी शब्दही बोलली नाही. शिष्टपणे कमीत कमी शब्दात, ती तिच्याशी मैत्रीचा प्रयत्न मोडून काढू लागली. तिला वाटले की शेजाऱ्यांनी तिने केलेला खून व लांबलचक तुरुंगवासाचे गुपित जाणले आहे. त्यामुळे तिच्या

चेहऱ्यावरील सुरकुत्या आणखीच घट्ट झाल्या. तिच्या खोल गेलेल्या डोळ्यातील माणुसकीचा भाव आणखीच कमी झाला. पण हळूहळू तिला वाटणारी काळजी कमी झाली. मोकळ्या जागी बसून गप्पा मारणाऱ्या बडबड्या पिलरने त्या अस्थिपंजर व शांत बाईकडे लक्ष देणे सोडून दिले.

“मला वाटते तुरुंगात राहून लोक वेडे होतात, तशी ती झाली आहे.”

पण एक दिवस अशी घटना घडली, की पुन्हा गावगप्पा रंगू लागल्या. सेव्हीलमधील घरांचे रक्षण करणाऱ्या गंजक्या लोखंडी गेटमधून एक तरुण रेजामध्ये आला. अँटेनिआ सँचेझ पिलर कुठे आहे, असे विचारत आला. मोकळ्या जागी बसून स्कर्ट दुरुस्त करणाऱ्या पिलरने तिच्या मुलीकडे बघून खांदे उडवले.

ती म्हणाली, “अशा नावाचे कुणीही इथे रहात नाही.”

तो तरुण उत्तरला, “नक्कीच रहाते.” मग थोडे थांबून बोलला, “ते तिला ला कचिरा म्हणतात.

रोझेलीयाने गेट उघडून दाराकडे निर्देश केला. “ती तिथे रहाते.”

“आभारी आहे.” तो तरुण तिच्याकडे बघून हसला. ती गोऱ्या रंगाची व धीट डोळ्यांची सुंदर मुलगी होती. तिच्या चकाकीत काळ्या केसांवर गुलाबीसर लाल छटा होती.

लक्ष वेधून घेणारी वाक्यरचना करत तो म्हणाला, “तुझ्यासारख्या मुलीला जन्म देणारी आई धन्य आहे.”

पिलर उत्तरली, “अच्छा. तू आता जा.”

त्याने जाऊन दारावर टकटक केले. त्या दोन बायकांनी त्यांच्याकडे चौकसपणे पाहिले.

पिलरने विचारले, “तो कोण असेल? यापूर्वी ला कचिराकडे कुणी पाहुणे आले नव्हते.

त्याच्या टकटक करण्याला काही उत्तर मिळाले नाही. त्याने परत दार वाजवले. त्याने ‘कोण आहे’ असे विचारणारा ला कचिराचा आवाज ऐकला.

“आई, आई.”

आतून उच्च रवात ओरडणे ऐकू आले व दार सताड उघडले.

“क्युरीटो!”

त्या बाईने तिचे हात त्याच्या गळ्यात टाकले व भावभराने त्याचा पापा घेतला. ती दोन्ही हातांनी त्याला प्रेमभराने कुरवाळू लागली. ते बघणाऱ्या आई व मुलीला ती इतकी कनवाळू असेल असे कधीच वाटले नव्हते. शेवटी थोडे आनंदाश्रू ओघळवत, तिने त्याला आत घेतले.

रोझालिया नवल वाटून बोलली, “तो तिचा मुलगा आहे, असे कुणाला वाटले असते! आणि इतका चांगला.”

क्युरीटोचा चेहरा नम्र आणि गोरा होता. दात छान होते. केस बारीक व कानशीलांवर कापलेले होते. आणि डोक्यावर अंडाल्युसियन पद्धतीने बांधलेले होते. त्याची सक्षम दाढी त्याच्या विटकरी कांतीखालील निळाई दाखवत होती.

आणि अर्थात तो फॅशनेबल तरुण होता. त्याचे कपडे देशप्रेमी होते आणि पॅट कातडीला चिकटलेली होती. त्याचे आखूड जाकीट व

झालरचा शर्ट नवीन होते. त्याने रुंद कडा असलेली टोपी घातली होती. थोड्या वेळाने ला कचिराचे दार उघडले. ती तिच्या मुलाच्या हातावर रेलून उभी होती.

“तू पुढच्या रविवारी पुन्हा येशील ना?”

“जर काही काम निघाले नाही तर.”

त्याने रोझालीयाकडे पाहिले. त्याच्या आईला अच्छा केल्यावर तिलाही केला.

ती म्हणाली, “अच्छा. तू निघून जा”

ती त्याच्याकडे बघून हसली. तिचे डोळे चमकले. ला कचिराने तिच्याकडे दटावल्यासारखे पाहिले. तिचे आनंदनिधान हिरावून घेतल्यासारखा, काळ्या ढगासारखा तिचा चेहरा काळवंडला. त्या सुंदर मुलीकडे तिने रागारागाने भीतीदायक भाव चेहऱ्यावर आणत पाहीले.

तो गेल्यावर, पिलरने विचारले, “तो तुझा मुलगा आहे का?”

मैत्रीपूर्ण नसलेल्या, घोगऱ्या आवाजात ला कचिरा म्हणाली, “हो, तो माझा मुलगा आहे.” आणि घरात निघून गेली.

कुठलीही गोष्ट तिला मवाळ करू शकत नसे. जेव्हा तिचे हृदय आनंदाने नाचत होते, तेव्हाही तिने मैत्रीची मागणी धुडकावली.

रोझालिया म्हणाली, “तो देखणा आहे.” मग पुढचे काही दिवस ती अनेकदा त्याचा विचार करत राहिली.

ला कचिराचे तिच्या मुलावर निरातिशय प्रेम होते. तो तिचे सर्वस्व होता.

तिने त्याला आगीसारख्या धगधगत्या हेवादाव्याने वाढवले होते व त्याच्याकडून ती प्रखर भक्तिभावाची अपेक्षा करत होती. त्याला सर्व काही मिळण्याची इच्छा करत होती. त्याच्या कामामुळे ते एकत्र राहू शकत नसत व त्यामुळे तिच्यापासून दूर असतांना, तो काय करत असेल या विचाराने तिला बेचैन वाटे. त्याने एखाद्या बाईकडे प्रेमाने बघावे, एखाद्या मुलीवर प्रेम करावे, ही कल्पनादेखील तिला सहन होत नसे. अर्धी रात्र लोखंडी बारच्या खिडकीच्या आत बसून किंवा दारात उभे राहून, स्त्रियांनी खूप वेळ लोकांना लैंगिक दृष्ट्या आकर्षित करत रहाणे व तिच्यावर भाळलेल्या माणसाने येऊन तिच्या कानात त्याचा आनंद सांगण्याशिवाय दुसरी काही करमणूक सेव्हीलमध्ये नव्हती. ला कचिराने मुलाला विचारले, की त्याची कुणी प्रेयसी आहे का. एवढ्या देखण्या मुलाने कुणा बाईचे हास्य उपभोगावे, असे आईला वाटत होते. जेव्हा तिने मुलाला असे सांगतांना ऐकले, की त्याची संध्याकाळ कामातच जाते, तेव्हा तो खोटे बोलत असल्याचे तिला समजले. पण त्याच्या नाकारण्याने तिला भयंकर आनंद झाला.

पण जेव्हा तिने रोझालीयाचा त्याला उत्तेजित करणारा कटाक्ष व क्युरीटोचे उत्तरादाखलचे हास्य पाहिले, तेव्हा तिच्या घशात राग अडकू लागला. ती तिच्या शेजाऱ्यांचा पूर्वी द्वेष करे कारण त्यांना तिचे भयंकर गुपित माहिती होते व ते आनंदी असून, ती मात्र दुःखी असे. आता तर ती त्यांचा अधिकच द्वेष करू लागली, कारण वेडेपणाने तिला असे वाटले, की ते तिला तिच्या मुलापासून तोडायला बघत आहेत. पुढील रविवारी दुपारी, ला कचिरा तिच्या

खोलीतून बाहेर आली व गेटजवळ उभी राहिली .हे इतके असाधारण होते, की शेजारी याबद्दल कुजबुज करू लागले.

कडकपणे हसत रोझालिया म्हणाली, “ती तिथे का उभी आहे, हे तुम्हाला माहिती नाही का? तिचा अमूल्य मुलगा येतो आहे. आणि तिला आपण त्याला बघावे, असे वाटत नाही.”

“आपण त्याला खाऊ, असे तिला वाटते का?”

क्युरीटो आला आणि त्याची आई त्याला घेऊन लगेच घरात गेली.

पिलर बोलली, “ती तो तिचा प्रियकर असल्यासारखी हेवा करते.”

रोझालीयाने परत हसत बंद दाराकडे पाहिले. तिचे खोडकर डोळे चमकत होते. तिला असे वाटले की क्युरीटोबरोबर काही बोलल्याने तिचे मनोरंजन होईल. ला कचिरा कशी रागावेल, या विचाराने तिचे पांढरे दात चमकू लागले. जेव्हा ती जोडी बाहेर येईल, तेव्हा दिसण्यासाठी ती गेटशी स्वस्थ उभी राहिली. पण त्या मुलीला पाहून, ला कचिरा तिच्या मुलाच्या व रोझालीयाच्या मध्ये उभी

राहीली, जेणेकरून दोघांची साधी नजरभेटदेखील होऊ नये. रोझालीयाने तिचे खांदे घुसळले.

तिने विचार केला, 'तू मला सहजासहजी असे हरवू शकणार नाहीस.'

त्याच्या पुढील रविवारी जेव्हा ला कचिरा गेटशी उभी राहीली, तेव्हा रोझालिया रस्त्यावर जाऊन उभी राहिली आणि तो यायची शक्यता असलेल्या दिशेला फिरत राहीली. एका मिनिटात तिथे क्युरीटो आला व ती मुद्दाम त्याच्याकडे दुर्लक्ष करत चालू लागली.

तो थांबून म्हणाला, "कसे काय?"

"तू आहेस होय? मला वाटले, तू माझ्याशी बोलायला घाबरतोस."

तो फुशारकी मारत बोलला, "मी कुणालाच घाबरत नाही."

"फक्त आई सोडून!"

जणू त्याला भेटायचे नसल्यासारखी ती पुढे चालत राहीली. पण तिला पुरेपूर माहिती होते, की तो असे करणार नाही.

त्याने विचारले, "तू कुठे चालली आहेस?"

"क्युरीटो, त्याच्याशी तुला काय करायचे आहे? अरे बाळा, तू तुझ्या आईकडे जा. ती बरोबर असेल, तर तू माझ्याकडे बघायलाही घाबरशील."

"तू काहीही बोलतेस."

"ठीक आहे. अच्छा. तू आता जा. मला तशी सूचना आहे."

तो थोडा खजील होऊन पुढे गेला. रोझालिया स्वतःशीच हसली. तो ला कचिराबरोबर बाहेर पडला तेव्हा रोझालिया अंगणात येऊन उभी राहिली. तेव्हा त्याने थांबून, धैर्य एकवटून तिला शुभ रात्र म्हटले. ला कचिरा रागाने लाल झाली.

ती दरडावणीच्या सुरात ओरडली, “क्युरीटो, तू कशासाठी थांबला आहेस?”

तो निघून गेला आणि त्याच क्षणी ती बाई रोझालीयासमोर काही बोलण्यासाठी म्हणून थांबली. पण अगदी ठळकपणे दिसेल अशा प्रयत्नाने काही न बोलता, तिच्या अंधारी, शांत खोलीत निघून गेली.

काही दिवसांनंतर, सेव्हीलच्या चर्चचा सभासद असलेला सॅन इसिडोरो याच्या मेजवानीला आणि सुट्टी मनवायला कोणी कोणी चिनी कंदिलांची एक ओळ बनवून मोकळ्या जागी लावली होती. उन्हाळ्यातील ढगरहित रात्री ते दिवे सुंदर रीत्या चमकत होते. चमचमणाऱ्या ताऱ्यांचे आकाश शांत होते. मोकळ्या जागी लोक एकत्र जमले होते. खुर्च्यांवर बसले होते. कुणी लेकुरवाळ्या बायका वर्तमानपत्राच्या पंख्याने वारा घेत होत्या.

लहान मुलाला त्रास देणारा कुणी मोठा मुलगा न संपणाऱ्या गप्पा मारणाऱ्या मोठ्या माणसांचा ओरडा खात होता. दिवसभराच्या दमवणाऱ्या उष्णतेनंतर, थंड हवा फार छान वाटत होती. बैलांची झुंज बघायला गेलेले कुणी न गेलेल्या कमनशिबी लोकांना, त्याची इत्यंभूत वर्णने करत होते. बैलाशी झुंजणाऱ्या, बेलमॉन्टेच्या साहसाची कृत्ये चघळली जात होती. त्यांच्या ठळक

कल्पनाशक्तीने, प्रत्येक मिनिटाला केली गेलीली वेगवेगळ्या रंगाची करामत सांगण्यात, ते इतके रंगून गेले होते, की कुणाला वाटेल, सेव्हीलमध्ये अशी बैलांची झुंज यापूर्वी झालीच नाही.

ला कचिरा सोडून सर्वजण तिथे हजर होते. तिच्या खोलीत एकाकी मेणबत्ती जळत असलेली त्यांनी पाहिली.

“आणि तिचा मुलगा?”

पिलर उत्तरली, “तो तिथे आहे. मी त्याला तासापूर्वी आलेले पाहीले.”

रोझालिया हसत बोलली, “तो स्वतःचे मनोरंजन करून घेत असेल.”

दुसरी कुणी म्हणाली, “आणि ला कचिराची काळजी करू नका. रोझालिया आमच्यासाठी नाच कर.”

सगळे ओरडले, “हो. हो. मुली, तू नाच.”

स्पेनमध्ये त्यांना नाचायला व नाच बघायला आवडते. असे म्हटले जाते, की नाचासाठी जन्माला न आलेली मुलगी स्पेनमध्ये असणे शक्यच नाही.

पटपट खुर्च्या गोल मांडण्यात आल्या. गवंडी व बसवाहकाने त्यांची गिटारे आणली. रोझालियाने पायात घुंगरू बांधले व दुसऱ्या मुलीबरोबर पुढे येत नाचायला सुरवात केली.

कोंदट खोलीत क्युरीटोने कान देऊन संगीत ऐकले. तो हात खाजवत बोलला, “ते नाच करत आहेत. त्याने पडद्याआडून पाहिले. चिनी दिव्यांच्या झगमगाटी उजेडात त्याला लोकांची गर्दी दिसली. त्याला दोन मुली नाचतांना

दिसल्या. रोझालीयाने तिचे रविवारचे कपडे केले होते. आणि रीतीप्रमाणे, तिने खूप पावडर लावली होती. तिच्या केसात तिने गुलाबीसर लाल छटा असलेली चकाकीत फुले माळली होती. क्युरीटोचे हृदय धडधडू लागले. स्पेनमध्ये प्रेम फार लवकर फुलते. तो पहिल्या दिवशी जिच्याशी बोलला, त्या सुंदर मुलीचा नेहमी विचार करत असे. तो दाराशी गेला.

ला कचिराने विचारले, “तू काय करतो आहेस?”

“मी त्यांचा नाच बघायला चाललो आहे. तू मला कधीही माझे मनोरंजन करून देत नाहीस.”

“तुला रोझालीयाला बघायचे आहे का?” तिने त्याला थांबवायचा प्रयत्न केल्यावर, त्याने तिला ढकलले आणि त्या लोकांमध्ये सामील झाला. ला कचिराने एक दोन पाऊले उचलली आणि मग थोड्या अंधारात रागारागाने उभी राहिली. रोझालीयाने त्याला पाहिले.

तो शेजारून जातांना ती कुजबुजली, “तुला माझ्याकडे बघायला भीती वाटत नाही का?”

नाचाने तिचे डोके हल्लक झाले होते आणि तिला ला कचिराची भीती वाटत नव्हती. जेव्हा पहिला नाच संपला व तिच्या बरोबरीची मुलगी खुर्चीत बसली, तेव्हा रोझालिया क्युरीटोकडे गेली व त्याच्यासमोर डोके मागे टाकून तिची छाती जोरात हलवत, उभी राहिली. ती बोलली,

“अर्थात तुला माहिती नसणार, की कसे नाचायचे.”

”हो, मला माहिती आहे.”

“मग ये तर!”

ती प्रक्षोभकपणे हसली. तो कां कू करत होता. त्याने त्याच्यासाठी देवासारख्या असणाऱ्या त्याच्या आईकडे अंधारात पाहीले. रोझालीयाने एक कटाक्ष टाकून त्याचा अर्थ जाणला.

“तू घाबरतो आहेस का?”

त्याचे खांदे घुसळत तो म्हणाला, “मी कशाला घाबरेन?”

तो रिंगणात उतरला. गिटार वाजवणारे वाजवू लागले आणि प्रेक्षकांनी प्रासंगिक जुन्या गाण्याच्या तालावर टाळ्या वाजवायला सुरवात केली. एका मुलीने त्याला झांजांसारखे काही आणून दिले आणि जोडी नाचू लागली. अंधारातील सापाप्रमाणे स् स् असा आवाज त्यांनी ऐकला. रोझालीयाचे डोके आता अगदी गरम झाले होते. सावलीतून परावर्तीत होणाऱ्या प्रकाशात चमकणाऱ्या, भीतीदायक पांढऱ्या चेहऱ्याकडे ती हसून बघत होती.

ला कचिरा हलली नाही. ती नाचाची हालचाल व शरीराचे वाकणे व अवघड वळणे बघत होती. तिने रोझालीयाला मोठ्या डौलात मागे झुकलेले व त्याच्याकडे बघून हसतांना पाहीले. क्युरीटो झांजा वाजवत, तिच्याभोवती पिंगा घालत होता. तिच्या डोळ्यात कोळशासारखा अंगार पेटला होता. तिला ते खोबणीत तप्त झाल्यासारखे वाटत होते. पण कुणाचेही तिच्याकडे लक्ष गेले नाही. तिने रागाने एक किंकाळी मारली. नाच शेवटाकडे आला. टाळ्यांच्या

गजरात रोझेलीयाने आनंदाने हसतहसत क्युरीटोला सांगितले, की तो एवढा चांगला नाचू शकत असल्याचे तिला माहिती नव्हते.

ला कचिरा तिच्या खोलीत निघून गेली आणि तिने कडी लाऊन घेतली. जेव्हा क्युरीटो येऊन दार वाजवू लागला, तेव्हा तेव्हा तिने काही उत्तर दिले नाही.

“तो म्हणाला, “ठीक आहे. मी घरी जातो.”

तिचे हृदय दुखले, पण ती काही बोलली नाही. तो तिचे सर्वस्व होता. तिचे त्याच्यावर प्रेम होते. तरीही ती त्याचा द्वेष करत होती. त्या रात्री ती झोपू शकली नाही. वेड्यासारखा विचार करत राहिली. तिचा मुलगा ते तिच्यापासून चोरत आहेत, असे तिला वाटले. ती कामाला पण गेली नाही. रोझेलीयाची वाट बघत राहिली. रात्रीच्या उत्सवानंतर रोझेलीया अवतारात तिथे येऊ लागली व अचानक ला कचिरा तिच्यासमोर आल्याने, ती दचकली.

“तुला माझ्या मुलाकडून काय हवे आहे?”

रोझेलीया नवल वाटून म्हणाली, “म्हणजे तुम्हाला काय म्हणायचे आहे?”

ला कचिरा भावनाभराने थरथरत, पण शांत रहायचा प्रयत्न करत म्हणाली, “मला काय म्हणायचे आहे, हे तुला चांगले माहिती आहे. तू त्याला माझ्यापासून चोरते आहेस.”

“तुम्हाला असे वाटते आहे का, की मला तुमचा मुलगा हवा आहे? त्याला माझ्यापासून दूर ठेवा. तो माझ्या मागे येऊ लागला, तर माझा नाईलाज आहे.”

“हे खोटे आहे.”

“त्यालाच विचारा.” आता रोझेलीयाचा आवाज इतका रागीट झाला, की ला कचिरा स्वतःला आवरू शकेना. “तो मला भेटण्यासाठी, एक तास रस्त्यात उभा आहे. तू त्याला स्वतःशी बांधून का ठेवत नाहीस?”

“तू खोटे बोलतेस. तू खोटे बोलतेस. तू स्वतःला त्याच्या वाटेत आणले आहेस.”

“जर मला प्रेमिक पाहीजे असते, तर मला ते न मागताच मिळाले असते. मला खून केलेल्या बाईचा मुलगा प्रेमिक म्हणून नकोच.”

मग ला कचिराचा सर्व गोंधळच झाला. तिच्या डोक्यात रक्त चढले आणि डोळे पाण्याने डबडबले. तिने उडी मारून रोझेलीयाचे केस पकडले. त्या मुलीने एक किंकाळी मारली आणि स्वतःची सुटका करून घेऊ लागली. तिथून जाणाऱ्या एका माणसाने त्यांना लगेच वेगळे केले.

ला कचिरा ओरडली, “तू क्युरीटोला सोडले नाहीस, तर मी तुला ठार करेन.”

“तुला असे वाटते का की मी घाबरेन? तुला त्याला माझ्यापासून तोडायचे असेल, तर तू ते करू शकतेस. तुझ्यासारख्या मूर्ख बाईला हे समजत नाही का, की तो स्वतःच्या डोळ्यांपेक्षा माझ्यावर प्रेम करतो.”

तो मनुष्य म्हणाला, “आता आपपल्या वाटेने निघून जा. रोझेलीया, तिला उत्तर देऊ नको.”

ला कचिराने रानटी पशुसारखी एक गर्जना केली व तिच्या भक्ष्याला सोडून ती रस्त्याने चालू लागली.

पण नाच केल्यापासून क्युरीटो वेड्यासारखा रोझालीनाच्या प्रेमात पडला. दुसरा संबंध दिवस तो तिच्या लाल ओठांचा विचार करत होता. त्याच्या हृदयात तिच्या डोळ्यांची चमक चमकत होती. तो जणू जादूने भारला गेला होता. तो मनापासून तिची इच्छा करत होता. रात्र पडल्यावर तो मकारेनाजवळ हिंडत होता आणि तो स्वतः तिच्या घरी जाऊन पोचला. ती घराबाहेरील मोकळ्या जागी दिसेपर्यंत, तो बाहेर अंधारात थांबला. दुसऱ्या बाजूला त्याच्या आईच्या घरात एकाकी दिवा जळत होता.

त्याने खालच्या आवाजात हाक मारली, “रोझालीया!”

नवल वाटून ती थिजून गेली.

त्याच्याकडे जात, कुजबुजत, ती म्हणाली, “आज तू इथे का आला आहेस?”

“मी तुझ्याविना राहू शकत नाही.”

ती हसत म्हणाली, “का?”

“कारण माझे तुझ्यावर प्रेम आहे.”

“तुला माहिती आहे का, की तुझी आई आज सकाळी मला जवळजवळ मारायला निघाली होती.”

मग अंडाल्युसियन स्वभावाप्रमाणे तिने खूप बढाचढाकर पण ला कचिराला भडकवणारा तिचा शेवटचा टोमणा न सांगता, त्या प्रसंगाचे वर्णन केले.

क्युरीटो म्हणाला, “तिचा स्वभाव एखाद्या राक्षसासारखा झाला आहे.” आणि मग धीटपणे बोलला, “मी तिला सांगेन की तू माझी प्रेयसी आहेस.”

रोझालिया विरोधाभासाने म्हणाली, “ती खूश होईल.”

“तू उद्या रेजाला येशील का?”

ती उत्तरली, “कदाचित.”

तो मनाशी हसला. कारण त्याला तिच्या स्वरावरून कळत होते, की ती येईल. तो नेहमीपेक्षा मोठ्या गुर्मीत घराकडे चालू लागला. दुसऱ्या दिवशी ती त्याच्यासाठी थांबली होती. सेव्हीलमधील प्रेमिकांसारखे ते त्यांच्या मध्ये लोखंडी दार असतांना, श्वास रोधून तासनतास बोलत बसले. क्युरीटोला असे कधीच वाटले नाही, की त्यांच्या प्रेमात काही अडथळा येईल.

जेव्हा त्याने रोझालीनाला विचारले, की ती त्याच्यावर प्रेम करते का, तेव्हा तिने एक सुस्कारा टाकला. त्यांना एकमेकांच्या डोळ्यात प्रेमाची आग पेटलेली दिसली. मग ते रोज रात्री भेटू लागले.

पण त्यांच्या भेटींबद्दल आईला माहिती झाले तर, म्हणून त्यांना भीती वाटत होती. येत्या रविवारी क्युरीटो आईला भेटायला गेला नाही. ती दुष्ट बाई मोठ्या दुखऱ्या मनाने त्याची वाट बघत होती. त्याने माफ करावे म्हणून, ती

त्याला शरण जायला तयार होती. पण जेव्हा तो आलाच नाही, तेव्हा ती त्याचा द्वेष करू लागली. तिला त्याला भेटायला आवडले असते. त्याची आशा करण्यात अजून एक आठवडा निघून जाणार, या विचाराने ती निराश झाली.

आठवडा गेला. तरी तो आला नाही. तिला ते सहन होईना. रागाने तिचा तीळपापड झाला. प्रियकर प्रेयसीचे प्रेम काहीच नाही, असे तिचे त्याच्यावर प्रेम होते. तिने स्वतःला समजावले, की हे रोझालीनाचे थेर आहेत आणि तिचा विचार डोक्यात येताच तिच्या मनात राग मावेनासा झाला. शेवटी क्युरीटोने धीर गोळा केला व आईला भेटायला गेला. पण ती फारच काळ त्याची वाट बघत होती. असे वाटत होते की तिचे प्रेम मनापासूनचे आहे. तो तिचा पापा घ्यायला लागला, तेव्हा तिने त्याला दूर ढकलून दिले.

“तू इतके दिवसात का आला नाहीस?”

“तू मला दार उघडले नाहीस. मला वाटले, तुला मी यायला नको आहे.”

“ते एवढेच होते का? काही इतर कारण नव्हते का?”

तो खांदे घुसळत बोलला, “मी व्यग्र होतो.”

व्यग्र? थापाड्या कुठला! तू काय करत होतास? रोझालीयाला भेटायला यायला तू कामात नव्हतास.”

“तू तिला का मारलेस?”

“मी तिला मारले, हे तुला कसे कळले? तू तिला का भेटलास?” ला

कचिरा फसवी पाऊले टाकत मुलाकडे चालत गेली. तिचे डोळे चमकत होते. “ती मला खुनी म्हणाली.”

“मग त्याचे काय?”

ती किंचाळली, “मग त्याचे काय? म्हणजे त्यांनी ते चोरून ऐकले. “आणि जर मी खुनी आहे, तर हे तुझ्यासाठी आहे. हो, मी सँटीला ठार मारले. पण मी ते केले कारण तो तुला मारत होता. तुझ्यासाठी मी सात वर्षे तुरुंगात काढली --- सात वर्षे. अरे मूर्खा, तुला वाटते रोझेेलीया तुझी काळजी करते आणि म्हणून रोज रात्री तुझ्याबरोबर तासनतास गेटशी उभी रहाते.”

मोठ्याने हसत, क्युरीटो उत्तरला, “मला माहिती आहे.”

ला कचिरा आक्रमक झाली. तिने त्याच्याकडे गोंधळून पाहीले व मग तिला समजले. तिने दुःखाने व खूप रागाने श्वास रोधून धरला. तिने हृदयावर हात धरला, जसे काही ते दुःख तिला सोसवत नव्हते.

“तू रोज रात्री रेजाला येत होतास आणि माझ्याकडे मात्र आला नाहीस. हा किती दुष्टपणा आहे! या जगात मी तुझ्यासाठी सर्व काही केले. तुला असे वाटते का, की सँटीवर माझे प्रेम होते? मी त्याचे ठोसे सहन केले, जेणेकरून मी तुला खायला घालू शकेन. आणि जेव्हा तो तुला मारू लागला, तेव्हा मी त्याला ठार मारले. अरे देवा, मी फक्त तुझ्यासाठी जगले. तुरुंगातील हाल अपेष्टा मी फक्त तुझ्या विचारानेच सहन केल्या.”

“अग बाई, जरा ताळ्यावर ये. मी वीस वर्षांचा झालो. तुझी काय अपेक्षा आहे? रोझालिया नाही तर दुसरी कुणी!”

“तू पशु! मी तुझा तिरस्कार करते. बाहेर चालता हो.”

तिने त्याला जोरात दाराकडे ढकलले. क्युरीटोने खांदे उडवले.

“मी इथे रहायला आलो आहे, असे समजू नकोस.”

तो ठामपणे चालत गेला व त्याच्यामागे लोखंडी गेट जोराने आपटले.

ला कचिरा तिच्या लहानशा खोलीत मागेपुढे फेऱ्या मारू लागली. सावकाश वेळ निघून गेला. खूप वेळ ती खिडकीशी उभी राहिली. झेप घेणाऱ्या रानटी पशूच्या भयंकर आत्मविश्वासाने बाहेर बघत राहिली. ती हृदयद्रावक अस्वस्थता दाखवत, पण अजिबात न हलता उभी होती. कोणी दिसत नसतांना, खूण म्हणून रेजामध्ये टाळ्यांचा आवाज ऐकू आला. ती धापा टाकत पुढे झाली. तिच्या डोक्यातील राग तिच्या डोळ्यात उतरला होता. पण तो गवंडी होता. ती बराच वेळ थांबली. रोझालीयाची आई, पिलर आली आणि जिना चढून तिच्या खोलीत गेली. ला कचिराने अडलेला श्वास मोकळा करण्यासाठी स्वतःचा घसा धरला. ती अजूनही थांबली. सतत तिच्या शरीरातून एक वेगळीच लहर दौडत होती.

शेवटी, गेटशी हलक्या हाताने टाळी वाजली आणि आवाज आला,
“कोण आहे?”

शांतता!

ला कचिराने रोझालीयाचा आवाज ऐकला. तिने ठामपणे विजय साजरा केला. वरून दार उघडले गेले. व रोझालीयाने आत शिरून, आनंदाने सावकाश

अंगण ओलांडले. तिच्या प्रत्येक हालचालीत जीवनाचा आनंद ओसंडून वहात होता. ती जिन्यावर पाऊल ठेवणार होती, तेव्हाच ला कचिरा पुढे सरसावली तिने रोझालीयाचा हात पकडला. ती मुलगी काही हालचाल करू शकेना.

रोझालिया बोलली, “तुला काय हवे आहे? मला जाऊ दे.”

“तू माझ्या मुलाबरोबर काय करते आहेस?”

“मला जाऊ दे. नाहीतर मी मोठ्याने ओरडेन.”

तू रोज रात्री त्याला रेजाला भेटतेस, हे खरे आहे का?”

रोझालिया जोरात ओरडली, “आई, धाव. अँटोनिओ.”

“मला उत्तर दे.”

“ठीक आहे तुला खरे उत्तर हवे असेल, तर तुला ते मिळेल. तो माझ्याशी लग्न करणार आहे. तो माझ्यावर प्रेम करतो. आणि मी --- त्याच्यावर मनापासून प्रेम करते.” ला कचिराकडे वळून ती स्वतःला सोडवून घ्यायचा प्रयत्न करू लागली. “तुला असे वाटते का, की तू आम्हाला विरोध करू शकशील? तो तुला घाबरतो, असे तुला वाटते का? त्याने मला सांगितले, की तो तुझा द्वेष करतो. त्याला असे वाटते, की तू तुरुंगातून कधीच बाहेर यायला नको होतेस.”

“त्याने तुला असे सांगितले?”

ला कचिरा मागे झाली. रोझालीनाने ही संधी घेतली.

“हो, त्याने मला हे सांगितले. आणखी बरेच काही सांगितले. त्याने मला सांगितले की तू सँटीचा खून केलास आणि त्याबद्दल सात वर्षे तू तुरुंगात

होतीस. तो म्हणाला, तू मेली असतीस, तर बरे झाले असते.”

रोझालीयाने हे शब्द अतिशय कटुतेने व तारस्वरात हसतहसत उच्चारले. त्याच वेळेस तिने पाहिले, की ती दुष्ट बाई जणू काही जोराने गुद्दे बसल्यासारखी आखडते आहे.

“आणि तुला ऐकून अभिमान वाटेल, की मी एका खुनी बाईच्या मुलाबरोबर लग्नाला माझी संमती दर्शवली आहे.”

मग ला कचिराला एक धक्का देऊन, ती जिऱ्याकडे धावली. पण त्या क्षणी भयानक टोमण्यांनी अवाक होऊन, ती बाई जागृत झाली आणि खूप रागाने रोझालीनावर हल्ला करून तिच्या खांद्यांना धरून, खाली पाडले. रोझालीनाने वळून तिच्या तोंडावर ठोसे लगावले. ला कचिराने छातीजवळून सुरा काढला व शपथपूर्वक मुलीच्या मानेत खुपसला. रोझालिया बेशुद्ध झाली. “आई, तिने मला ठार मारले.”

ती जिऱ्याच्या तळाशी असलेल्या दगडांवर धडपडत पडली. जमिनीवर रक्ताचे थारोळे साचले.

रडारड ऐकून, अर्धा डझन दारे खाडकन उघडली. ला कचिराला पकडायला लोक धावले. पण ती भिंतीकडे पाठ करून, त्यांच्याकडे वळली व व चेहऱ्यावर भयानक भाव आणले. त्यामुळे तिला कोणी पकडू धजेना. हे तात्पुरते होते. पण गॅलरीतून पिलर धावली आणि तेवढा क्षण सर्वांचे लक्ष विचलित झाल्याने, ला कचिरा ती संधी घेऊन, तिच्या खोलीत पळाली व घट्ट कडी लाऊन घेतली.

अचानक अंगण लोकांनी भरून गेले. मोठ्याने ओरडत पिलरने तिच्या मुलीवर अंग टाकून दिले आणि बाजूला होईना. कोणीतरी डॉक्टरला आणायला धावले. कोणीतरी पोलिसांकडे गेले. रस्त्यावरील लोक पण इथे दाराभोवती जमा झाले. घाईघाईने डॉक्टर त्यांची काळी बॅग घेऊन आले. पोलीस आले तेव्हा डझनभर लोक त्याला काय झाले ते सांगू लागले. ते ला कचिराच्या दाराकडे बोट दाखवू लागले. पोलीस तिथे घुसले. तिथे थोडी मारामारी झाली आणि पोलीस तिच्या हातात बेड्या ठोकून तिला बाहेर घेऊन आले. गर्दी पुढे धावली. पण पोलिसांनी तिला वेढा घातला व लोकांना मारू लागले. पण ते मुठी वळून तिला शिव्याशाप देऊ लागले. ती रागारागाने त्यांच्याकडे पाहू लागली. ती काही उत्तर देऊ शकली नाही. तिचे डोळे विजयोन्मादाने चकाकत होते. पोलीस रोझालीयाचे प्रेत ओलांडून, तिला घेऊन गेले.

ला कचिराने विचारले, “ती मेली का?”

डॉक्टर थंडपणे म्हणाले, “हो.”

तिने देवाचे आभार मानले.

अनुवादिकेची ओळख

डॉ. वृषाली जोशी

B Sc, M A, M Ed, Ph D

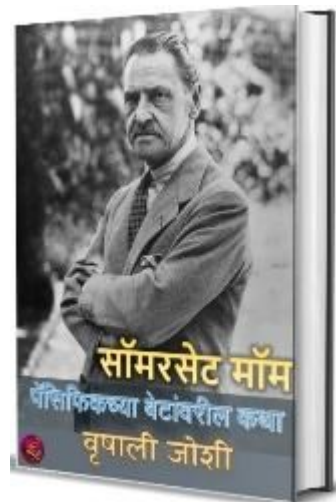
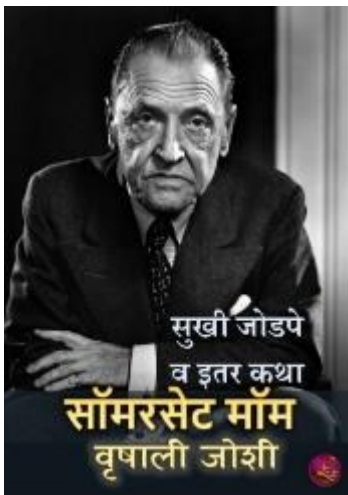
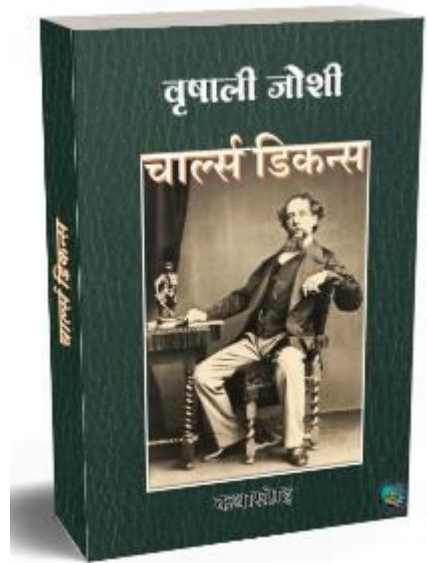
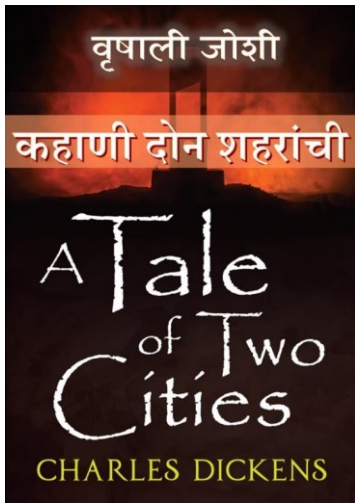
२५ अनुवादित कथा मराठी मासिकामधून प्रसिद्ध झाल्या आहेत. ई साहित्यतर्फे एकोणपन्नास पुस्तके प्रसिद्ध झाली आहेत.

मराठी व इंग्रजी माध्यमांच्या शाळाकॉलेजमध्ये अध्यापन केले आहे. संशोधन प्रकल्पात सहभाग घेतला आहे.

कॉलेजमध्ये प्राचार्यपद भूषवले आहे.

सुगमसंगीत स्पर्धेत पारितोषिके, सिंथेसायझरवर गाणी वाजवण्याचा, कविता करण्याचा व शब्दकोडी बनवण्याचा छंद आहे.

संपर्क: वृषाली जोशी ७, अक्षय, २० तुळशीबागवाले कॉलनी पुणे
४११००९, चलभाष ९९२१७४६२४५

वृषाली जोशी

अमेरिकन

गुन्हे अन्वेषक कथा

भाग १

वृषाली जोशी यांची
सत्तेचाळीस पुस्तके

वृषाली जोशी

अमेरिकन
गुन्हे अन्वेषक कथा

भाग २

वृषाली जोशी

अमेरिकन
गुन्हे अन्वेषक कथा

संग्रह ३

वृषाली जोशी

AMERICAN
STORIES

अमेरिकन लघुकथा

DOWN AND OUT
IN PARIS
AND LONDON
GEORGE
ORWELL

भाग १
पॅरिस

वृषाली जोशी

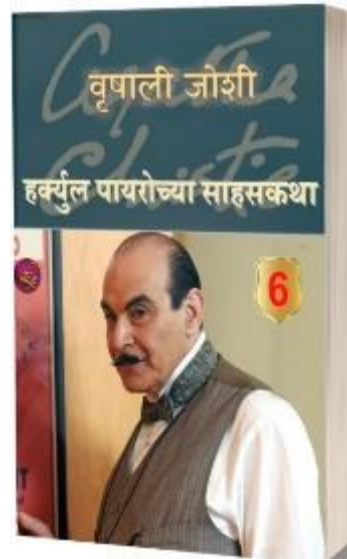
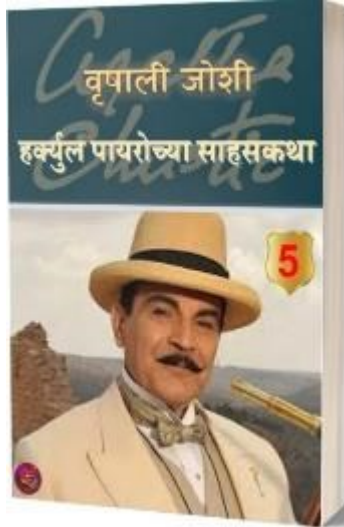
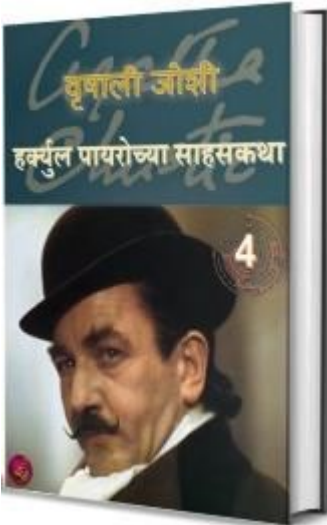
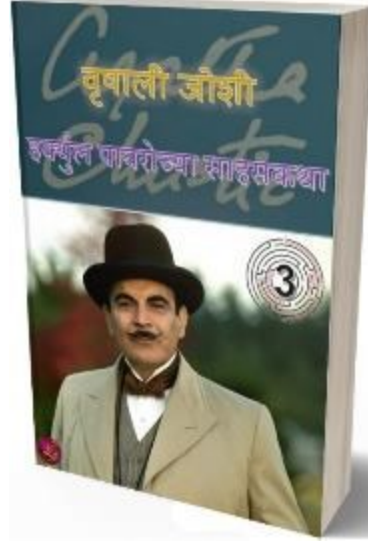
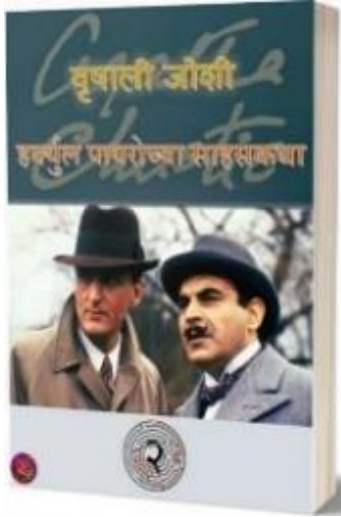
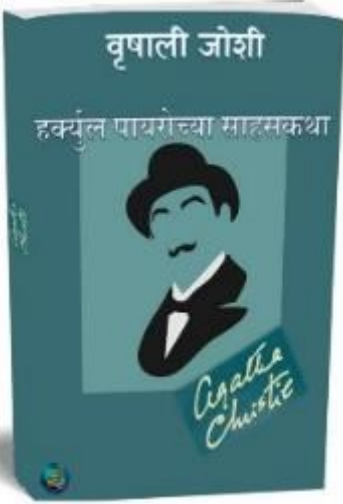
DOWN AND OUT
IN PARIS
AND LONDON
GEORGE
ORWELL

भाग २
लंडन

वृषाली जोशी

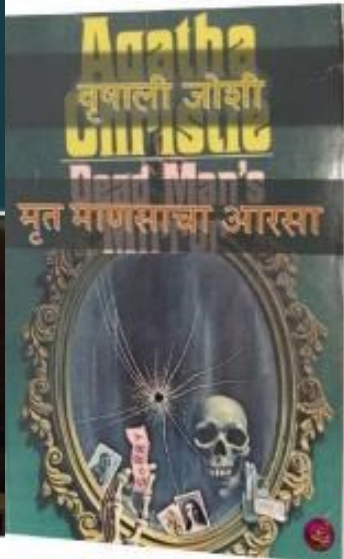
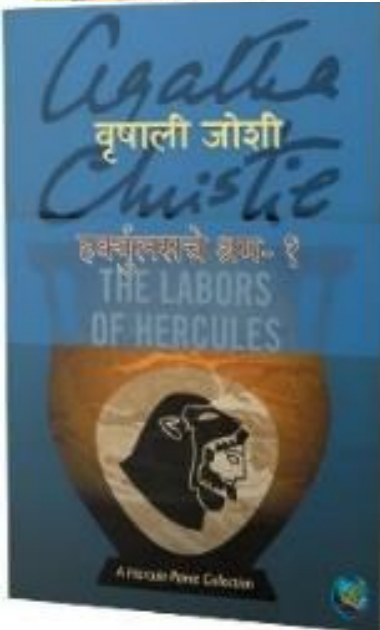
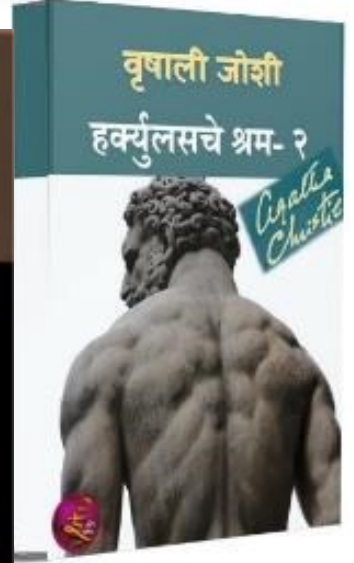
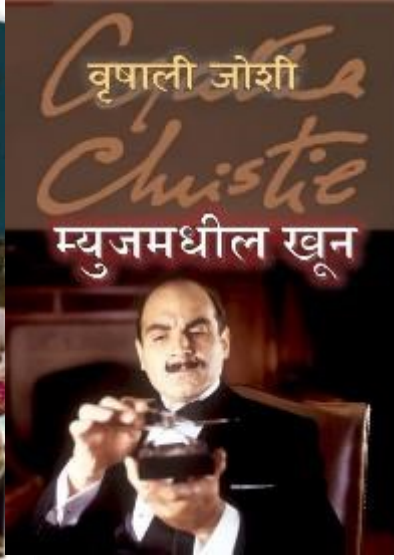
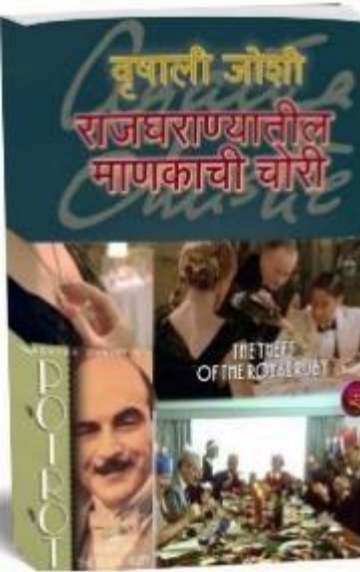
ज्या कव्हरवर क्लिक कराल
ते पुस्तक उघडेल
(नेट आवश्यक)

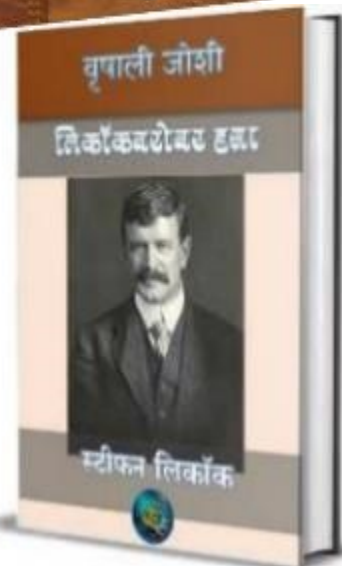
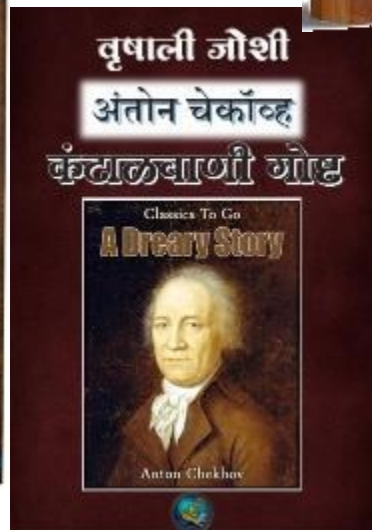
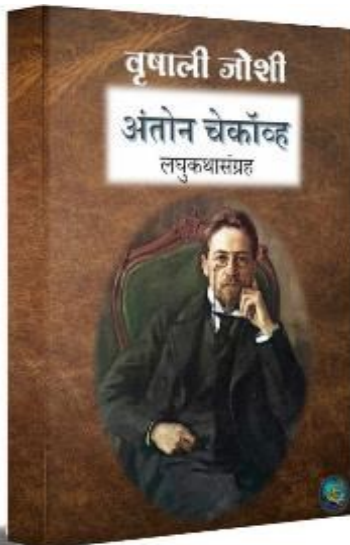
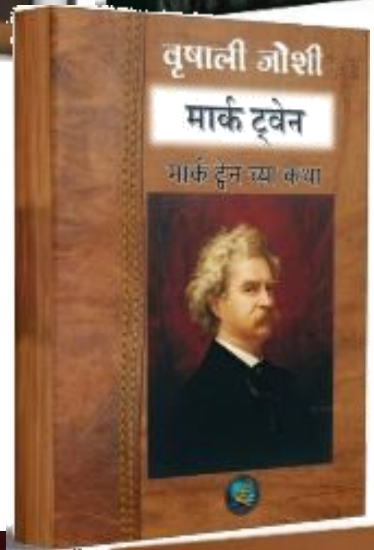
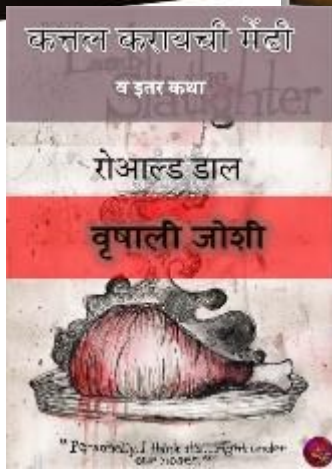
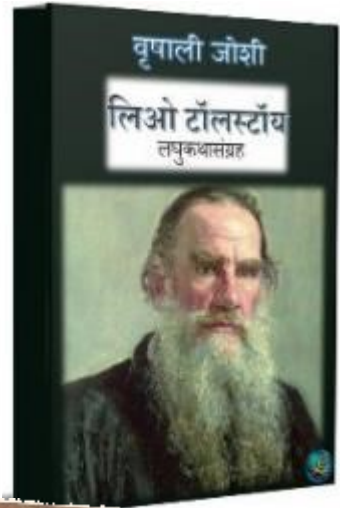
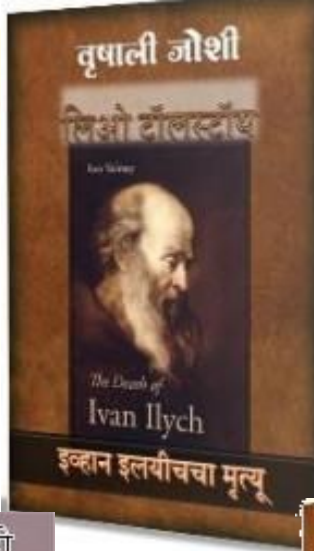
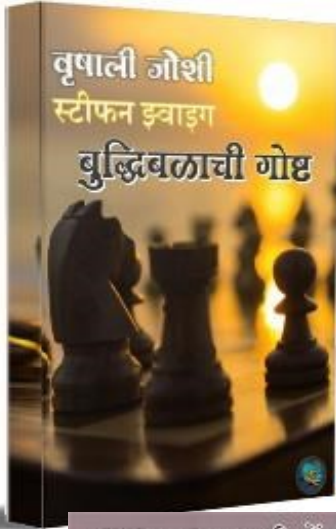
Agatha
Christie

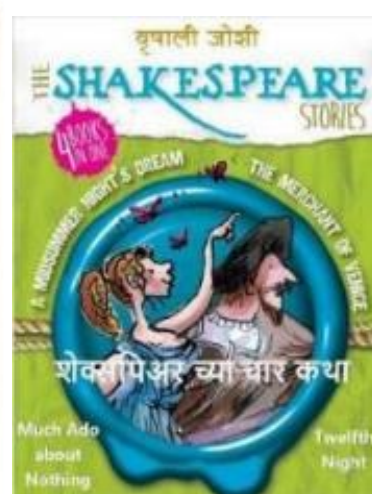
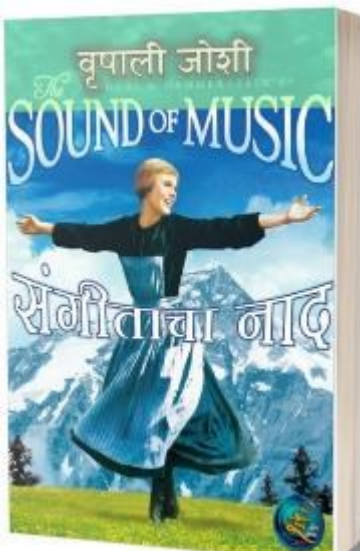
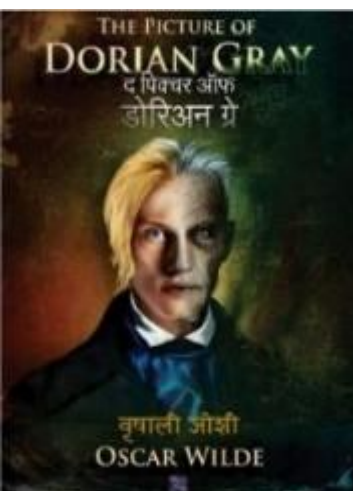
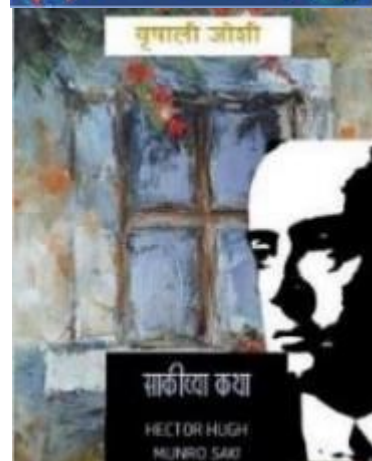
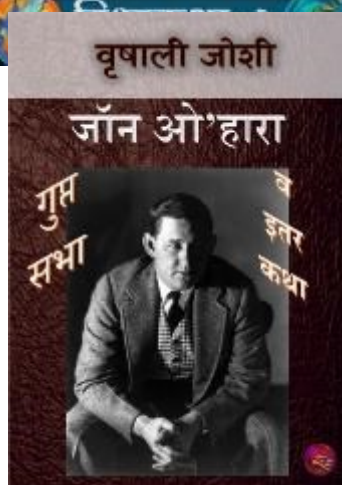
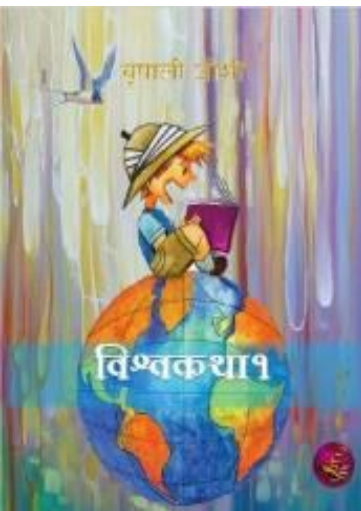

ज्या कव्हरवर किलक कराल
ते पुस्तक उघडेल
(नेट आवश्यक)

Agatha
Christie

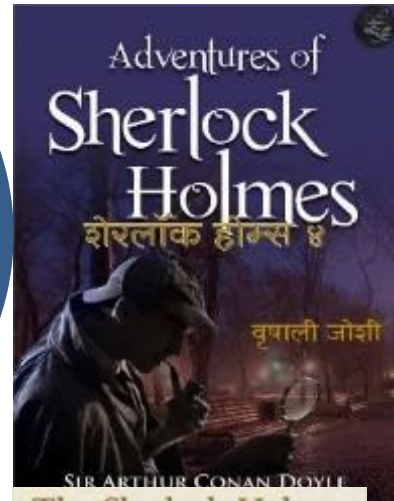

शेरलॉक होम्स ७
वृषाली जोशी

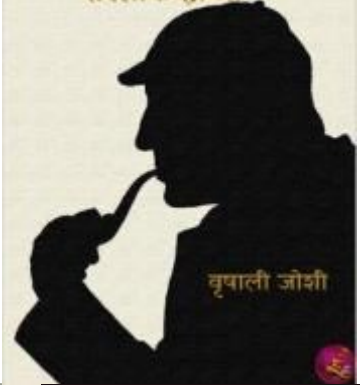

शेरलॉक होम्स
भाग १ ते ८ (५० कथा)
ज्या कव्हरवर क्लिक
कराल ते पुस्तक उघडेल

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

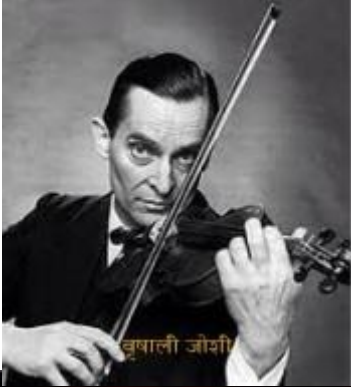
The Sherlock Holmes
शेरलॉक होम्स

वृषाली जोशी

शेरलॉक होम्स ५

वृषाली जोशी

शेरलॉक होम्स ६

वृषाली जोशी

SHERLOCK
2
HOLMES

शेरलॉक होम्स-२

वृषाली जोशी

THE ADVENTURES OF
SHERLOCK HOLMES

शेरलॉक होम्स ३
वृषाली जोशी

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

शेरलॉक होम्स ८

वृषाली जोशी

ई साहित्य प्रतिष्ठानचे सोळा वर्षांचे होत आहे.

डॉ. वृषाली जोशी यांचे हे एकोणपन्नासावे पुस्तक.

डॉ. वृषाली जोशी या मराठी व इंग्रजी या भाषांच्या विद्वान आहेत. त्या प्राचार्य होत्या. त्यांनी काही काळ विदेशात राहून तेथल्या वाचन संस्कृतीचा अनुभव घेतला आहे. तशी वाचन संस्कृती महाराष्ट्रातही निर्माण व्हावी असे त्यांना वाटते. वाचकांची अभिरुची उंचावली तरच लेखकांकडूनही दर्जेदार साहित्य निर्माण होईल. इंग्रजीतील उच्च दर्जाचे निवडक लेखकांचे साहित्य मराठीत अनुवाद करून मराठी वाचकांची अभिरुची संपन्न व्हावी यासाठी त्या अतोनात कष्ट घेतात. तसे पहाता अनुवादित पुस्तकांना अनेक व्यावसायिक प्रकाशकांकडून मागणी असते. परंतु मराठीतील जास्तीत जास्त वाचकांपर्यंत आपले साहित्य जावे म्हणून त्यांनी ई साहित्यची निवड आपल्या पुस्तकांसाठी केली आहे. त्यांनी आजवर ई साहित्यच्या वाचकांसाठी केलेल्या जागतिक साहित्याच्या अनुवादांची दहा हजारांहून अधिक पृष्ठे प्रकाशित झाली आहेत व तो एक विक्रमच आहे.

डॉ. वृषाली जोशी यांच्यासारखे ज्येष्ठ लेखक आपली पुस्तके ई साहित्यच्या माध्यमातून जगभरातील मराठी वाचकांना विनामूल्य देतात. असे लेखक ज्यांना लेखन हीच भक्ती असते. आणि त्यातून कसलीही अभिलाषा नसते. मराठी भाषेच्या सुदैवाने गेली दोन हजार वर्षे कवीराज

नरेंद्र, संत ज्ञानेश्वर, संत तुकारामांपासून ही परंपरा सुरू आहे. अखंड. अजरामर. म्हणून तर दिनानाथ मनोहर(४ पुस्तके), शंभू गणपुले(९पुस्तके), डॉ. मुरलीधर जावडेकर(९), डॉ. वसंत बागुल (१९), शुभांगी पासेबंद(१५), अविनाश नगरकर(४), डॉ. स्मिता दामले(९), डॉ. नितीन मोरे (५०), अनील वाकणकर (९), फ्रान्सिस आल्मेडा(२), मधुकर सोनावणे(१२), अनंत पावसकर(४), मधू शिरगांवकर (८), अशोक कोठारे (४७ खंडांचे महाभारत), श्री. विजय पांढरे (ज्ञानेश्वरी भावार्थ), मोहन मद्रण्णा (जागतिक कीर्तीचे वैज्ञानिक), संगीता जोशी (आद्य गझलकारा, १८ पुस्तके), विनीता देशपांडे (७) उल्हास हरी जोशी(७), नंदिनी देशमुख (५), डॉ. सुजाता चव्हाण (११), डॉ. वृषाली जोशी(४९), डॉ. निर्मलकुमार फडकुले (१९), CA पुनम संगवी(७), डॉ. नंदिनी धारगळकर (१५), अंकुश शिंगाडे(३४), आनंद देशपांडे(३), नीलिमा कुलकर्णी (२), अनामिका बोरकर (३), अरुण फडके(६) स्वाती पाचपांडे(२), साहेबराव जवंजाळ (२), अरुण वि. देशपांडे(५), दिगंबर आळशी, प्रा. लक्ष्मण भोळे, अरुंधती बापट(२), अरुण कुळकर्णी(१२), जगदिश खांदेवाले(६) पंकज कोटलवार(६) डॉ. सुरुची नाईक(३) डॉ. वीरेंद्र ताटके(२), आसावरी काकडे(१४), श्याम कुलकर्णी(१९), किशोर कुलकर्णी, रामदास खरे(४), अतुल देशपांडे, लक्ष्मण भोळे, दत्तात्रय भापकर, मुग्धा कर्णिक(४), मंगेश चौधरी, प्र. सु. हिररकर(३), बंकटलाल जाजू (३), प्रवीण दवणे, आर्या जोशी, डॉ. सरोज सहस्रबुद्धे (७), अरविंद बुधकर (४), जयश्री पटवर्धन(४) श्रीरंग कौलगी(३),

यशवंत कदम(७), पांडुरंग सूर्यवंशी(३) सुधीर कारखनीस(२), मिलिंद कपाळे मुकुंद कर्णिक (३) असे अनेक ज्येष्ठ व अनुभवी लेखक ई साहित्यद्वारे आपली पुस्तके लाखो लोकांपर्यंत विनामूल्य पोहोचवतात.

अशा साहित्यमूर्तींच्या त्यागातूनच एक दिवस मराठीचा साहित्य वृक्ष जागतिक पटलावर आपली ध्वजा फडकवील याची आम्हाला खात्री आहे. यात ई साहित्य प्रतिष्ठान एकटे नाही. ही एक मोठी चळवळ आहे. अनेक नवनवीन व्यासपीठे उभी रहात आहेत. त्या त्या व्यासपीठांतून नवनवीन लेखक उदयाला येत आहेत. आणि या सर्वांचा सामूहिक स्वर गगनाला भिडून म्हणतो आहे.

आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषीं लोकीं 'इ'ये ।

दृष्टादृष्ट विजये । होआवे जी ।

